

CIVILNÁ OCHRANA

revue pre civilnú ochranu obyvateľstva

2

16. ročník
apríl 2014

**NA POMOC
učiteľom základných škôl**

Európsky deň 112

Pavian CAR

Mobilná výkonná elektronická siréna pre hromadné varovanie

Pavian CAR je výkonná mobilná siréna, určená predovšetkým pre inštaláciu na automobily a iné dopravné prostriedky. Skladá sa z ľahkej prenosnej riadiacej jednotky s elektronikou a zo špeciálne navrhnutých tlakových reproduktorov s jednoduchým pripojením a akustickým pokrytím v rozsahu 360°. Riadiaca časť sirény **Pavian CAR** s integrovanou elektronikou je uložená v odolnom plastovom kufri PELI®. Elektrické napájanie je riešené z externého zdroja 12/24

V, pričom pre pohotovostný režim je možné použiť autokonektor elektrického zapalovača. Výdrž sirény v pohotovostnom režime ako aj dĺžka hlásenia sirény závisí od použitého typu napájania. Ako doplnkové príslušenstvo ponúkame k siréne dodávku nerezovej skrinky s externými batériami, ktorá umožňuje prevádzku sirény aj na bežnom cestnom automobile. Priamo k siréne **Pavian CAR** je možné pripojiť rôzne typy majákov a externých senzorov.

300/600W RMS
132/138 dB(A)/1 m

extrémne rýchla
a nenáročná inštalácia
bez potreby
akéhokoľvek náradia
ŠETRÍ ČAS
V KRÍZOVEJ SITUÁCIÍ

MODERNÉ TECHNOLOGIE

Aktualizácia existujúcich údajov pomocou e-mailu s. 4

OCHRANA OBYVATEĽSTVA

Perspektívy a východiská s. 6
Smerovanie analýzy územia v intencióch nového Mechanizmu civilnej ochrany s. 12

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Zásahová činnosť jednotiek HaZZ a poznatky z riadenia zásahov, na ktorých sa zúčastňujú viaceré zložky IZS s. 13
Európsky deň 112 na Slovensku s. 17

ZAHRANIČIE

Príprava spoločného programu prevencie pašovania jadrového materiálu..... s. 20
Civilné núdzové plánovanie v NATO s. 23
Konferencia Ochrana obyvateľstva 2014 v Ostrave..... s.25

VADEMECUM MODELOV KRÍZOVÉHO RIADENIA

Koncept riadenia katastrof v Maďarsku s.26

NA POMOC ŠKOLÁM

Chráň náš svet, chráň svoj život, pomáhaj ohrozeným s. 28

HORSKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA

Školenie horských záchranárov s. 33
Majstrovstvá sveta juniorov s. 34
Smrteľná zrážka snoubordistu v Nízkyh Tatrách s. 35

MLADÍ ZÁCHRANÁRI CO

Učítelia o Súťaži mladých záchranárov civilnej ochrany s. 36
Učiteľom všetkého je praktický život s. 40

TEÓRIA A PRAX

Olovo s. 41
Leišmanióza s. 43
Analýza elektronických informácií na weboch miest a obcí s. 46
Priemyselné havárie a ochrana obyvateľstva s. 51

LISUJEME V HISTÓRII

Zákon o civilnej ochrane obyvateľstva má dvadsať rokov s. 56
Kde je vôľa, tam je cesta s. 57

Z REDAKČNÉHO STOLA

Vysokou účasťou potvrdili záujem o civilnú ochranu s. 58

Štáty Európskej únie sa 11. februára 2014 už po šiestykrát zapojili do aktivít organizovaných pri príležitosti Európskeho dňa 112. V členských štátoch sa pri príležitosti Európskeho dňa 112 organizovali rôzne podujatia. Vo väčšie krajin sú cieľovou skupinou aktivít najmä deti, ktorým strediská prijímu volaní na 112 pripravujú prezentácie a dni otvorených dverí. Hlavnou myšlienkou tohto dňa je zvýšenie povedomia občanov o existencii a fungovaní čísla, ktoré im môže zachrániť život. Napriek skutočnosti, že jednotné číslo tiesňového volania 112 začalo fungovať už viac ako pred dvadsiatimi rokmi, na základe prieskumu len jeden zo štyroch Európanov vie o tom, že je použiteľné vo všetkých členských štátoch Európskej únie. Slovenská republika je s 55 % na druhom mieste (po Poľsku s 57 %) v povedomí občanov o tom, že 112 je tiesňové číslo, na ktoré sa môžu dovolať kdekoľvek v Európe. Viac sa dočítate na stranách 17 až 19.

Počnúc týmto číslom začíname v našom časopise publikovať učebné materiály na pokračovanie, ktoré obsahujú návod pre učiteľov základných škôl ako žiakov pripraviť na obsah učiva Ochrana života a zdravia v oblasti civilnej ochrany obyvateľstva, v nadväznosti na štátny vzdelávací program. Pomôžu pri príprave na ochranu pred ohrozením, na ochranu pred účinkami mimoriadnych udalostí, podľa tematických oblastí. Jednotlivé témy budú podávať všeobecný prehľad o problematike ochrany obyvateľstva počas mimoriadnych udalostí. V obsahu budú aj špecifické témy, tematické bloky ako ochrana pred živelnými pohromami, pred účinkami nebezpečných látok, informačný systém, spôsob varovania obyvateľstva, príprava na sebaobranu a vzájomnú pomoc. Na konci každej témy bude stručný test na overenie vedomostí, dopĺňujúce informácie a otázky na opakovanie. Viac sa dočítate v rubrike Na pomoc školám na stranách 28 až 32.

Priemyselná činnosť prináša s pokrokom v uspokojovaní narastajúcich potrieb ľudstva i množstvo negatívnych prejavov. Jedným z nich je možnosť vzniku závažnej havárie, ktorá môže byť spojená s únikom nebezpečných látok toxického, horľavého či výbušného charakteru, nebezpečných látok rádioaktívnych alebo biologických. Z tohto dôvodu je havarijné plánovanie dôležitým systémovým prostriedkom na zdlávanie závažných priemyselných havárií a obmedzovanie ich následkov na živote a zdraví obyvateľstva, životnom prostredí

a majetku. Havarijnému plánovaniu venuje osobitnú pozornosť právna úprava v Európskej únii reprezentovaná Smernicou rady č. 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií zahŕňajúcich nebezpečné látky – SEVESO II. a SEVESO III. Autor článku Priemyselné havárie a ochrana obyvateľstva sa sústreďuje nielen na plány ochrany, ale aj prevenciu. Viac sa dočítate na stranách 51 až 55.

Aktualizácia existujúcich údajov pomocou e-mailu

V tretej časti nášho seriálu venovaného využitiu nových informačných technológií pre potreby krízového riadenia sa zameriame na aktualizáciu už existujúcich údajov pomocou e-mailu.

Aktualizovať môžeme ľubovoľné dáta, ktoré máme v počítači a je v podstate jedno, v akom formáte a aplikácii ich máme, lebo väčšina aplikácií dokáže navzájom komunikovať, resp. my vieme dáta exportovať do formátov vhodných pre naše potreby, vieme ich spracovať a následne importovať naspäť do nami používanej aplikácie.

Nasimulujeme si situáciu, s ktorou sa môžeme stretnúť v praxi. Na jej základe odporučíme postup aktualizácie ľubovoľných dát a možnosti jeho využitia.

Kontakty programu Microsoft OUTLOOK

Drvivá väčšina užívateľov výpočtovej techniky využíva pri práci e-mailovú komunikáciu. Kontakty s e-mailovou adresou a menom má vo svojom počítači takmer každý. Doplňujúce informácie o osobách, spoločnostiach, adresách, telefónnych číslach, funkciách ap. si aktualizuje už menej užívateľov. Nasledujúce kroky nám ukážu, ako rýchlo, jednoducho a efektívne dokážeme vytvoriť komplexnú údajovú základňu s pomocou samotných ľudí, ktorých máme zaradených v našich kontaktoch.

Krok 1.

Otvoríme program MS OUTLOOK a z ľavej strany ponuky si vyberieme položku **Kontakty (Ctrl+3)**. V hlavnom okne sa nám zobrazia kontakty, ktoré máme uložené v našom počítači a s ktorými denne pracujeme. Predpokladajme, že máme k dispozícii **meno a e-mailovú adresu**, a že pomocou nástroja na aktualizáciu údajov pomocou e-mailu chceme získať ďalšie doplnkové informácie o ľuďoch evidovaných v našich kontaktoch.

Krok 2.

V hlavnej ponuke menu si vyberieme položku **Súbor – Otvoriť – Importovať**. Otvorí sa nám **Spríevodca importom a exportom**. Zvolíme voľbu **Exportovať do súboru** a stlačíme tlačidlo **Ďalej**. Z ponúkaných typov súborov vyberieme typ Microsoft Access 97-2003 a znovu stlačíme tlačidlo **Ďalej**. Zobrazí sa nám ponu-

ka pre výber priečinka, z ktorého chceme exportovať údaje. V našom prípade môžeme vybrať buď celý priečinok Kontakty, alebo ak využívame štruktúru podadresárov, tak ľubovoľný podadresár s kontaktmi na osoby, ktoré chceme osloviť so žiadosťou na aktualizáciu údajov pomocou e-mailu. Stlačením tlačidla **Ďalej** sa dostaneme do ponuky uloženia exportovaného súboru, kde pomocou nástroja **Prehľadávať** zvolíme umiestnenie, kde sa má súbor s exportom uložiť. V našom prípade to môže byť napr. adresár c:\skusobny_export (ak adresár neexistuje, môžeme si ho vytvoriť priamo vo vnútri ponuky nástroja Prehľadávať). V kolónke **Názov súboru** zadáme názov, pod ktorým chceme daný export uložiť (napr. skusobne_kontakty.mdb) a voľbu potvrdíme tlačidlom OK. Tlačidlo **Ďalej** nám sprístupní ponuku, v ktorej môžeme **priradovať vlastné polia**. Stlačením na rovnomené tlačidlo otvoríme ponuku **Mapovanie vlastných polí**. Tu môžeme mapu polí buď vymazať a jednoduchým potiahnutím názvu položky z okna z: do okna Do: spárovať len tie položky, o ktoré máme záujem, alebo stlačením tlačidla **Predvolená mapa** spárujeme všetky dostupné položky programu MS OUTLOOK a výber prevedieme neskôr pri samotnom spracovávaní údajov. Tlačidlom OK sa vrátíme do predchádzajúceho okna a sprievodca nám ponúkne možnosť ukončiť export pomocou tlačidla **Dokončiť**. Export a jeho priebeh je krátkodobo zobrazený na obrazovke.

Krok 3.

Pre prácu s vytvorenými údajmi potrebujeme otvoriť súbor vytvorený v predchádzajúcom kroku. Vykonáme to klasickým postupom **Štart - Tento Počítač** – a pre náš prípad disk C: s adresárom skusobny_text – tam je nami vytvorený súbor skusobne_kontakty.mdb (otvoríme dvojklikom). V ľavej časti vidíme samostatnú tabuľku Kontakty, ktorú otvoríme (dvojklikom). V jej prvom riadku vidíme nami zvolenú štruktúru údajov. Ak sme zvolili predvolenú mapu, tak vidíme polia a niekoľko chýb – Titul, Krstnémeno, Ďaliemeno, Priezvisko,

Spoločnos, Oddelenie, Funkcia, Ulica-práca, Ulicapráca2, ... ap. Pre ďalšie využitie potrebujeme opraviť chyby v popise polí, aby nám sedelo párovanie pri importe a **čo je najdôležitejšie** – musíme pridať do tabuľky **nové pole (identifikátor)**, ktoré bude slúžiť programu pri automatizovanom spracovaní e-mailových odpovedí. Z predchádzajúceho článku vieme ako si tabuľku prepneť do návrhového režimu, v ktorom dané opravy názvov polí vykonáme. Čiže, názov poľa Ďaliemeno opravíme na Ďalšie meno, Spoločnos na Spoločnosť a pokračujeme až do konca. Sústredíme sa na kľúčové polia, napríklad Emailová adresa má správny tvar E-mailová adresa. Samozrejme opravujeme len tie názvy polí, o ktorých spracovanie máme záujem a s ktorými budeme neskôr pracovať. V podstate sa venujeme len tým názvom polí, ktoré plánujeme párovať pri importe údajov do aplikácie MS OUTLOOK. Trocha námahy nám stojí za ten komfort pri automatizovanej aktualizácii údajov a následná synchronizácia s mobilnými zariadeniami nás len uistí v správnosti prekonávania počítačových prekážok. Pokročilí užívatelia môžu ponechať názvy polí nezmenené a potrebné nastavenia robiť pri samotnom importe údajov, pri mapovaní vlastných polí. Raz zadané správne názvy polí však môžete využiť v budúcnosti nastálo. Mapovanie a priradovanie zlých názvov je potrebné pri každom importe.

Krok 4.

V návrhovom zobrazení si vytvoríme nové pole (identifikátor) pre vyššie spomínanú aktualizáciu údajov. Na prvé pole klikneme pravým tlačidlom myši a vyberieme **Vložiť riadky**. Do novovzniknutého riadku zadáme názov poľa, napr. ID_osoby a zvolíme pre nás vhodný dátový typ – Automatické číslovanie. Opätovným stlačením pravého tlačidla myši vyberieme voľbu **Hlavný kľúč** a tabuľku uložíme. Prepnutím do režimu údajového zobrazenia zistíme, že nám automaticky pribudli hodnoty do poľa ID_osoby a tabuľka je týmto pripravená pre hromadné spracovanie.

Krok 5.

Postupom známym z predchádzajúceho článku si v **údajovom zobrazení** tabuľky vyberieme kartu **Externé údaje** a klikneme na ikonu **Vytvoriť e-mail**. Pomocou sprievodcu vyberieme voľbu **Formulár HTML** a čo je najdôležitejšie – vyberieme si voľbu **Inovácia existujúcich informácií**. Pomocou výberu polí vyberieme buď všetky polia alebo len tie, ktoré požadujeme vyplniť oslovenými osobami. Polia, ktoré chceme chrániť proti prepísaniu, označíme ako polia Iba na čítanie. Zaškrtnutím **Automaticky spracovať odpovede** a pridať údaje do: zabezpečíme automatickú aktualizáciu údajov po doručení e-mailov. Ostatné voľby sú totožné s voľbami uvedenými v predchádzajúcej časti seriálu. Za zmienku snáď stojí odporúčanie pri odosielaní e-mailov používať **Pole skrytá**.

Krok 6.

Výsledkom nášho snaženia je e-mail odoslaný určeným príjemcom. Títo príjemcovia dostanú v e-mailovej pošte **elektronický formulár**, ktorý sa im stlačením tlačidla Odpovedať sprístupní na editovanie. Po vyplnení polí formulára stačí stlačiť tlačidlo Odoslať a dáta sú na ceste k nám. Náš počítač po prijatí e-mailu s vyplneným formulárom automaticky preniesie dáta z e-mailu do databázovej tabuľky – v našom prípade je to tabuľka Kontakty. Odtiaľ môžeme aktualizované údaje importovať do aplikácie MS OUTLOOK postupom veľmi podobným exportu.

Krok 7.

Import. Z hlavnej ponuky vyberieme položku **Súbor – Otvoriť – Importovať**. Zvolíme akciu **Importovať z iného programu alebo súboru**. Typ súboru vyberieme Microsoft Access 97-2003. Tlačidlom **Prehľadávať** vyberieme našu databázu skusobne_kontakty.mdb. Určíme program, či má duplikáty nahrádzať importovanými položkami. Zvolíme umiestnenie, kde chceme kontakty importovať. Tlačidlom **Priradiť vlastné polia ...** skontrolujeme priradenie vlastných polí (mapovanie) a tlačidlom **Dokončiť** spustíme samotný Import.

Vhodným výberom používaných polí vieme využiť potenciál skrytý vo vyhľadávacích nástrojoch MS OUTLOOK. Napríklad, ak do poľa poznámka uvedieme techniku, ktorú má daná spoločnosť alebo osoba k dispozícii, vieme sa k poža-

dovaným informáciám ako telefónne číslo resp. meno, adresa, e-mail a podobne dostať veľmi rýchlo jednoduchým zadáním reťazca UDS do poľa Prehľadať: – program vyselektuje všetky osoby, ktoré majú niekde v kontaktoch uvedený reťazec UDS. Ak máme vhodne zvolenú štruktúru údajov a pravidelne aktualizujeme údajovú základňu, vieme spracovať informácie veľmi rýchlo a efektívne.

Na Okresnom úrade Spišská Nová Ves sa snažíme o vytvorenie takej údajovej základne, ktorá je vo svojej podstate univerzálna. Údajovej základne, z ktorej vieme kedykoľvek exportovať údaje napr. pre tvorbu tabuliek a štatistík s rôznymi kombináciami exportovaných dát, pre automatizovaný zber dát, pre import do mobilných zariadení a taktiež pre každodennú prácu s programom MS OUTLOOK. Je to úloha pomerne náročná, ale hlavne zaujímavá. Vieme totiž spolupracovať aj s údajovou základňou z CIPREGIS-u, čo nám rozširuje možnosti a kvalitu prípravy na krízové riadenie. Ako jednu z prvých máme zvládnutú problematiku kontaktov na členov krízových štábov. Kontakty dokážeme automatizovane aktualizovať, dokážeme ich importovať do CIPREGIS-u, vieme ich využiť pri vytáčaní telefónov cez program MS OUTLOOK, tento vieme synchronizovať s mobilnými telefónmi a taktiež máme k dispozícii samostatnú aplikáciu pre mobilné telefóny, v ktorej môžeme využívať oddelené kontakty od kontaktov mobilného telefónu.

Dostupné aplikácie a správne zvolená štruktúra údajov tvorí základ pre efektívnu prácu s dátami, rýchle vyhľadávanie údajov, tvorbu nových kombinácií a ich následné využitie pri tvorbe exportov, prehľadov a tabuliek. Záleží len na nás, do akej miery zvládneme prácu s dátami, využijeme export a import, možnosť geokódovania informácií do prostredia GIS ap.

Jednoduchý návod ako a aké dáta sa dajú importovať do programu MS ACCESS prináša nasledujúci odkaz:

<http://office.microsoft.com/sk-sk/access-help/importovanie-udajov-do-databazy-accessu-HA102840199.aspx?CTT=1>

QR kód pre rýchly prístup:

Prehľad základných úloh v programe ACCESS 2010 prináša tento odkaz:

<http://office.microsoft.com/sk-sk/access-help/zakladne-ulohy-v-programe-access-2010-HA101829991.aspx>

QR kód pre rýchly prístup:

Ing. Peter Šofranko
vedúci odboru KR OÚ
Spišská Nová Ves

Zdroj:

- www.microsoft.sk

Import data into an Access database
Data has a way of accumulating in various formats, files, and locations which makes it hard to actually get any use out of it. If you have data in a spreadsheet, a SharePoint list, or some other format, you can import it into an Access database with just a few steps, making it much more well accessible.
<http://office.microsoft.com/en-us/access-help/import-data-into-an-access-database-HA102840199.aspx?CTT=1>

Podstata plánovania úloh a opatrení civilnej ochrany obyvateľstva

Perspektívy a východiská

Orgány krízového riadenia, ktoré využívajú vo svojej činnosti premyslený plánovitý postup, majú predpoklad na to, aby úspešne zvládli úlohy a opatrenia pri ochrane obyvateľstva pred mimoriadnymi udalosťami.

Aké sú základné bezpečnostné hodnoty ochrany obyvateľstva, ktoré vplyvajú na obsah prípravy plánov?

Bezpečnosť obyvateľstva, ak je chápaná ako:

- dosahovanie vyššej úrovne kvality ochrany života, zdravia a majetku v tom najširšom zmysle, ochrana zdravia obyvateľstva,
- udržanie kvality životného prostredia, zabezpečovanie duchovných hodnôt spoločnosti, vytváranie primeraných materiálnych podmienok pre život a zabezpečovanie ich ochrany,
- zvyšovanie úrovne komplexnej bezpečnosti spoločnosti,
- nevyhnutnosť ochrany obyvateľstva pred živelnými pohromami, haváriami, katastrofami, ohrozením verejného zdravia a teroristickými útokmi,
- kontinuálny, nikdy nekončiaci proces zabezpečujúci dostatočnú mieru bezpečia pre obyvateľstvo, ochranu životov, zdravia, majetku a životného prostredia si vyžaduje zodpovedajúce množstvo informácií a návodov na aktívne zapojenie sa do procesu prípravy, vzdelávania, sebaochrany a vzájomnej pomoci,
- ochrana obyvateľstva, ak je zameraná najmä na ľudí, na riziká a na ohrozenia vyplývajúce z mimoriadnych udalostí,
- súhrn podmienok a okolností, ktoré vytvára právne prostredie a existencia bezpečného priestoru, bez ktorého nemôže byť zabezpečený udržateľný rozvoj a rozvoj chránených záujmov štátu.

Riadenie systému bezpečnosti obyvateľstva sa v poslednom období neorientuje len na zvládnutie mimoriadnych udalostí, ale na celú šírku problémov od prevencie až po obnovu, zavedením do právneho systému otázok vplyvu ľudského faktora. V podmienkach systému ochrany obyvateľstva pred ohrozením životov, zdravia a majetku máme v našich právnych normách prepracovaný teoretický základ, ktorý určuje nasledov-

né prvky: prevenciu, pripravenosť, obnovu a obnovu. Pre plán ochrany obyvateľstva je dôležitý aj ďalší prvok, a tým je poučenie z riešenia mimoriadnych udalostí na základe ich rozboru a zvládnutie mimoriadnych udalostí.

Bezpečnosť systému sa zakladá na chránených záujmoch štátu, ktorými sú:

- životy, zdravie a bezpečnosť obyvateľstva,
- životné prostredie,
- majetok a verejné blaho,
- technológie a kritická infraštruktúra,
- bezpečnosť prostredia.

Priority – pre ochranu obyvateľstva je dôležitejšia včasná prevencia, ako neskorší vysoko kvalifikovaný zásah pri záchranných prácach:

- Zameranie na prevenciu dokáže eliminovať 60–80 % vážnych vplyvov mimoriadnych udalostí.
- Riadenie a rozhodovanie, úlohy a opatrenia záchranného systému dokážu eliminovať 40–60 % vážnych vplyvov mimoriadnych udalostí.
- Aplikácia týchto opatrení v pláne ochrany a pláne využívania územia dokážu zvýšiť úroveň bezpečnosti obyvateľstva o 70 % vplyvov mimoriadnych udalostí.
- Súhrn technických, preventívnych opatrení, kvalifikované riadenie a pripravenosť obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc dokážu eliminovať o 80 % vplyvov mimoriadnych udalostí.

Bezpečnosť obyvateľstva možno dosiahnuť za predpokladu:

- odbornej spôsobilosti, vedomostí, kvalifikovaného zloženia riadiacich orgánov krízového riadenia,
- výkonu jednotlivých zložiek IZS, poznania analýzy územia,
- aplikácie kvalitatívnych opatrení v rámci plánovania ochrany obyvateľstva.

Plánovacia funkcia, formovanie východísk a plnenie úloh v oblasti ochrany obyvateľstva má najväčší význam. Riadenie a plánovanie je úspešné len

vtedy, ak je založené na odborných vedomostiach, odbornej spôsobilosti a praktických skúsenostiach.

Získanie týchto vedomostí a skúseností je veľmi náročné, pretože pre plánovanie je potrebné:

- zhromažďovať, vyhodnocovať a overovať údaje,
- uskutočňovať kvalifikované hodnotenia na základe variantného spôsobu rozhodovania,
- zhromažďovať, vyhodnocovať a overovať údaje, uskutočňovať kvalifikované hodnotenia na základe variantného spôsobu rozhodovania,
- spolupracovať s odborníkmi a špecialistami pre právne prostredie, vypracovávanie krízových plánov, havarijné plánovanie pre posudzovanie životného prostredia, spolupráca s technikmi a technológmi, veterinármi, zdravotníkmi, odborníkmi pre geologický prieskum, hydrometeorológmi ap.

V procese plánovania sú na základe stanovených cieľov určované hlavné úlohy a činnosti krajov, okresov, miest a obcí, ktoré sa podieľajú na procese ich napĺňania. Reálny plán je možné zostaviť len na základe podrobnej analýzy systému ochrany obyvateľstva na konkrétnom území a jeho súčasť, medzi ktoré patrí miera posúdenia potrieb a možností síl a prostriedkov záchranného systému, materiálových a ďalších zdrojov. V činnosti krízových orgánov okresných úradov v sídle kraja a okresných úradov sa využíva systém krízového plánovania ochrany obyvateľstva. Krízové riadenie, ako súhrn plánovacích činností orgánov verejnej správy všetkých stupňov, jednotlivých zložiek integrovaného záchranného systému, ale aj objektov a organizácií, musí vychádzať z analýzy a vyhodnocovania zdrojov ohrozenia. V porovnaní s rozdielnou úrovňou našej činnosti treba mať však odvahu prekročiť tradičné, prevažne administratívne poňatie plánovania.

Schopnosť vedieť riešiť mimoriadne udalosti, znalosť miestnych podmienok, využitie získaných skúsenos-

tí, tvorivý prístup s poznaním podstaty ochrany obyvateľstva, kolektívne posudzovanie, osobná zodpovednosť – to sú rozhodujúce faktory prípravy plánu ochrany obyvateľstva pri stanovení konkrétnych úloh a opatrení.

Rozhodujúce je, po skúsenostiach z priebehu mimoriadnych udalostí za obdobie ostatných desiatich rokov, pripravovať a plánovať ochranu obyvateľstva územia so znalosťou analýzy ohrození – rizík. Rovnako poučení z toho, ako sa konkrétne mimoriadne udalosti prejavili na ohrození životov, zdravia a majetku, pri dodržaní prevencie na strane jednej a pri jej podcenení na strane druhej. Ako sme ich riešili, čoho sme sa dopustili, napríklad neznalosťou vecí, čo sa nám podarilo s využitím odborne pripravených síl a prostriedkov, čo bolo pozitívne v súvislosti so zovšeobecňovaním skúseností.

Až po posúdení vyššie uvedených poznatkov možno organizovať kolektívny, cieľavedomý proces vytyčovania cieľov a postupov, metód, zdrojov, síl a prostriedkov na ich dosiahnutie v Pláne ochrany zamestnancov, osôb prevzatých do starostlivosti a obyvateľstva územia, miest a obcí.

Z uvedeného vyplýva jeden zo záverov, že sa všetci musíme naučiť formulovať úlohy a opatrenia tak, aby boli prístupné a zrozumiteľné obyvateľstvu a orgánom krízového riadenia miestnej verejnej správy, objektom a obciam.

Naším novým cieľom v nových podmienkach je vypracovať a realizovať taký plán, ktorý zabezpečí účinnú podporu riadiacich a výkonných zložiek, uskutočňujúcich ochranu obyvateľstva, napríklad záchranné práce a zásah tak, aby bolo možné mimoriadnu udalosť v optimálnej dobe a za použitia prijateľných zdrojov, síl a prostriedkov, minimálnych strát úspešne zvládnuť.

Dôležitou úlohou pre funkčnosť plánu ochrany bude v praxi zabezpečiť jeho úplné a nové ponímanie. Jeho prístupnosť spolu s opatreniami pre informačný a komunikačný systém. Pomocou spracovania informácií pre orgány krízového riadenia a konečného príjemcu – obyvateľstvo, odborne a diferencovane pre výkonné záchranné zložky integrovaného záchranného systému. S tým súvisí aj využitie webových stránok a konkrétnych mobilných aplikácií. Predtým je však nutné zvládnuť základnú normu vedomostí o jeho obsahu a poslaní. Je to najmä z toho dôvodu, že v rôznych oblastiach na jednotlivých úrovniach čin-

nosti systému ochrany obyvateľstva, ako aj v dennom živote, v právnych normách a smerniciach sa stretávame s použitím rôznych definícií, termínov a pojmov bez ohľadu na ich vecný význam.

Prevažná väčšina stúpcov charakteristiky nasledovnej definície tvrdí, že plán je súhrn opatrení a postupov zameraných na riešenie mimoriadnych udalostí a krízových situácií, plánovacích, metodických a informačných dokumentov používaných pri rozhodovaní a koordinovaní činností orgánov krízového riadenia v čase konkrétneho ohrozenia. V podstate možno súhlasiť s týmito názormi, nakoľko korešpondujú s právnymi normami systému civilnej ochrany. Napríklad v zákone Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o civilnej ochrane) sa konštatuje, že **plán ochrany obyvateľstva je dokument, ktorý obsahuje úlohy, opatrenia a postupy na zabezpečenie ochrany obyvateľstva pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti. Krízový plán ochrany objektu**, je súbor dokumentov, ktoré vychádzajú z výsledkov **bezpečnostnej analýzy objektu**; na ich základe prijatý súhrn povinností a opatrení orgánov a organizácií, ktoré pôsobia **v objekte**, prípadne aj mimo neho, a ktoré zaisťujú ochranu objektu pred protispoločenskou činnosťou. Havarijné plánovanie je dôležitým systémovým nástrojom nielen na zabezpečenie pripravenosti na zdoľávanie závažných priemyselných havárií a na obmedzovanie ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok, ale tiež na prevenciu závažných havárií v širšom zmysle slova. Taktiež sa prikláňame k definícii, že **havarijným plánom je dokumentácia obsahujúca súbor technických, organizačných a iných opatrení na zdoľanie závažnej priemyselnej havárie a na obmedzenie jej následkov na území podniku.**

Súčasnú právnu normu nie celkom presne definujú problematiku a najmä termín plán ochrany obyvateľstva. Väčšina autorov preberá termíny z anglického jazyka, preto preferujú, ako to už býva, svoj preklad. Podľa zákona o civilnej ochrane § 3. **Základné pojmy** Plán ochrany obyvateľstva je dokument, ktorý obsahuje úlohy, opatrenia a postupy na zabezpečenie ochrany obyvateľstva pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti. V prvej časti nášho príspevku v revue č. 1 sme použili tiež termíny aj z § 8, Vyhlášky Ministerstva vnútra SR

č. 533/2006, Z. z. o pláne ochrany obyvateľstva, (špecificky pre vznik mimoriadnych udalostí s únikom a ohrozením nebezpečnými látkami, kde sa uvádza: **„Plán ochrany obyvateľstva tvorí súhrn dokumentov**, ktoré obsahujú plán realizácie úloh a opatrení civilnej ochrany a protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení.“ Ďalej sa spomína termín plán ochrany obyvateľstva v zákone č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmeňte a doplnení niektorých zákonov v § 19 časť, podklady na **vypracovanie plánu ochrany obyvateľstva**. Prevádzkovateľ je povinný predložiť orgánu, ktorý vypracúva plán ochrany obyvateľstva podľa osobitného predpisu, § 13 až 16 zákona o civilnej ochrane podklady uvedené v odseku 2 a na požiadanie tohto orgánu spolupracovať na vypracúvaní plánu ochrany obyvateľstva v záujme potrebnej previazanosti havarijného plánu a plánu ochrany obyvateľstva.

Aj ciele **plánu manažmentu povodňového rizika** sú zamerané na zníženie pravdepodobnosti záplav územia povodňami a na zníženie potenciálnych nepriaznivých následkov záplav na ľudské zdravie, životné prostredie, kultúrne dedičstvo, predmety kultúrnej hodnoty a hospodársku činnosť. Tieto sú tiež súčasťou plánu ochrany pred konkrétnym ohrozením – povodňou a záplavami. Dôležitým opatrením tohto plánu sú Povodňový plán zabezpečovacích prác a Povodňový plán záchranných prác.

V zákone o civilnej ochrane sa aj v § 14 písmeno b) zákona uvádza v pôsobnosti okresného úradu, kde OÚ vypracúva plán ochrany obyvateľstva v súčinnosti s právnickými osobami a fyzickými osobami a v rozsahu ustanovenom týmto zákonom im ukladá úlohy. Pri ukladaní úloh sa berie do úvahy situácia, stav, ktorý svojím charakterom, negatívnymi účinkami a rozsahom môže vážne narušiť, alebo prípadne zmeniť hospodársky, spoločenský život, územného celku, konkrétneho subjektu a najmä obyvateľstva.

Z tohto dôvodu hovoríme o tom, že plán ochrany obyvateľstva je dopredu stanovený súbor činností a postupov v určitej oblasti ochrany obyvateľstva, ktoré majú byť uskutočňované a musia zabezpečiť dosiahnutie cieľa. Ak nám právne normy spresňujú, v čom je potrebné vykonávať konkrétne činnosti, tak civilná ochrana ako systém úloh a opatrení rieši ochranu života, zdravia a

majetku na konkrétnom území. Z toho je jasné, že v pláne ochrany, na základe analýzy možného ohrozenia sú prijaté opatrenia na znižovanie rizík ohrozenia, sú určené postupy a činnosti pri vzniku a odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí.

Sú to dokumenty (zapracované do plánu ochrany) obsahujúce popis a analýzu ohrozenia, krízových opatrení a postupov, ktoré orgány verejnej správy vydávajú pre zabezpečenie pripravenosti na riešenie ochrany obyvateľstva vo svojej pôsobnosti.

Nástroj pre zabezpečenie správneho prístupu k spracovaniu plánu ochrany

Rozbor – analýza príčin a následkov závažných mimoriadnych udalostí na sledovanom území, ktoré zásadným spôsobom negatívne ovplyvnili v minulosti a môžu aj v budúcom období život, zdravie a majetok obyvateľstva. Posúdenie rozboru príčin a následkov mimoriadnych udalostí, živelných pohrôm, havárií, katastrof môže prispieť k riešeniu problematiky tým, že poukazuje na podstatu ohrozenia (zdroja nebezpečenstva), včítane ich následkov. Pokiaľ pred spracovaním plánu ochrany a z neho vyplývajúcich úloh a opatrení neuskutočňujeme analýzu možných zdrojov ohrozenia, nemáme o nich presné informácie a nezabezpečujeme odbornú prípravu systému krízového riadenia, môže sa stať nasledovné:

Náš budúci dokument – plán, ak je vzdialený od reality, bude mať v praxi vplyv na to, že:

1. Obyvateľstvo a riadiace orgány nie sú informované, nie sú si vedomé nebezpečenstva ohrozenia, neplánujú adekvátnu ochranu. Nie sú pripravované na sebaobranu a vzájomnú pomoc, krízové štáby a komisie nie sú pripravené na riadiaci a rozhodovací proces.
2. Záchranné jednotky systému nie sú pripravené na adekvátny zásah, ak neboli pravidelne cvičené na konkrétnu situáciu, sú postavené pred náhodné riešenie.
3. Dochádza k protikladom, že od orgánov štátnej správy a krízových štábov sa vyžaduje aj okamžité riešenie, očakáva sa pomoc a tie nie sú schopné takýto tlak, vzhľadom k prechádzajúcej etape prípravy, zvládnuť a vydržať.

Podceňovanie funkcie plánovania vo vzťahu k možnosti vplyvu nežiaducich následkov z hľadiska pravdepodobnosti vzniku mimoriadnych udalostí je považované za hrubé narušenie princípov systému CO. Životná prax potvrdzuje, že existujú vysoké riziká vzniku mimoriadnych udalostí na území okresu a kraja, ktoré sú východiskami a musia byť rozhodujúce pre spracovanie plánu ochrany obyvateľstva. Ich vzájomný vzťah, vzhľadom k závažnosti následkov mimoriadnej udalosti, ktorá už vznikla, má veľký význam najmä pre jeho obsah. Ak poznáme a definujeme riziko, ako pravdepodobnosť strát životov, zdravia a majetku obyvateľstva je zrejme, že pri plánovaní opatrení môžeme v jednotlivých oblastiach ochrany obyvateľstva počítať s nasledujúcimi možnosťami:

- **s rizikom** z hľadiska pravdepodobnosti strát,
- **s rizikom** z hľadiska veľkosti možných strát,
- **s rizikom kombinovaným** z hľadiska pravdepodobnosti a veľkosti možných strát, ako aj s nepredpokladanými stratami a negatívnymi vplyvmi.

Z tohto dôvodu zavádzame pracovný termín **bezpečný systém plánovania ochrany obyvateľstva** pred možnými účinkami mimoriadnych udalostí. Je to systém plánovania, ktorý je zbavený všetkých faktorov, ktoré môžu viesť k ohrozeniu života, zdravia a majetku obyvateľstva. Nie je však ideálny, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Ideálny systém nepoznáme. Naším cieľom je v čo najväčšej miere zbaviť plán subjektívnych, náhodných, neodborných stanovísk a formulácií. Podľa, napríklad, dokumentov EÚ, Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 1313/2013/EÚ zo 17. decembra 2013 o mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany v článku 6 hovorí o **riadení rizík a tvorbe plánov riadenia rizík** (v AJ risk management a risk management planning).

Krízové riadenie podľa obsahu termínu krízového plánu (contingency plan, response plan, crisis plan) je súbor dokumentov obsahujúcich popis a analýzu ohrozenia a súhrn opatrení a postupov, ktoré orgány územnej verejnej správy spracovávajú pre zabezpečenie pripravenosti na riešenie krízových stavov. Jednotlivé oblasti plánu, ako nevyhnutné súčasti pre zvládnutie krízových stavov a riešenie mimoriadnych udalostí, ktoré tieto stavy spôsobujú:

- stanovujú postupy, zásady, opatrenia, sily a prostriedky pre konkrétne riešenie, plány ich nasadzovania, zabezpečenia,
- chápeme tým aj postupy a termíny zabezpečenia pripravenosti na plnenie úloh počas mimoriadnych udalostí a opatrenia na zabezpečenie vlastnej ochrany pred ich následkami.

V nadväznosti na plnenie úloh sa často nedotiahnu organizačno-technické opatrenia na stav pripravenosti na plnenie úloh. V tomto sme veľa dlžní, okrem finančných príčin, aby bola v plánoch o túto oblasť upravená príprava príslušného orgánu krízového riadenia, napríklad aj právnickej osoby na riešenie mimoriadnych udalostí.

Preto skúsme uviesť postup orgánov krízového riadenia pri analýze, príprave plánu a pri praktickej činnosti, ktorého by sme sa mali pridrižovať:

- zodpovedne vybrať kolektív s odbornou spôsobilosťou a praktickými skúsenosťami s riešením úloh a opatrení ochrany obyvateľstva – odborníkov zo štátnej správy, samosprávy, právnických osôb, odborníkov na ochranu pred živelnými pohromami, haváriami, krízovú komunikáciu, psychologickú a sociálnu podporu zo zložiek IZS, najmä zdravotníctva, HaZZ, PZ SR, OS SR, SHMÚ, veterinárnej ochrany, kultúry, odborníkov pre prácu s mapou, GIS, informačným komunikačným systémom ap,
- začať z rozsahu ohrozenia, cieľov a spracovaných východísk analýzy územia,
- pokračovať v identifikácii možných zdrojov ohrozenia, t. j. podmienok, alebo príčin vzniku MU
- posúdiť odhad pravdepodobnosti, veľkosti (počtu), množstva možných mimoriadnych udalostí,
- posúdiť odhad následkov mimoriadnych udalostí, najmä na život, zdravie, majetok a životné prostredie,
- stanoviť mieru rizika pri posudzovaní možných mimoriadnych udalostí, najmä ktoré riziká sú ešte pod hranicou ohrozenia,
- stanoviť úlohy pre odbornú prípravu a vzdelávanie.

Do východísk pre plán ochrany zabezpečiť jeho prístupnosť, otvorenosť,

spolu s opatreniami pre informačný a komunikačný systém pomocou spracovaných informácií pre orgány krízového riadenia, konečného príjemcu, obyvateľstvo a výkonné záchranné zložky integrovaného záchranného systému. To si bude vyžadovať úplne odlišnú formu spracovania využiteľnú pre komunikačný informačný systém. Najvýznamnejším prostriedkom a súčasťou budú webové stránky obcí, miest, subjektov, na ktorých sa bude odohrávať mnohostranná komunikácia prostredníctvom prístupnosti plánu ochrany obyvateľstva pre ohrozené obyvateľstvo. Na pomoc prídu konkrétne mobilné a internetové aplikácie.

Do východísk pre plán ochrany navrhnuť opatrenia z hľadiska prevencie, opatrenia systému ochrany obyvateľstva z hľadiska jeho zdokonaľovania, odbornej a praktickej prípravy orgánov krízového riadenia a obyvateľstva. Vo východiskách je prevencia predovšetkým súborom opatrení, ktorých cieľom je predchádzanie mimoriadnym udalostiam a krízovým situáciám, negatívnym činnostiam. Sú buď pasívne, ako napríklad technické (výstavba rôznych ochranných systémov, zabezpečovacie práce ap.), organizačné, príprava a výchova obyvateľstva na sebaobranu a vzájomnú pomoc, alebo aktívne, napríklad výstavba systémov, ktoré znižujú vznik mimoriadnej udalosti.

Do východísk pre plán ochrany zabezpečiť, aby prijaté opatrenia boli zrealizované a ich plnenie kontrolované.

Povinnosť uskutočniť analýzu prijatých opatrení a úloh navrhovaných do plánu je dôležitou činnosťou okresného úradu, odboru krízového riadenia, odborov a celého kolektívu. Garantom posúdenia informácií sú všetci špecialisti na zdroje ohrozenia. Koordinátorom je odbor krízového riadenia OÚ. Z toho aj vyplýva postup pri určovaní možných scenárov a manuálov, ktoré nadväzujú na analýzu príčin mimoriadnych udalostí, alebo faktorov, ktoré ich môžu spôsobiť. Tieto sú orientované na výsledky prepočtov, odhad a na predpoklady možných následkov.

Definovanie rozsahu a cieľa plánu ochrany obyvateľstva (krízového riadenia rizík)

Cieľ plánu ochrany obyvateľstva (krízového riadenia rizík)

Schéma – postup pri analýze a hodnotení zdrojov ohrozenia pre zabezpečenie úloh a opatrení – vypracovanie plánu ochrany obyvateľstva

Cieľom plánu civilnej ochrany obyvateľstva, na základe zákona o civilnej ochrane v rozsahu ustanovenom týmto zákonom chrániť život, zdravie a majetok, utvárať podmienky na prežitie pri mimoriadnych udalostiach a počas vyhlásenej mimoriadnej situácie a pri krízovej situácie je:

- určovať úlohy a opatrenia, ktoré sú zamerané na ochranu života, zdravia a majetku, spracované na základe analýzy konkrétneho územia z hľa-

diska možných mimoriadnych udalostí a jej navrhnutých konkrétnych východísk z ohrozenia týmito udalosťami. Koordinovať prijaté opatrenia s jednotlivými zložkami integrovaného záchranného systému. Plniť komunikačnú funkciu a zabezpečovať informácie vyplývajúce z plánu pre verejnosť a z plnenia povinností podľa § 14 ods. 1 písm. p) a § 15 ods. 1 písm. a) uvedeného zákona,

- realizácia a kontrola prijatých opat-

rení na území krajov, okresov, objektov a obcí SR za účelom riadenia a znižovania rizík ohrozenia, určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí a obnovy územia.

Naše úpravy a návrhy pre nové poňatie štruktúry a obsahového zamerania plánu ochrany

A. PLÁN OCHRANY OBYVATEĽSTVA MÁ TIETO ROZHODUJÚCE A VZÁJOMNE NADVÄZUJÚCE ČASTI:

Rozsah platnosti plánu ochrany obyvateľstva

Na rozsah platnosti Plánu ochrany obyvateľstva existuje množstvo rôznych názorov. Pre potreby riadenia a rozhodovania vzhľadom na jeho účel je platný pre:

- orgány krízového riadenia, sekcia krízového riadenia MV SR, odbory okresných úradov, odbory krízového riadenia OÚ jednotlivých stupňov, samosprávne kraje,
- krízový štáb okresného úradu (OÚ v sídle kraja),
- riadiace orgány integrovaného záchranného systému okresu a kraja,
- zamestnancov OÚ (OÚ v sídle kraja),
- orgány štátnej správy a špecializovanej štátnej správy na území okresu a kraja (OÚ v sídle kraja),
- právnické osoby a fyzické osoby na území okresu (OÚ v sídle kraja),
- dotknuté obce a krízové štáby obcí,
- štáby a jednotky civilnej ochrany pre potrebu územia,
- územné záchranné útvary civilnej

ochrany vytvorené podľa vyhlášky MV SR č. 523/2006 Z. z. o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany.

Podľa významu sa vlastný plán ochrany obyvateľstva delí na textovú (základnú a operatívnu), tabuľkovú a grafickú časť s prílohami podľa zaužívanej dokumentácie civilnej ochrany, ktorá sa obsahuje základnú, pomocnú a výkazovú oblasť.

Plán ochrany obyvateľstva rozdelíme z hľadiska účelnosti a prehľadu do nasledovných dokumentačných na seba nadväzujúcich obsahových častí:

IV. Časť – základná

Táto časť charakterizuje základné fakty a plánované činnosti, súvisiace so závermi vyplývajúcimi z analýzy územia kraja, okresu pre mestá, obce a objekty. Charakteristika organizácie krízového riadenia civilnej ochrany obyvateľstva v kraji, okrese, obci, objekte. Stručný popis a znázornenie krízového riadenia. Pripravenosť na riešenie mimoriadnych udalostí.

Súvisí s:

- možnými zdrojmi ohrozenia, vznikom mimoriadnych udalostí,
- rizikom vzniku mimoriadnych udalostí spojených s ohrozením životov zdravia a majetku obyvateľstva a s uvedením následkov na postihnutom území.

Obsahuje:

- zámer a hlavné úlohy prednostu okresného úradu (OÚ v sídle kraja) pri realizácii opatrení na zabezpečenie ochrany obyvateľstva,
- zhodnotenie pôsobenia najväčších možných mimoriadnych udalostí, závery z metódy mapovania rizík,

- prehľad prvkov kritickej infraštruktúry a podnikajúcich osôb, ktoré zabezpečujú plnenie úloh a opatrení civilnej ochrany obyvateľstva,
- požiadavky na opatrenia v nadväznosti na časový priebeh mimoriadnych udalostí, na organizačno-technické zabezpečovanie záchranných prác,
- prehľad objektov a organizácií, ktoré majú za povinnosť spracovávať havarijné plány a plány hospodárskej mobilizácie,
- prehľad vzdelávacích zariadení a zariadení pre zabezpečovanie evakuácie, núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
- plán kontrolnej činnosti zameranej na zistenie stavu plnenia úloh vyplývajúcich zo zákona o civilnej ochrane a vykonávacích predpisov so zameraním na oblasť zabezpečenia a realizácie prijatých opatrení na ochranu obyvateľstva.

V. Časť – operatívna

Zdroje krízového manažmentu obsahuje zásady prípravy a nácvikov činnosti podľa modelových situácií, orgánov krízového riadenia a precvičenia plánu, plány vykonania nácviku alebo cvičenia, organizáciu súčinnosti s IZS pri plnení úloh, určuje konkrétnu zodpovednosť členov orgánov krízového riadenia, krízového štábu za splnenie prijatých úloh a opatrení. Právne normy, predpisy, smernice ap. Zásady používania plánu ochrany obyvateľstva.

Úlohy pri realizácii opatrení na zabezpečenie ochrany obyvateľstva obsahujú opatrenia, ktoré sa plánujú na ochranu obyvateľstva pred účinkami mimoriadnych udalostí spojených s jeho ohrozením a bezpečnosťou. Charakteristika krízových opatrení a spôsob zabezpečenia. Taktiež, aké sily a prostriedky budú použité pri záchranných prácach a kolektívnej ochrane obyvateľstva.

Prehľad niektorých opatrení:

- Varovanie obyvateľstva a vyznamenanie osôb, organizácia krízovej komunikácie a informačného toku. Informačný systém. Príprava a informovanie obyvateľstva. Prehľad o subjektoch, ktoré sa podieľajú na príprave riešenia mimoriadnych udalostí. Technické a organizačné opatrenia slúžiace na zabezpečenie komunikácie a odovzdávanie informácií pri riešení mimoriadnej udalosti orgánom krízového riadenia a zložkám IZS.

- Vykonávanie a organizovanie záchranných prác po vzniku mimoriadnych udalostí.
- Monitorovanie územia.
- Regulácia pohybu osôb a dopravných prostriedkov.
- Prvá predlekárska pomoc a neodkladná zdravotná starostlivosť.
- Evakuácia (krátkodobá, dlhodobá), ukrytie osôb, individuálna ochrana osôb prostriedkami individuálnej ochrany.
- Režimové opatrenia v prípade ohrozenia únikom nebezpečných látok.
- Zabezpečenie činnosti v objekte, v ktorom nemožno skončiť pracovnú činnosť.
- Úlohy na materiálno-technické a finančné zabezpečenie realizácie prijatých opatrení.
- Prehľad nevyhnutných dodávok pre uspokojovanie základných životných potrieb obyvateľstva a pre podporu činnosti zložiek IZS.
- Spôsob plnenia regulačných opatrení – zníženie spotreby nedostatkových surovín, výrobkov a energií.

Metodika činnosti obsahuje v súčasnosti, odporúčaný postup, manuály, po vzniku mimoriadnej udalosti. Špecifikáciu záchranných prác pri vzniku MU. Postup obce, objektu, organizácie pri vzniku MU. Metodiky modulov. Rozpracovanie typových plánov na postupy pre riešenie konkrétnych druhov MU (check listy) s odporúčanými postupmi. Mali by byť rozpracované formou tzv. operačných plánov na úrovni okresov, ktoré obsahujú charakteristiku MU, plánovanú činnosť subjektov podieľajúcich sa na ich riešení a opatrení včítane určenia zodpovednosti. Sú to dokumenty nevyhnutné pre zvládnutie mimoriadnej udalosti, ktoré pre konkrétny druh mimoriadnej situácie stanovujú postupy, zásady, opatrenia, sily a prostriedky na jej riešenie. Plány ich nasadenia a zabezpečenia. Ide v podstate o rozpracovanie plánu ochrany a ďalších dokumentov pre krízový orgán, verejnej správy, územie, konkrétnej záchrannej zložky, alebo objekt.

Operačné plány (nie pôvodné plány všeobecného charakteru, ale konkrétne, aktivizujúce) by mohli byť nasledovné:

1. Ochrana územia pod vodnými dielmi a pred povodňami.
2. Ochrana obyvateľstva pred nákazami hospodárskych zvierat a pandémiami s charakteristikami a opatreniami

(vtáčia chrípka).

3. Ochrana obyvateľstva pred pandémiami chrípky, opatrenia na zamedzenie šírenia infekcie medzi obyvateľstvom a požiadavkami profylaxie.
4. Operačný plán v prípade narušenia dodávok ropy a ropných produktov, zemného plynu, elektrickej energie, vody, veľkého rozsahu (ťažisko v opatreniach núdzového výdaja, včítane distribúcie výdajných kariet).
5. Operačný plán Následné ochranné opatrenia pri radiačnej havárii rieši monitorovanie radiačnej situácie, zdravotnícke opatrenia, opatrenia v potravinovom zásobovaní, veterinárne opatrenia a ďalšie.
6. Veterné víchrice a búrky – je orientovaný na prevenciu a odporúčania správania sa obyvateľstva pred a počas tejto MU, taktiež na likvidáciu dopadov na energetiku, dopravu, prevádzku komunikačných sietí, lesné a vodné hospodárstvo.
7. Dlhotrvalé sucha a teplo – dôraz na hospodárske opatrenia v energetike, doprave, protipožiarne opatrenia, riadenú reguláciu a distribúciu potravín, spotrebu vody a aktiváciu systému služieb núdzového zásobovania vodou.
8. Snehová kalamita a extrémny mráz – zamerania na dopravu, energetiku, vodné hospodárstvo (napríklad aj snehové zaťaženie striech budov).

B. PREHĽAD PLÁNOV SPRACOVANÝCH PODĽA ZVLÁŠTNÝCH PRÁVNÝCH PREDPISOV VYUŽITELNÝCH PRI RIEŠENÍ MIMORIADNYCH UDALOSTÍ A KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ

- Povodňový plán.

- Havarijné plány v súvislosti so vznikom závažných priemyselných havárií a manuál havarijných kariet pre zasahujúce zložky integrovaného záchranného systému, HaZZ, PZ, RZP, ak je prítomná nebezpečná látka, pre jednotlivé havarijné scenáre, podľa zdrojov rizík, meteorologickej situácie a miestnych podmienok.
- Výpis a čiastočný plán ochrany okresu, kraja.
- Činnosť v prihraničných oblastiach v prípade cezhraničnej súčinnosti a spolupráce.

A. Tabuľková časť obsahuje databázy, prehľady a informácie potrebné na rýchlu a jednoduchú orientáciu pri rozhodovacom procese a na zhodnotenie možných zdrojov na zabezpečenie opatrení a záchranné práce. Tabuľkové informácie zo záverov Analýzy možností vzniku mimoriadnych udalostí na území príslušného okresného úradu.

B. Grafická časť obsahuje mapové podklady, schémy, materiály spracované GIS-om, modelové riešenia rozsahu mimoriadnej udalosti, plány obce, mesta, objektu, grafy, zakresľovacie tabule ap.

C. Vzory predbežných opatrení, vzory o zmene už predtým prijatých krízových opatrení, vzory vyhlásenia mimoriadnej situácie v okrese kraja, obci, meste, vzory o odvolaní situácií a stavov ohrozenia.

PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc.

vedúci SVP Spišská Nová Ves

Ilustračné foto: archív redakcie

Smerovanie analýzy územia v intenciách nového Mechanizmu civilnej ochrany

Kam smeruje analýza územia? Táto otázka sa v súčasnosti skloňuje veľmi často a to či už na pôde Európskej únie, Ministerstva vnútra SR alebo samotných okresných úradov. Väčšinou je však chápaná skôr ako analýza rizík a nie analýza územia, ktorú upravuje náš legislatívny poriadok.

Zakotvením analýzy územia do zákona ešte v roku 1994 sme sa stali jednou z mála krajín, ktoré si uvedomili význam poznania všetkých ohrození, ktoré sa na jej území nachádzajú a už dopredu predpokladali význam a vývoj analýzy rizík. Na základe toho sa môžeme v súčasnosti pri plnení úloh, ktoré nám ukladá Európska únia, pýšiť dokumentom, ktorý tu je už 20 rokov a ktorý 20 rokov identifikuje možné zdroje ohrozenia na území celej Slovenskej republiky. Dvadsať rokov v ére samostatnej existencie našej republiky je veľmi dlhá doba. Analýza územia je tu skoro od počiatku zrodu našej samostatnej republiky.

Európska únia neustále vyzdvihuje potrebu poznania rizík na regionálnej i vnútroštátnej úrovni, a to vo všetkých sférach ľudského života. Členské štáty sa momentálne pasujú s neľahkou úlohou, ako vytvoriť komplexnú analýzu bezpečnostných rizík tak, aby zahŕňala všetky oblasti. V zahraničí sa na vytváraní tejto analýzy podieľajú celé tímy odborníkov, ako aj rôzne súkromné firmy, ktoré disponujú potrebnými personálnymi i materiálnymi kapacitami, najmä čo sa týka informačných systémov. Bez dostatočného finančného zabezpečenia a s podceňovaním tejto oblasti, nikdy nebudeme schopní vypracovať analýzu bezpečnostných rizík na takej úrovni, ako by sme to za iných, priaznivejších podmienok dokázali.

V decembri 2013 vydala Európska únia rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 1313/2013/EU o Mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany, ktoré

spojilo Mechanizmus civilnej ochrany a finančný nástroj na jeho realizáciu. Okrem nových úloh, v rámci civilnej ochrany, sa v dokumente objavila nová oblasť a to oblasť riadenia rizík (kapitola II čl. 6). Na základe jednotlivých ustanovení čl. 6 sme povinní vypracovať posúdenie rizík na vnútroštátnej alebo vhodnej úrovni, ktorá je nižšia, ako vnútroštátna úroveň. Posúdenie rizík, ktoré sa na území Slovenskej republiky nachádzajú, musíme následne predložiť EK do 20. decembra 2015 a potom každé tri roky.

Európska únia by do konca tohto roka mala predložiť členským štátom príručku, ako riziká identifikovať a analyzovať. Uvidíme, či sa EÚ podarí takúto príručku vydať, nakoľko sa o nej hovorí už od roku 2010 (Commission Staff Working Paper – Risk Assessment and Mapping Guidelines for Disaster Management).

Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra SR (SKR MV SR) však už pred samotným uverejnením nového Mechanizmu Únie v oblasti civilnej ochrany pristúpila k vydaniu nového pokynu generálnej riaditeľky SKR MV SR č. XXVI/2, ktorým sa upravuje štruktúra a obsah dokumentu vypracovávaného na všetkých úrovniach štátnej správy s názvom Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí. Pochopením dôležitosti analýzy rizík sme predbehli vydanie samotného Mechanizmu, na základe ktorého nám táto povinnosť vyplýva a k posudzovaniu bezpečnostných rizík sme pristúpili už niečo viac ako dva roky dopredu.

Ani súčasná podoba dokumentu s

názvom Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí nie je dokonalá. Preto sa rok 2014 v tejto oblasti nesie v skúšobnom duchu, kedy s odborníkmi a ľuďmi z praxe, a to najmä z okresných úradov, budeme mať čas vychytať v analýze územia všetky chyby a nedostatky. V decembri 2015 budeme preto môcť EK pokojne predložiť dokument na kvalitnej úrovni.

Pre tento rok je preto našou (SKR MV SR, okresných úradov, starostov a mnohých ďalších) spoločnou úlohou pripraviť analýzu územia, alebo možno budúcu analýzu rizík tak, aby bola prospešná pre všetkých. Aby to zase raz nebol len dokument pre dokument bez akejkoľvek výpovednej hodnoty. Začnime už teraz chápať analýzu územia ako základný dokument dokumentácie okresných úradov, a nielen ako súčasť dokumentácie, ktorá tu síce je, ale nevyužívame ju tak, ako by sme mohli. Nechápme ju len ako ďalšiu úlohu, ktorú si musíme splniť, lebo nám to vyplýva zo zákona! Vytvorme tento dokument tak, aby nám v prípade nevyhnutnej potreby, keď ho otvoríme, poskytol odpoveď na všetko, čo hľadáme. Či už sa jedná o sily a prostriedky na zdolávanie mimoriadnej udalosti, ubytovacie, zdravotnícke zariadenia, prostriedky na evakuáciu osôb ap. Povýšme aj my analýzu územia v podmienkach Slovenskej republiky na základ všetkého, pretože takýto význam prikladá Európska únia analýze rizík.

Mgr. Dominika Hudcová
sekcia krízového riadenia MV SR

Zásahová činnosť jednotiek HaZZ a poznatky z riadenia zásahov, na ktorých sa zúčastňujú viaceré zložky IZS

Autor v príspevku stručne pojednáva o poznatkoch a vzniknutých situáciách na mieste mimoriadnej udalosti (požiar, dopravná nehoda, živelná pohroma, teroristický útok ap.), na likvidácii ktorých sa podieľajú jednotlivé zložky integrovaného záchranného systému (IZS), a ktoré smerujú k záchrane ľudských životov, ochrane majetku a životného prostredia. Príspevok nadväzuje na už uverejnený článok Riadenie zásahu, na ktorom sa zúčastňujú viaceré zložky IZS a zaoberá sa, okrem prehľadu zásahovej činnosti a obsahu činnosti jednotlivých zložiek, tiež medzinárodnou spoluprácou a najmä problematikou spojenia medzi zasahujúcimi zložkami.

V Slovenskej republike v roku 2013 realizovali hasičské jednotky Hasičského a záchranného zboru spolu 28 910 výjazdov k rôznym udalostiam, ktoré predstavovali ohrozenie života a zdravia osôb, ohrozenie životného prostredia ap. (viď tabuľka č. 1). Najväčší podiel na uvedenej zásahovej činnosti mali tzv. technické zásahy, z ktorých najväčší podiel tvorili výjazdy k dopravným nehodám. Počet výjazdov bol v porovnaní s rokom 2012 nižší o viac ako 4 tisíc. Najpozitívnejšou na vlaňajšej štatistike výjazdov je skutočnosť, že v roku 2013 bol zaznamenaný najnižší počet výjazdov k požiarom za posledných 10 rokov.

Na zásahovej činnosti, ktorá je uvedená v priložených štatistických ukazovateľoch, sa podieľali viac alebo menej tiež ďalšie záchranné zložky, zaradené do systému IZS, kam patria hlavne základné záchranné zložky definované § 8 ods. 1 zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o IZS). Okrem už spomínaného Hasičského a záchranného zboru, ktorý realizuje naj-

väčšiu časť zásahovej činnosti pri uvedených udalostiach, to boli tiež:

- poskytovatelia záchranej zdravotnej služby,
- kontrolné chemické laboratória civilnej ochrany,
- Horská záchranná služba,
- Banská záchranná služba.

Uvedené zložky sú v prvom rade zodpovedné za záchranu životov a ochranu zdravia osôb postihnutých mimoriadnou udalosťou a v druhom rade za zabránenie ďalším škodám ľudským a majetkovým. Polícia, hasiči a zdravotníci majú v rôznych fázach záchranných prác činnosti, ktoré sú spoločné a iné, ktoré sú odlišné a špecifické. Napriek tomu musia úzko spolupracovať a v každom časovom úseku mať prehľad o aktivitách spolupracujúcich zložiek.

Môže byť veľmi ťažké včas založiť improvizované veliteľské stanovište, pretože všetky zložky od začiatku plnia svoje neodkladné úlohy. Veliteľské stanovište je zložené z vedúcich funkcionárov tímov jednotlivých zložiek IZS, ktoré sa

zišli na mieste ako prvé (najčastejšie, hasiči, zdravotníci a polícia). Aspoň neformálne treba ustanoviť velenie okamžite po splnení základných úloh, upresnení situácie operačnému stredisku a príchode prvých posíl.

Okrem vyššie uvedených záchranných zložiek, ktoré sú, ako už bolo uvedené, súčasťou systému IZS, sa na zásahovej činnosti v spolupráci s jednotkami HaZZ zúčastňujú tiež závodné hasičské útvary, závodné hasičské zbory (pokiaľ ide o požiare u právnických osôb, ktoré takéto jednotky prevádzkujú), resp. obecné hasičské zbory (tabuľka č. 2). Celkovo bolo uvedenými zložkami realizovaných v roku 2013 celkovo 50 663 výjazdov.

Základné úlohy jednotlivých záchranných zložiek

Policajný zbor SR:

- zabezpečenie miesta nešťastia,
- záchranu životov v spolupráci s ostatnými zložkami,
- zabezpečenie bezpečného a bezproblémového príchodu záhra-

Tabuľka č. 1 Celkový počet výjazdov hasičských jednotiek HaZZ

Kraj	Počet výjazdov do roku 2012 uvádzané ako Záchranné, technické a ekologické zásahy								
	k požiarom	k požiarom bez zásahu	k požiarom celkom	k technickým zásahom	z toho k dopravným nehodám	k nebezpečným látkam	k planým poplachom	k cvičeniam	spolu
Bratislavský	1141	42	1183	1539	603	132	21	78	2953
Trnavský	1114	35	1149	1707	849	61	148	75	3140
Trenčiansky	856	68	924	1389	556	57	119	64	2553
Nitriansky	848	26	874	2296	852	32	289	75	3566
Žilinský	964	53	1017	1605	775	89	66	92	2869
Bansko-bystrický	1084	75	1159	2626	1206	101	51	140	4077
Prešovský	1650	52	1702	3186	1257	43	63	62	5056
Košický	1800	29	1829	1951	620	278	313	65	4436
Záchranné brigády HaZZ	99	2	101	98	31	27	29	1	256
VC HaZZ Lešť	1	0	1	3	3	0	0	0	4
SPOLU	9557	382	9939	16400	6752	820	1099	652	28910

- nárskych vozidiel a umožnenie ich bezproblémového odchodu, napr. s urgentnými pacientmi,
- zaistenie a ochrana miesta udalosti a kontrola pohybu nezainteresovaných osôb a dopravy v určených koridoroch,
 - koordinácia činností s ostatnými záchrannými zložkami, miestnymi úradmi a inými podpornými organizáciami,
 - zisťovanie príčin vzniku udalosti (hlavne, ak je predpoklad, že mohli dôjsť k páchaniu trestnej činnosti), zaistenie a zhromaždenie stôp v spolupráci s ostatnými vyšetrovacími zložkami a orgánmi činnými v trestnom konaní (tieto úkony sa realizujú určenými zložkami policajného zboru spravidla až po odstránení primárneho nebezpečenstva a zabezpečení základných úkonov spojených s ochranou ľudského života a zdravia postihnutých osôb),
 - zber a vyhodnocovanie výpovedí svedkov,
 - identifikácia postihnutých a mŕtvych,
 - opatrenia na obnovenie pôvodného stavu a ďalšie činnosti, na ktoré majú zákonné kompetencie.

Hasičský a záchranný zbor:

- záchrana osôb ohrozených požiarom, alebo inou mimoriadnou udalosťou a zdoľávanie požiarov,
- záchrana zvierat a majetku ohrozených požiarom, alebo inou mimoriadnou udalosťou,

- záchranné práce pri živelných pohromách,
- poskytovanie pomoci podľa svojich technických možností a odbornej kvalifikácie pri bezprostrednom ohrození života osôb pri nehodách a iných mimoriadnych udalostiach,
- riadenie a organizovanie jednotlivých činností spojených so záchrannou osôb, lokalizovaním a likvidovaním mimoriadnej udalosti,
- poskytovanie predlekárskej pomoci postihnutým osobám na mieste zásahu,
- vykonávanie zásahov pri haváriách s únikom nebezpečných látok podľa svojho technického vybavenia.

Hasičský a záchranný zbor ďalej zabezpečuje stálu službu na zdoľávanie požiarov, iných mimoriadnych udalostí a na vykonávanie záchranných prác na 114 hasičských staniciach, z toho:

- 107 hasičských staníc na okresných riaditeľstvách HaZZ,
- 4 hasičské stanice na HaZÚ hlavného mesta SR Bratislavy,
- 3 hasičské stanice na záchranných brigádach HaZZ,
- pri zabezpečovaní svojich činností zbor spolupracuje so štátnymi orgánmi a orgánmi samosprávy, právnickými osobami i občianskymi združeniami, osobitne s Dobrovoľnou požiarou ochranou SR,
- má cca 4 085 príslušníkov v štátnej službe a 240 zamestnancov vo verejnej službe.

Záchranná zdravotná služba:

- vyhľadanie, zber a triedenie postihnutých,
- záchrana životov v spolupráci s ostatnými zložkami,
- ošetrovanie a stabilizovanie ranených,
- zabezpečenie vhodného transportu, zdravotníckeho personálu a materiálu,
- vybudovanie triediaceho stanovišťa a začatie s efektívnym triedením na princípe priorit,
- zabezpečenie priestoru na sústreďovanie prichádzajúcich zdravotníckych zložiek,
- zaistenie komunikácie medzi zdravotníckymi zložkami a ostatnými zasahujúcimi zložkami IZS,
- výber najvhodnejšieho spôsobu transportu zranených,
- zabezpečenie zdravotníckeho dozoru pre zasahujúce zložky a uvedenie miesta udalosti po skončení akcie čo najskôr do pôvodného stavu,
- zaistenie koordinácie medzi zdravotníckymi zložkami na mieste a zabezpečenie hlásenia na vyššie stupne riadenia (krízový štáb).

Každá zložka integrovaného záchranného systému plní úlohy ako kolektív, ale každý kolektív má vedúceho, ktorý má navyše aj iné povinnosti z titulu pozície prvého kvalifikovaného špecialistu na mieste vzniku mimoriadnej udalosti.

Do likvidácie mimoriadnej udalosti sa častokrát zapájajú aj ďalšie zložky a subjekty, ktoré sú v zákone o IZS (§ 9

ods. 1) definované ako tzv. **Ostatné záchranné zložky**. Patria sem:

- Ozbrojené sily Slovenskej republiky,
- obecné (mestské) hasičské zbory,
- závodné hasičské útvary,
- závodné hasičské zbory,
- pracoviská vykonávajúce štátny dozor alebo činnosti podľa osobitných predpisov,
- jednotky civilnej ochrany,
- obecná polícia,
- Slovenský Červený kríž,
- iné právnické osoby a fyzické osoby, ktorých predmetom činnosti je poskytovanie pomoci pri ochrane života, zdravia a majetku.

Medzinárodná spolupráca

Slovenská republika v rámci riešenia a likvidácie mimoriadnych udalostí, ku ktorým dochádza napr. v blízkosti štátnych hraníc, resp. sú svojim rozsahom a charakterom rozsiahle a vyžadujú si nasadenie veľkého počtu záchranárov, techniky ap., môže využiť súčinnosť a pomoc záchranných jednotiek z okolitých krajín. Pochopiteľne aj Slovenská republika prostredníctvom zložiek Hasičského a záchranného zboru poskytuje v prípade vyžiadania uvedeným krajinám pomoc pri mimoriadnych udalostiach.

Medzinárodné dohody a zmluvy medzi Slovenskou republikou a susednými štátmi týkajúce sa spolupráce a vzájomnej pomoci pri mimoriadnych udalostiach:

- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o spolupráci a vzájomnej pomoci pri mimoriadnych udalostiach.
- Memorandum o vzájomnej pomoci medzi Ministerstvom vnútra SR – Prezidiom Hasičského a záchranného zboru v Bratislave a Ministerstvom vnútra – generálnym riaditeľstvom Hasičského záchranného zboru ČR v Prahe.
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o spolupráci a vzájomnej pomoci pri katastrofách, živelných pohromách a iných závažných nehodách.
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Kabinetom ministrov Ukrajiny o spolupráci a vzájomnej pomoci pri mimoriadnych udalostiach.
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o spolupráci a vzájomnej pomoci

Tabuľka č. 2 Výjazdy ďalších hasičských jednotiek a celkový počet výjazdov

Rok	Hasičská jednotka	Výjazdy k požiarom	Výjazdy k technickým a ekologickým zásahom	Plané poplachy	Cvičenia	Výjazdy spolu
2013	HaZZ	9 939	17 220	1 099	652	28 910
	ZHÚ	283	9 599	1 517	1 309	12 708
	ZHZ	21	408	408	224	1 061
	OHZ	1 558	3 438	101	2 887	7 984
	SPOLU	11 801	30 665	3 125	5 072	50 663

pri katastrofách.

- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o spolupráci a vzájomnej pomoci pri katastrofách.

Spojenie, ako dôležitá súčasť riadenia zásahu, na ktorom sa zúčastňujú viaceré zložky IZS

Spojovacia služba plní úlohy súvisiace s prenosom a s príjmom správ a automatizovaným systémom podpory riadenia a spracúvania informácií v hasičských jednotkách a následne medzi zainteresovanými zložkami IZS.

Základnou úlohou spojovacej služby je zabezpečenie:

- spojenia medzi hasičskými jednotkami a koordinačným strediskom, operačným strediskom HaZZ a medzi ďalšími zložkami IZS pri ohlásení udalosti, počas výjazdu hasičskej jednotky na miesto ohlásenej udalosti alebo na miesto zásahu, ako aj počas koordinovaného zásahu,
- plnenia povinností, ktoré vyplývajú pre držiteľa povolenia na prevádzkovanie rádiového zariadenia na základe povolenia vydaného Telekomunikačným úradom Slovenskej republiky a na koordináciu prevádzky rádiového siete v zásahovom obvode; na tie účely vedie príslušnú dokumentáciu o používaní, prevádzke, údržbe, opravách a o pravidelných kontrolách technického stavu telekomunikačných zariadení,
- plánu údržby a jeho vykonávanie, skúšky a kontroly technického stavu telekomunikačných zariadení.

Digitálna sieť SITNO – TETRAPOL EADS, ako riešenie pre zabezpečenie bezproblémového spojenia medzi zložkami IZS zasahujúcimi pri mimoriadnych udalostiach

Špecifickou a azda najdôležitejšou oblasťou pri zásahu viacerých jednotiek, ktoré sú zaradené do systému IZS, je

spojenie a komunikácia medzi uvedenými jednotkami. Ide hlavne o komunikáciu, ktorou sa zabezpečuje koordinácia, nasadzovanie síl a prostriedkov, riadenie viacerých zásahových úsekov ap. Uvedenú oblasť by mala pre jednotlivé zložky zaradené do systému IZS zabezpečiť digitálna sieť SITNO.

Digitálna sieť SITNO – TETRAPOL EADS (novovybudovaná sieť pre všetky útvary Ministerstva vnútra SR a Policajného zboru, ako aj pre ďalšie zložky pôsobiace v IZS, frekvenčné pásmo 380-400 MHz) predstavuje bunkovú rádiovú sieť, ktorá umožňuje celoštátne pokrytie rádiovým signálom prostredníctvom bazových staníc vybudovaných na vybraných kótach v rámci celého Slovenska.

Digitálna komunikácia umožňuje:

- základnú ochranu proti nekvalifikovanému odpočúvaniu – digitálny prenos nie je možné odpočúvať bežnými rádiovými prijímačmi a zariadeniami,
- kvalitnejší prenos komunikácie na väčšiu vzdialenosť – kvalita komunikácie je rovnaká až do rádiového dosahu terminálu,
- lepšie využívať pridelené frekvencie:
 - pre všetkých účastníkov v danej rádiovkej bunke je pridelený určitý počet frekvenčných kanálov, pri požiadavke na spojenie od ktoréhokoľvek účastníka je mu pridelený frekvenčný kanál, ktorý je v danom okamihu voľný,
 - ak sú práve obsadené všetky kanály, účastník dostane o tom informáciu a systém mu prideli kanál okamžite, keď sa niektorý uvoľní,
- väčšie možnosti pri spracovaní signálu:
 - pri prechode signálu cez viac prenosových bodov systém dokáže čiastočne opraviť tento signál,
 - možnosť digitálneho záznamu prevádzky,
 - možnosť prenosu údajov z data-

báz súčasne s hlasovou komunikáciou,

- možnosť pripojenia prijímača určovania polohy terminálu – GPS.

Sieť SITNO pracuje na báze technológie TETRAPOL. V súčasnosti túto technológiu používajú mnohé organizácie na celom svete, zaoberajúce sa ochranou obyvateľstva (polícia, hasiči, záchranná služba) a podľa ich prevádzkových požiadaviek bola táto technológia od začiatku aj budovaná.

Technológia TETRAPOL má niekoľko výhod aj v porovnaní s inými digitálnymi technológiami (väčšie rádiové bunky, lepšia prevádzka v kopcovitom teréne).

TETRAPOL používa ako predvolebné silné end-to-end šifrovanie a ako výsledok, nie je k dispozícii skener, ktorý môže sledovať TETRAPOL.

Užívatelia siete SITNO:

- Policajný zbor,
- Hasičský a záchranný zbor,
- civilná ochrana,
- kontrolné chemické laboratóriá civilnej ochrany,
- Vojenská polícia,
- Vojenské obranné spravodajstvo,
- Železničná polícia,
- Mýtna polícia,
- krajské koordináčne strediská tiesňového volania 112.

Ďalší potenciálni užívatelia:

- Slovenská informačná služba,
- Záchranná zdravotná služba.

Dohľad nad celou sieťou zabezpečuje taktický a technický manažment,

ktorý je odborne pripravený komplexne riešiť problematiku a požiadavky zúčastnených nezávislých organizácií pracujúcich v tejto digitálnej rádiovj sieti.

Charakteristika a funkcionlita systému SITNO

Systém SITNO umožňuje prenos hlasovej komunikácie i prenos dát. Na komunikáciu v tejto sieti sa používajú prenosné, vozidlové a základňové terminály. K najpoužívanejším patria rádiostanice MATRA. V podmienkach digitálnej rádiovj siete Hasičského a záchranného zboru sa využívajú len na zabezpečenie hlasovej komunikácie medzi jednotlivými rádiostanicami. Prenos dát v tejto sieti Hasičský a záchranný zbor (HaZZ) ne realizuje.

Hlasová komunikácia v takzvanom sieťovom móde má viacero alternatív. Systém umožňuje používateľom hlasovú komunikáciu s dohľadom v sieti a to:

- individuálny hovor,
- telefónny hovor,
- konferenčný hovor,
- rozhlasový hovor,
- komunikáciu v hovorových skupinách,
- núdzový hovor.

Každý terminál má svoje identifikačné číslo, takzvanú explicitnú adresu, ktoré je jedinečné (viackrát sa neopakujúce), pozostávajúce z deviatich číslic rozdelených do štyroch skupín:

XXX	X	XX	XXX
R	F	S	I

R – prvé tri číslice určuje číslo krajskej

(regionálnej) siete (001, 002,),
 F – 4. číslica = Flotila (rezort) HaZZ = 4,
 S – 5. a 6. číslica = Subflotila, určuje skupinu (útvár OR HaZZ, KR HaZZ) podľa číslovacieho plánu,
 I – posledné tri číslice udávajú individuálne číslo terminálu.

Najviac využívaný, respektíve používaný spôsob je komunikácia v hovorových skupinách. Ide o komunikáciu medzi všetkými terminálmi, ktorými okresné riaditeľstvo (OR) HaZZ disponuje. Programové vybavenie terminálov však umožňuje aj operatívnu komunikáciu v hovorových skupinách na úrovni Krajských riaditeľstiev (KR) HaZZ. Tento spôsob závisí od možnosti výberu a potreby samotného používateľa terminálu, to znamená, že pri komunikácii v rámci OR HaZZ využije svoju vlastnú hovorovú skupinu a v prípade komunikácie v rámci KR HaZZ využije hlasovú skupinu na vyššej úrovni.

Štát prostredníctvom svojich orgánov vytvára účinné mechanizmy na ochranu života a zdravia občanov a na likvidáciu negatívnych udalostí, ktorými požiar, živelná pohroma, dopravná nehoda a iné, jednoznačne sú. Zákony o integrovanom záchrannom systéme, ochrane pred požiarmi, policajnom zbore ap., upravujú rámec kompetencií a oprávnení jednotlivých zložiek IZS práve pri týchto činnostiach. Je však dôležité uviesť, že rozhodujúcu a ničím nenahraditeľnú úlohu pri realizácii všetkých vyššie uvedených činností a hlavne pri záchrane ľudského života zohráva ľudský faktor. Ľudský faktor sa zosobňuje v podobe záchranára, ktorý s nasadením svojho vlastného života a zdravia vykonáva činnosti, na ktoré je fyzicky, odborne a psychicky pripravený a vyškolený.

Veľmi dôležitú úlohu pri riadení zásahov s nasadením viacerých zložiek IZS a pri nasadení veľkého počtu zasahujúcich záchranárov zohráva práve spojenie. Z uvedeného dôvodu je v súčasnosti najdôležitejšou úlohou zainteresovaných zložiek a najmä štátu, zabezpečiť a sfunkčoniť uvedený systém spojenia pre všetky zložky IZS. Uvedeným sfunkčnením daného systému sa zároveň zabezpečí a uľahčí spôsob a realizácia komunikácie medzi zložkami IZS a tiež ich efektivita pri nasadení v mimoriadnych podmienkach.

plk. JUDr. Pavol Komár
 Prezídium HaZZ

Ilustračné foto: **archív redakcie**

Európsky deň 112 na Slovensku

Štáty Európskej únie sa 11. februára už po šiesty krát zapojili do aktivít organizovaných pri príležitosti Európskeho dňa 112. Hlavnou myšlienkou tohto dňa je zvýšenie povedomia občanov o existencii a fungovaní čísla, ktoré im môže zachrániť život. Napriek skutočnosti, že jednotné číslo tiesňového volania 112 začalo fungovať už viac ako pred dvadsiatimi rokmi, na základe prieskumu len jeden zo štyroch Európanov vie o tom, že je použiteľné vo všetkých členských štátoch Európskej únie. Slovenská republika je s 55 % na druhom mieste (po Poľsku s 57 %) v povedomí občanov o tom, že 112 je tiesňové číslo, na ktoré sa môžu dovolať kdekoľvek v Európe (Flash Eurobarometer, 2013).

„Propagácia 112 prostredníctvom Európskeho dňa 112, ktorý sa koná 11. februára od roku 2009, je mimoriadne dôležitá. Na európskej úrovni je však potrebné neustále uskutočňovať aktivity zamerané na zvýšenie povedomia verejnosti o čísle tiesňového volania 112,“ povedal Demetrios Pyrras, predseda Poradného výboru Európskej asociácie čísla tiesňového volania (EENA). V členských štátoch sa pri príležitosti Európskeho dňa 112 organizovali rôzne podujatia. Vo väčšie krajín sú cieľovou skupinou aktivít najmä deti, ktorým strediská príjmu volaní na 112 pripravujú prezentácie a dni otvorených dverí. V niektorých štátoch je zvykom vytvárať živé symboly 112 alebo propagovať číslo prostredníctvom praktických ukážok zásahu záchranných zložiek.

Európsky deň 112 sme si tento rok pripomenuli aj na Slovensku. Všetky koordinačné strediská integrovaného záchranného systému pripravili bohatý program predovšetkým pre deti a mládež. Cieľová skupina bola zvolená zá-

merne, keďže sú to práve deti, ktoré sa podieľajú na vysokom počte neoprávnených volaní na číslo tiesňového volania 112. Druhou cieľovou skupinou boli v prípadoch niektorých krajov dôchodcovia, ktorým boli poskytnuté základné informácie o fungovaní čísla tiesňového volania 112 a záchranných zložiek integrovaného záchranného systému prostredníctvom prednášok v domovoch dôchodcov.

Vo všetkých krajských mestách mal program približne rovnaký charakter. Zástupcovia koordinačných stredísk pripravili pre deti vybraných škôl a rôznych vekových kategórií prezentácie základných záchranných zložiek integrovaného záchranného systému, vrátane ukážok poskytovania prvej pomoci. Okrem toho sa deti mohli zúčastniť na prehliadke dispečerských sál a sledovať operátorov čísla tiesňového volania v praxi. V niektorých krajoch boli pre účastníkov pripravené ukážky techniky (hasičskej, policajnej, kontrolné chemické laboratória civilnej ochrany), vedomostné kvízy, prezentácie v domovoch dôchodcov, nahrávky

konkrétnych tiesňových volaní, ako aj simulované volania na 112. Zástupcovia stredísk zabezpečili taktiež distribúciu propagačných predmetov a výstavu výtvarných prác zapojených do súťaže Nakresli svojho Integračíka.

Všetky kraje zhodnotili priebeh tohtoročného Európskeho dňa 112 ako veľmi pozitívny a vyjadrili podporu obdobným aktivitám, ktoré odporúčajú organizovať tiež v budúcnosti. Aj touto cestou tak môžeme prispieť k zníženiu počtu neoprávnených hovorov, ktoré môžu blokovaním linky tiesňového volania zamedziť prístup k 112 tým ľuďom, ktorí pomoc skutočne potrebujú. Propagačné aktivity majú preto nielen edukačný, ale aj osvetový charakter.

V nasledujúcich riadkoch prinášame informácie o tom, ako prebiehal Európsky deň 112 v niektorých krajoch.

PhDr. Daniela Krchnavá
sekcia krízového riadenia MV SR
Foto: archív redakcie

Prešovský kraj

PREŠOV – Okresný úrad Prešov pripravil 11. februára v spolupráci so zástupcami záchranej zdravotnej služby, Hasičského a záchranného zboru a Policajného zboru aktivity na priblíženie čísla tiesňového volania 112 a činnosti integrovaného záchranného systému širokej verejnosti. Pozvanie na Deň 112 prijalo cca 70 žiakov prešovských Základných škôl Mukačevská, Prostějovská a Základnej školy Uzovské Pekľany. V zasedačke okresného úradu sa oboznámili s fungovaním čísla 112 – akému účelu slúži, kedy a ako volať na číslo tiesňového volania. Prostredníctvom krátkych prezentácií zástupcovia záchranej zdravotnej služby, Hasičského a záchranného zboru a Policajného zboru predstavili činnosť svojich záchranných zložiek. Sprestrením celého programu boli praktické ukážky poskytovania prvej pomoci, skúšanie policajnej výstroje, ako aj nahliadnutie do dispečerskej sály koordinačného strediska integrovaného záchranného systému a sledovanie činnosti operátorov a operačných dôstojníkov.

S potešením môžeme konštatovať, že obsahová náplň ako aj celkový priebeh podujatia sa stretli s pozitívnymi ohlasmi žiakov ako aj pedagogických

pracovníkov. Neprestajné zvedavé otázky žiakov nás v tomto iba utvrdzovali. Na záver všetci návštevníci dostali malý darček vo forme reflexnej vesty, reflexného pásika, resp. šálu s logom čísla tiesňového volania 112.

Keďže nie všetci majú možnosť prísť osobne na koordinačné stredisko integrovaného záchranného systému, vycestovali zástupcovia odboru krízového riadenia do zariadenia pre seniorov

v Sabinove, kde porozprávali o poslaní čísla tiesňového volania 112 a priblížili činnosť operátorov zabezpečujúcich príjem tiesňových volaní. Záverom im rozdali drobné darčeky, ktoré zvýšia bezpečnosť našich dôchodcov pri prechádzkach v okolí ich zariadenia.

Ing. Vladimír Tutoky
Okresný úrad Prešov
Foto: archív OÚ

Banskobystrický kraj

BANSKÁ BYSTRICA – Zatiaľ čo vo väčšine krajov pri príležitosti Európskeho dňa 112 prezentovali prácu koordinačného strediska a záchranných zložiek integrovaného systému žiakom základných škôl, v Banskej Bystrici to boli stredoškólcovia. Podujatia sa zúčastnilo približne 120 žiakov zo stredných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti Banskobystrického samosprávneho kraja. Stredo-

škólcovia si na úvod vypočuli informáciu o činnosti koordinačného strediska IZS pri zabezpečovaní príjmu tiesňového volania na čísle 112 a pri riešení následkov mimoriadnych udalostí. Pri prezentácii elektronickej učebnice pre ochranu života a zdravia sa študenti aktívne zapájali aj do riešenia vedomostného testu, ktorý bol jej súčasťou. Potom nasledovali prezentácie činnosti Hasičského a

záchranného zboru, Policajného zboru a Záchranej zdravotnej služby a SR pri poskytovaní pomoci v tiesni.

Hoci zaujať túto vekovú kategóriu nie je jednoduché, organizátorom podujatia v Banskej Bystrici sa to podarilo. Aj vďaka Ing. Ivete Jenisovej, vedúcej operátorky Krajského operačného strediska (KOS) ZZS a Bc. Renáte Handlovskej, inštruktorky KOS ZZS, ktoré svo-

jim prístupom a komunikáciou pri praktickej ukážke poskytnutia prvej pomoci dokázali v študentoch prebudíť záujem o všetko, čo s pomocou v núdzi a záchranou života súvisí. Nielen, že sa našli dobrovoľníci ochotní si poskytovanie prvej pomoci na figuríne vyskúšať, ale nasledovalo aj množstvo otázok, na ktoré museli prednášajúce odpovedať.

Zrejme naozaj platí, že raz vidieť je viac ako stokrát počuť.

Žiaľ, praktické ukážky súčinnosti medzi príslušníkmi Hasičského a záchranného zboru, Záchranej zdravotnej služby a Policajného zboru SR pri simulovanej autonehode, ktoré boli plánované na parkovisku pred budovu OÚ a vždy bývajú najväčším magnetom pri

takýchto podujatiach, museli kvôli mimoriadne nepriaznivému počasiu zrušiť. Napriek tomu podujatie v Banskej Bystrici svoj účel určite splnilo. Študenti si z neho okrem nových poznatkov odniesli aj rôzne propagačné predmety s logom 112.

(na)
Foto: (bp)

Nitriansky kraj

NITRA – Tohtoročný Európsky deň 112 bol zameraný na cieľovú skupinu detí v školskom veku, ktoré sú pomerne častými užívateľmi linky 112 a nie vždy vedia, ako ju správne používať. Programu v zasadačke Okresného úradu Nitry sa zúčastnilo 49 detí s pedagogickým dozorom zo Základnej školy kniežaťa Pribinu v Nitre. Pre deti bol pripravený zaujímavý program - prezentácia čísla tiesňového volania 112, prehliadka vozidiel Hasičského a záchranného zboru (HaZZ), Policajného zboru (PZ), sanitky a kontrolného chemického laboratória civilnej ochrany (KCHL CO), ukážka prístrojov na meranie nebezpečných látok a ochrana proti nim. Deti navštívili koordinačné stredisko integrovaného záchranného systému, oboznámili sa s činnosťou operátorov HaZZ, krajského operačného strediska záchranej zdravotnej služby (KOS ZZS) a okresného úradu (OÚ) pri prijímaní tiesňového volania, lokalizácii pevnej linky a mobilných operátorov, oprávnenými a neoprávnenými volaniami. Pozreli si ukážku poskytovania prvej pomoci na figuríne, simulovanú akciu v spolupráci s KOS ZZS (nehybne ležiaci človek na chodníku, jeho oživovanie dobrovoľníkom z radov žiakov, podľa pokynov operátora záchranej zdravotnej služby na figuríne).

Príslušníci policajného zboru pripravili pre školákov pútavé ukážky vyhľadávania výbušnín a drog pomocou vyvíjaných psov. Deti zaujala aj ukážka prístrojov na meranie nebezpečných látok a rádioaktivity a ochranných pomôcok proti nim, ktorú vykonal Ing. Miloš Kosír vedúci KCHL CO v Nitre. Na koordinačnom stredisku žiaci mohli priamo sledovať činnosť operátorov OÚ a záchranných zložiek, vypočuť si oprávnené a neoprávnené hovory na číslo 112, oboznámiť sa s lokalizáciou volajúceho na pevnej linke aj mobilných operátorov ako i so spôsobom vybavovania hovorov.

Zaujímavá pre nich bola aj simulovaná ukážka ako správne volať pomoc pre postihnutého, ako sa riadiť pokynmi operátora záchranej zdravotnej služby a podľa jeho pokynov poskytnúť prvú pomoc, ktorú si priamo vyskúšali na figuríne pod odborným dozorom vedúcej operátorky krajského operačného strediska záchranej zdravotnej služby PhDr. Ivety Vojčiniakovej.

Hlavným cieľom osláv bolo zvýšenie informovanosti o správnom používaní

čísla 112, zníženie počtu neoprávnených volaní na toto číslo a priblíženie náročnej práce na koordinačnom stredisku integrovaného záchranného systému a operačných strediskách záchranných zložiek. Pozitívne hodnotíme vysoký záujem žiakov o všetky činnosti prezentované počas programu ako aj ich disciplinovanosť počas celého podujatia.

Ing. Ján Koprda
vedúci KS IZS OÚ Nitry
Foto: archív OÚ

Príprava spoločného programu prevencie pašovania jadrového materiálu

V dňoch 28. až 30. januára sa uskutočnilo v Bratislave, v hoteli Crowne Plaza, spoločné pracovné rokovanie expertov zo Spojených štátov amerických, Slovenska a Litvy, zamerané na výmenu skúseností súvisiacich s prípravou Spoločného plánu prevencie pašovania jadrového materiálu. Uvedené stretnutie bolo ďalším pokračovaním rokovaní uskutočnených na základe Spoločného akčného plánu medzi vládou Slovenskej republiky a Spojených štátov amerických na boj proti nelegálnemu obchodovaniu s jadrovým a radiačným materiálom. Tento dokument bol podpísaný vládou SR a USA 7. decembra 2011 v Bruseli. Hlavným koordinátorom týchto rokovaní na Slovensku je Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

Účelom pracovného rokovania bolo predstaviť iniciatívu Ministerstva zahraničných vecí USA s názvom Program prevencie jadrového materiálu, vymeniť si vzájomné skúsenosti medzi odborníkmi spomínaných troch krajín v tejto oblasti a zlepšiť tak medzinárodnú spoluprácu. Za delegáciu z USA, okrem zástupcov z Ministerstva zahraničných vecí, sa rokovania zúčastnili zástupcovia Ministerstva vnútornej bezpečnosti USA – Úrad pre krízový manažment, Úrad pre colnú správu a ochranu hraníc, Úrad pre odhaľovanie vnútroštátnych jadrových hrozieb, Ministerstva spravodlivosti USA – Federálny úrad pre vyšetrovanie, Úrad jadrového dozoru, Ministerstva obrany USA a Ministerstva energetiky. Za Slovenskú republiku sa, okrem zástupcov z Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, stretnutia zúčastnili zástupcovia Ministerstva financií SR – Colné riaditeľstvo, Úrad hraničnej a cudzineckej polície, Prezídia policajného zboru – Úrad boja proti organizovanej kriminalite, Úrad verejného zdravotníctva, Úrad jadrového dozoru, Ministerstva spravodlivosti SR, kontrolných chemických laboratórií civilnej ochrany a Vzdelávacieho a technického ústavu krízového manažmentu a civilnej ochrany. Delegáciu Litvy tvorili, okrem zástupcov

Ministerstva zahraničných vecí, zástupcovia polície pre vyšetrovanie organizovaných zločinov, Úradu pre jadrový dozor, Colného riaditeľstva – cudzineckej a hraničnej polície, Ministerstva obrany, Ministerstva spravodlivosti, Ministerstva zdravotníctva a ďalší.

Rokovanie otvoril Patric Disney, vedúci projektu programu prevencie pašovania jadrového materiálu z Ministerstva zahraničných vecí USA – Úrad pre boj proti terorizmu využívajúcemu zbrane hromadného ničenia, ktorý zdôraznil dôležitosť medzinárodnej spolupráce Slovenska a Litvy pri zabezpečovaní hraníc v schengenskom priestore v súvislosti s hrozbou pašovania jadrového materiálu. V krátkosti zhrnul závery posledných rokovaní medzi USA a Slovenskom v tejto oblasti. Ďalej zdôraznil význam tejto medzinárodnej spolupráce najmä v súvislosti s narastajúcim tlakom terorizmu vo svete v poslednom období. Oboznámil prítomných s programom rokovania, plánovaného na tri dni. V úvodnej prezentácii priblížil hrozby pašovania rádioaktívnych a jadrových materiálov. Uviedol, že prioritným problémom sú prípady pašovania vysoko obohateného uránu a plutónia. Medzinárodnou agentúrou pre atómovú energiu (ďalej len MAA) bolo

v 90-tych rokoch hlásených 17 prípadov nelegálneho nakladania s jadrovým materiálom. Ide len o časť nahlásených prípadov, predpokladá sa väčší počet prípadov, ktoré unikli vyšetrovaniu. Dokumentované prípady záchytov týchto materiálov pri nelegálnom obchodovaní v rokoch 2011 až 2012 svedčia o tom, že ich zásoba na čiernom trhu môže byť oveľa väčšia. Preto je veľmi dôležité tento materiál nájsť skôr, než ho získajú zločinci alebo teroristi. Konkrétne uviedol niektoré kriminálne prípady pašovania týchto materiálov z praxe.

Ako čeliť takýmto hrozbám?

Je dôležité vytvoriť taký systém, aby štátne orgány boli schopné **odhaľovať, zadržiavať, analyzovať, vyšetrovať a sťahovať páchateľov** takýchto prípadov. Patric Disney uviedol, že dôležitým prvkom je vytvoriť tzv. **Národný program opatrení proti nelegálnemu obchodovaniu a manipulácii s rádioaktívnym a jadrovým materiálom**. Tento program by mal zahŕňať oficiálnu stratégiu a jednotlivé postupy pre zabezpečenie hore uvedených schopností. Mal by byť v písomnej kodifikovanej forme a presne definovať stanovené úlohy a zodpovednosť pre hore uvedené činnosti. Tento plán by mal ďalej zahŕňať

postupy pre detekciu takýchto materiálov, podmienky pre ich zadržanie, následnú podrobnejšiu analýzu materiálu, postupy pre vyšetrovanie a následné stíhanie páchatel'ov.

Pre splnenie týchto hlavných cieľov je dôležité:

1. zabezpečiť podporu celonárodných súčinností všetkých orgánov podieľajúcich sa na riešení prípadov nelegálneho nakladania s rádioaktívnymi a jadrovými materiálmi,
2. zlepšiť medzinárodnú spoluprácu,
3. umožniť vyšetrovanie, vrátane využitia služieb jadrovej forénnej expertízy,
4. posilniť kapacity pre stíhanie takýchto páchatel'ov.

Pri pokračovaní svojej prednášky podrobnejšie rozobral vyššie uvedené ciele. Po jej skončení, v rámci veľmi zaujímavej diskusie, boli bližšie ozrejmene postupy zabezpečovania ochrany proti nelegálnemu obchodovaniu a manipulácii v rámci pôsobnosti výkonných štátnych orgánov v Slovenskej a tiež Litovskej republike.

V ďalšom vystúpení Chris Yezz zo zboru Metropolitnej polície hlavného mesta Washington (MPDC), hlavnej bezpečnostnej zložky na území Federálneho dištriktu Kolumbia (Washington D.C.), prezentoval pripravenosť a vybavenosť riešiť mimoriadne udalosti v hlavnom meste Spojených štátov. V úvode prednášky informoval o zodpovednosti Metropolitnej polície v oblasti zabezpečovania udalostí osobitného významu, ktorých je asi 1 500. Sem patria napr. výjazdy prezidenta, viceprezidenta, prvej dámy USA, alebo návštevy zahraničných delegácií. Ďalej v krátkosti informoval o oblasti hlavných úloh Úradu vnútroštátnej bezpečnosti, odboru špeciálnych operácií. Hovoril aj o dôležitosti dobrého krízového plánovania, ktoré zahŕňa stratégie a jednotlivé krízové plány pre určené oblasti mimoriadnych udalostí (požiare, ohrozenie životného prostredia, CBRN udalosti, ap.). V prípade CBRN udalostí sa spravidla nasadzuje tzv. kombinovaný tím pre vyhodnocovanie rizík. V pokračovaní prednášky bližšie informoval o programe detekcie rádioaktivity, kde oboznámil prítomných s vybavením zášahového tímu prístrojmi na meranie radiácie a ich operačnom využití pri zásahu s podozrením na rádioaktivitu. V

závere informoval o posledných akciách, kedy bol nasadený tento tím.

V nasledujúcej prednáške pán Petoskey, asistent právneho ataše FBI pre oblasť zbrani hromadného ničenia, v krátkosti informoval o dôležitosti medzirezortnej spolupráce pri vyšetrovaní nelegálnej manipulácie s jadrovými a rádioaktívnymi látkami. Tu musí spolupracovať široká paleta štátnych orgánov ako:

- hraničná polícia,
- bežné policajné zložky,
- špecialisti pre oblasť nebezpečných látok,
- orgány verejného zdravotníctva,
- jadroví vedci a laboratórny personál,
- orgány ochrany životného prostredia,
- orgány jadrového dozoru,
- spravodajské zložky,
- vojenský personál,
- záchranná služba,
- protipožiarna ochrana, štátne orgány vo všeobecnosti.

V ďalšom zhodnotil prínosy vzájomnej súčinnosti jednotlivých zložiek. V závere svojej prednášky v krátkosti informoval o zameraní a úlohách Spoločnej jednotky pre boj proti terorizmu.

O aktivitách Európskej komisie v oblasti jadrovej forénnej expertízy, informovala zástupkyňa Inštitútu pre transuránové prvky Spoločného výskumného centra EK (JRC). Novo dobudované centrum zahŕňa celkom sedem ústavov rozmiestnených v piatich členských štátoch (Belgicko, Nemecko, Holandsko, Taliansko a Španielsko) a má okolo 2 650 zamestnancov. Ďalej informovala o akčnom pláne znižovania hrozieb z CBRN udalostí rozdeleného na štyri základné oblasti: oblasť prevencie, oblasť detekcie, oblasť reakcie a odozvy a oblasť opatrení v horizontálnej úrovni. Priblížila účasť inštitútu (JRC) na implementácii Akčného plánu v projektoch.

Ukončené projekty:

- ITRAP – testovanie účinnosti zariadení a postupov meraní rádioaktivity (technológií),
- EUSECTRA – Európske centrum odbornej prípravy v oblasti jadrovej bezpečnosti,
- Spolupráca s MAAE a americkým programom SLD.

Nové projekty:

- zlepšenie databázy ITDB MAAE (databáza nezákonného obchodovania s

- jadrovým a radiačným materiálom),
- lokálne atmosférické šírenie nebezpečných látok,
- podpora v oblasti služieb jadrovej forénnej expertízy,
- školenia s využitím virtuálnej simulácie,
- činnosť stacionárnych detektorov v rôznych podmienkach prostredia.

Vo svojom príspevku tiež bližšie oboznámila prítomných s jednotlivými úlohami inštitútu zameranými na podporu členských štátov v oblasti jadrovej forénnej expertízy, v oblasti školení, tréningov a v oblasti výskumu.

V ďalšej prezentácii zástupca Ministerstva energetiky USA (DOE), Národného úradu pre jadrovú bezpečnosť (NNSA) oboznámil prítomných s programom boja proti nezákonnému obchodovaniu, so stratégiou, nástrojmi a vyhlídkami pre rok 2014. Ide o program tzv. druhej línie obrany, s cieľom posilniť schopnosti partnerských krajín pri prevencii a odhaľovaní nezákonného obchodovania s osobitnými jadrovými materiálmi a zadržovaní pašerákov i kontrabandu na štátnych hraniciach (na hraničných prechodoch, letiskách a v prístavoch), vo vnútroštátnom priestore, či iných lokalitách.

Tento program je rozdelený na **tri strategické ciele**:

1. **Prevencia** ilegálneho obchodovania s rádioaktívnymi a jadrovými materiálmi, zahŕňajúca dostatočný počet vhodných stacionárnych a mobilných zariadení pre radiačnú detekciu.
2. **Odhaľovanie** pomocou prístrojových poplašných zariadení a informačnej siete vrátane identifikácie zdroja žiarenia po vyhodnotení poplašného hlásenia.
3. **Operačná príprava** pozostávajúca zo školení a tréningov v rámci detekcie a zadržiavania rádioaktívnych materiálov.

V pokračovaní prezentácie boli účastníci rokovania bližšie oboznámení s výberom a vybavením lokalít pre sekundárnu kontrolu. Ďalej príkladmi vybavenia detekčnej techniky rádioaktívnych a jadrových materiálov v mieste vybranej sekundárnej kontroly a vybavenia mobilných detekčných systémov používaných v USA.

V ďalších dvoch dňoch pracovného stretnutia program pokračoval spoločným riešením predložených scenárov zameraných na radiačné udalosti spojené s nelegálnym obchodovaním jadrového a rádioaktívneho materiálu. Tu mali prítomní účastníci zo Slovenska a Litvy možnosť uplatniť svoje vedomosti a skúsenosti z uvedenej oblasti. Predložené scenáre sa riešili samostatne, v oddelených miestnostiach, zvlášť slovenský tím a zvlášť tím z Litvy. Spoločné riešenia scenárov boli potom spoločne prezentované a diskutované. Celé riešenie scenárov prebiehalo za účasti koordinátorov z USA.

Podľa môjho názoru, je v prvom rade potrebné vysoko hodnotiť úsilie a schopnosti Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR realizovať tieto odborné pracovné rokovania, za účasti vybraných zástupcov štátnej správy, ktorí majú možnosť osobne sa stretnúť pri riešení tak významnej problematiky. V ďalšom rade zo strany expertov z USA sme dostali aj písomné informácie o systéme opatrení zahŕňajúcich právomoci, postupy a vybavenosť ich zásahových tímov. Ďalej informácie o spolupráci jednotlivých zložiek v USA, ako komplexne riešiť uvedenú problematiku, čo s najvyššou úspešnosťou a najnižším mož-

ným rizikom ohrozenia, vzhľadom k tomu, že ide o vysoko rizikový materiál. V neposlednom rade je veľkým prínosom aj ozrejenie si niektorých postupov, schopností a kompetencií jednotlivých zložiek podieľajúcich sa na riešení tejto problematiky na Slovensku, ktoré sa, podľa mňa, niekedy prelínajú, čo vyplynulo zo spoločných diskusií. Dúfam, že tieto naše získané nové poznatky prispejú k zlepšeniu systému boja proti nelegálnemu obchodovaniu a manipulácii s jadrovým a rádioaktívnym materiálom na Slovensku.

Ing. Peter Novotný
vedúci KCHL CO Jasov

Civilné núdzové plánovanie v NATO

Väčšina z nás, keď počuje slovo NATO, predstaví si vojakov, ktorí bojujú, plnia vojenské úlohy v rámci niektorej z vojenských operácií Aliancie tak, ako v súčasnosti v Afganistane, či Kosove, predtým v Iraku, na Balkáne alebo v Líbyi. Prípadná ďalšia predstava je ich spoločný výcvik a cvičenia. Menej si predstaví vedu a výskum pri riešení spoločných vojenských projektov. V drvivej väčšine sú to však predstavy spojené s vojenstvom a vojakmi. Málokto, aj z radov odbornej verejnosti, má predstavu o tom, že v NATO funguje aj civilná zložka (nielen neuniformovaní zamestnanci), ktorá sa zaoberá civilnými aspektmi činnosti organizácie t. j. civilným núdzovým plánovaním – CNP (Civil Emergency Planning – CEP). Civilná zložka nie je zameraná len na podporu, rozvoj a zabezpečenie vojenských komponentov, ale aj na ochranu a podporu civilného obyvateľstva, humanitárnu pomoc, či stabilizáciu a rekonštrukciu v post konfliktnej fáze. V podmienkach Slovenskej republiky sú do týchto činností zapojené predovšetkým rezorty vnútra, hospodárstva, dopravy, pôdohospodárstva a zdravotníctva.

Na úvod je potrebné zdôrazniť, že pôsobnosť systému civilného núdzového plánovania, jeho štruktúra a úlohy (národné) zostávajú aj v rámci NATO (obdobne, ako je to v rámci EÚ – Mechanizmus civilnej ochrany) v kompetencii jednotlivých členských štátov a civilné prostriedky, využívané v rámci aliančného civilného núdzového plánovania, sú v každej situácii pod národnou kontrolou.

Severoatlantická Aliancia už od svojho založenia venovala veľkú pozornosť ochrane civilného obyvateľstva. Už v roku 1953 Aliancia odsúhlasila, kedy vojenské kapacity na ochranu obyvateľov počas vojenských konfliktov môžu slúžiť civilnému obyvateľstvu aj počas prírodných katastrof. Toto prvýkrát využíva práve v roku 1953, keď Holandsko postihli katastrofálne povodne. Táto pôvodná schéma sa postupne vylepšovala, až bolo v roku 1998 zriadené Euroatlantické koordinačné centrum pre riešenie situácií pri katastrofách – EADRCC (je súčasťou štruktúry HQ NATO v Bruseli). Jeho hlavnou úlohou je koordinovať pomoc počas prírodných a človekom spôsobených katastrof a po 11. septembri 2001 tiež počas teroristických útokov. Aliancia ako taká, potvrdila to v novej Strategickej koncepcii schválenej na

Summite 2010 v Lisabone, si čím ďalej tým viac uvedomuje dôležitú úlohu civilných spôsobilostí a civilného núdzového plánovania v rámci Aliancie.

Hlavné smerovanie Aliancie v civilnom núdzovom plánovaní na národnej aj aliančnej úrovni určujú jednotlivé vlády členských krajín prostredníctvom ministrov zahraničných vecí. Severoatlantická rada (NAC) schvaľuje politickú smernicu NATO pre CNP stanovujúcu priority civilného núdzového plánovania na obdobie nasledujúcich štyroch rokov.

Cieľom civilného núdzového plánovania v NATO je podpora a koordinácia národných plánovacích činností členských štátov za účelom zaistenia najefektívnejšieho využitia civilných zdrojov na kolektívnu podporu strategických cieľov Aliancie. Národné kapacity sú harmonizované v záujme zabezpečenia realizácie jeho plánov, jednotlivých postupov a použiteľnosti nevyhnutných prostriedkov. Medzi takéto prostriedky je možné zahrnúť napr. dopravné civilné prostriedky (lode, lietadlá, vlaky), zdravotnícke zariadenia, komunikácie, kapacity nevyhnutné na odstraňovanie následkov katastrof a ďalšie civilné zdroje.

Hlavné úlohy civilného núdzového plánovania v NATO vychádzajú z cieľov

Aliancie na úseku bezpečnosti v jej komplexnom chápaní a zahŕňajú:

- civilnú podporu vojenských operácií podľa článku 5,
- operácie na podporu riešenia nevojenských krízových situácií (mimo článku 5),
- podporu národných orgánov pri civilných krízach,
- podporu národných orgánov pri ochrane civilného obyvateľstva pred zbraňami hromadného ničenia,
- spoluprácu s partnerskými krajinami.

Poznámka: Týchto 5 hlavných úloh je obsiahnutých aj v základnom dokumente pre fungovanie CNP v NATO – Politickej smernici pre civilné núdzové plánovanie na roky 2014–2017.

Civilné núdzové plánovanie zohráva dôležitú úlohu predovšetkým pri koordinácii použiteľných civilných prostriedkov a zariadení na udržiavanie normálneho – civilného života počas krízových situácií. V rastúcej miere je v ostatných rokoch táto činnosť zaisťovaná aj v úzkej spolupráci s partnerskými štátmi, ktoré zohrávajú aktívnu úlohu v civilnom núdzovom plánovaní NATO.

Civilné núdzové plánovanie v NATO,

ako súčasť krízového manažmentu, sa sústreďuje najmä na civilno-vojenskú spoluprácu, ochranu obyvateľstva a aktivity uskutočňované v rámci spolupráce s partnermi s dôrazom na prevenciu vzniku krízových javov, pomoc pri riešení katastrof a humanitárnu pomoc.

Koordináciu civilného núdzového plánovania v NATO zabezpečuje výbor pre civilné núdzové plánovanie (Civil Emergency Planning Committee – CEPC), ktorý sa zodpovedá priamo Severoatlantickej rade – NAC.

Jednotlivé štáty sú vo výbore zastúpené príslušníkmi národných delegácií – stálymi predstaviteľmi pri CEPC. Činnosť výboru riadi ambasádor pre civilné núdzové plánovanie – zástupca asistenta generálneho tajomníka NATO pre operácie, ktorý predsedá jeho pravidelným zasadnutiam. Výbor rokuje spravidla 1x týždenne vo formáte členských krajín a 2 – 3x mesačne vo formáte partnerských krajín (EAPC). Spravidla dvakrát ročne sa výbor schádza na plenárnom zasadnutí na úrovni generálnych riaditeľov (ich zástupcov) členských a partnerských krajín pre civilnú ochranu, alebo civilné núdzové plánovanie, ktorému spravidla predsedá asistent generálneho tajomníka NATO pre operácie. Súčasťou jesenného zasadnutia býva konferencia (seminár) na aktuálnu tému, za účasti autorít ostatných svetových relevantných organizácií zaoberajúcich sa problematikou krízového manažmentu (OSN-OCHA, EÚ-DG ECHO, OBSE, USA – FEMA, Rusko – EMERCOM ap.)

Na splnenie úloh civilného núdzového plánovania sú pod záštitou CEPC zriadené štyri plánovacie skupiny, v rámci ktorých pôsobí niekoľko podskupín a ad-hoc pracovných skupín. Tieto združujú národných expertov z vládnych inštitúcií, priemyselných spoločností a vojenských zástupcov jednotlivých krajín.

Plánovacie skupiny zodpovedajú za koordináciu CNP na úsekoch doprava, verejné zdravie, voda a potraviny, priemyselné zdroje, komunikačné služby a civilná ochrana.

Prehľad plánovacích skupín (PS) vrátane národnej zodpovednosti (rezorty):

AC-23 – Civil Protection (CPG) – **civilná ochrana** (Ministerstvo vnútra SR),

AC-329 – Transportation Group (TG) – **doprava** (Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR), kde pracujú tri podskupiny:

- a. Civil Aviation (ACWG) – civilné letectvo
- b. Inland Surface Transport Group

(ISTG) – pozemná doprava

- c. Ocean Shipping Working Group (OSWG) – námorná lodná doprava

AC-331 – Industrial Resources and Communications Services Group (IRCSG) – **Priemyselné zdroje a komunikačné služby** (Ministerstvo hospodárstva SR a Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR), kde pracujú dve podskupiny:

- a. Communication – komunikačné služby
- b. Industry – priemysel

AC-330 – Joint Health, Agriculture and Food Group (PHFWG) – **Verejné zdravie, potraviny a voda** – (Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR).

K plánovacím skupinám je možné zaradiť aj **Euroatlantické koordinačné centrum pre krízové situácie – EADRCC**. Toto slúži ako clearing house – stredisko výmeny informácií – pri koordinácii pomoci pri katastrofách, spravuje databázu prostriedkov CBRN a v neposlednom rade je organizátorom civilných cvičení NATO a seminárov v oblasti civilného núdzového plánovania. Do portfólia CNP v NATO je možné zaradiť aj aktivity pracovnej skupiny NRC-CEP (NRC je výbor NATO-Rusko). Táto sa sústreďuje predovšetkým na koordináciu spoločných ak-

Most of us, when hearing the word of NATO, imagine soldiers fighting, fulfilling military tasks within any of the Alliance military operations. Few people, even from ranks of the expert public, have an idea of the civil sector operating in NATO. It deals with civil aspects of the organisation operations, it means civil emergency planning. The civil sector is aimed not only at support, development and provision of military components, but also at protection and support of civil population, humanitarian aid, or stabilization and restoration in post-conflict phase. In conditions of the SR mainly departments of the interior affairs, economy, transport, land economy and health service are included in these operations. The author of the article of Civil Emergency Planning in NATO outlines the main tendency of the Alliance in civil emergency planning at national and the alliance levels, its aims and the main tasks.

tivít CNP, ako sú semináre a TTX (štábné cvičenia) na úrovni CEPC/EMERCOM.

Angažovanosť a pozície SR v rámci civilného núdzového plánovania NATO

Civilné núdzové plánovanie v NATO vytvára jedinečné priame prepojenie civilných rezortov (mimo Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Ministerstva vnútra SR) s NATO. Príslušné rezorty zodpovedajú vecne za riešenie odbornej agendy a prispievajú do databázy NATO civilných expertov a civilných kapacít. Napríklad, pre riešenie CBRN a iných incidentov je vytvorená databáza dostupných národných prostriedkov (SR do nej prispela dvoma Modulmi CBRN), ktorá je spravovaná Euroatlantickým centrom pre riešenie katastrof (EADRCC). V ostatných dvoch rokoch boli a sú ako prioritné činnosti riešené najmä posilnenie civilno-vojenskej spolupráce v ochrane proti zbraňam hromadného ničenia, ochrana kritickej infraštruktúry (táto činnosť je vnímaná ako doplnok agendy energetickej bezpečnosti), civilná podpora operácií NATO (vrátane oblasti stabilizácie a rekonštrukcie v post konfliktných fáz) a práce na civilných aspektoch protiraketovej obrany.

Všeobecne sa dá konštatovať, že spolupráca medzi plánovacími skupinami (PS) a CEPC sa v ostatnom období posilnila. Zlepšila sa najmä spolupráca pri príprave pracovných programov, čo následne viedlo k lepšej koordinácii jednotlivých aktivít plánovacích skupín v priebehu plánovacieho obdobia, čo v predošlom období absentovalo.

Poznámka: Do roku 2011 totiž dnešné PS pôsobili ako samostatné výbory, a preto im prispôsobenie sa podriadenosti pod CEPC určitý čas trvalo.

Z národného pohľadu je situácia viac-menej stabilná, zástupcovia Slovenskej republiky pracujú aktívne:

- v podskupine komunikačné služby (IRCSG), kde od marca 2013 (do 2/2016) zastáva SR pozíciu podpredsedu skupiny pre COM (Ing. Eduard Mračka z Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, vykonáva túto funkciu a zastupuje SR veľmi aktívne),
- v skupine civilná ochrana (CPG) – zástupcovia sekcie krízového riadenia MV SR,
- v podskupine priemysel (IRCSG) –

Ing. Kubíková z Ministerstva hospodárstva SR (do 31. 12. 2013, jej nástupca nebol ešte nominovaný),

- v skupine verejné zdravie, potraviny a voda (JHAFG) – MUDr. Gemeš z Ministerstva zdravotníctva SR a Ing. Medvedňová z Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR,
- v skupine doprava TG(IST) – Ing. Sedlák z Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR.

Dlhodobí zástupcovia SR nezúčastňujú rokovaní TG podskupín pre civilné letectvo a námornú lodnú dopravu – patria do pôsobnosti Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky.

Poznámka: Tu je však potrebné objektívne konštatovať, že slovenské kapacity v oblasti leteckej a námornej lodnej dopravy sú v podstate nulové. Národná podpora podpredsedu IRCSG (COM) zo strany nominálneho rezortu (MDVaRR SR) je limitovaná, to však kompenzuje osobnou aktivitou, čo je z pohľadu hodnotenia SR v CNP NATO vnímané veľmi pozitívne.

Pracovné skupiny a podskupiny sa schádzajú na plenárnych rokovaníach v HQ NATO spravidla 2x (niektoré trikrát) ročne. Okrem toho jednotlivé pracovné skupiny organizujú jeden až dvakrát v roku v niektorej členskej krajine seminár, workshop, alebo konferenciu. EADRCC organizuje každoročne jedno poľné cvičenie a jedno TTX (štábne) cvičenie a jeden seminár alebo workshop.

Ďalej sú organizované v jednotlivých národných certifikovaných (NATO) výcvikových strediskách (5) dvakrát ročne CBRN kurzy a 2x ročne kurz CMPS (civilno-vojenská spolupráca) v škole NATO v Oberammergau (DE). Výbor pre CNP – CEPC organizuje 1x ročne úvodný kurz pre nových expertov CNP v NATO databáze. Národní experti v databáze pre CNP sú v priebehu roka vyzvaní k spolupráci (podpore) pri organizácii kurzov, seminárov, spracovaní dokumentov, príprave seminárov, konferencií a workshopov, účasti na cvičeniach, alebo aj nasadení do operácie, či jej podpore formou expertízy z miesta stálej dislokácie, alebo dočasným vyslaním do HQ NATO. Za ostatné obdobie boli k takejto spolupráci vyzvaní (niektorí aj viackrát) aj slovenskí experti: Dr. Klement, MUDr. Gemeš, Ing. Sedlák, Ing. Straňák, Ing. Koppa a Ing. Mračka (SR má v súčasnos-

ti v databáze 5 expertov a ďalších 5 je v nominačnom procese).

Aktuálny vývoj politik NATO relevantných pre CNP

Činnosť a práca v rámci výboru pre CNP (v zmysle priorit stanovených v ministerskej smernici) je v súčasnosti prepojená s ostatnými relevantnými výbormi a zaoberá týmito oblasťami politik NATO.

Protiraketová obrana (BMD): Na summite v Chicagu (2012) bola deklarovaná prvotná (limitovaná) spôsobilosť BMD. Bola potvrdená aj úloha výboru pre CEP, ktorý je vedúcim výborom pre viaceré čiastkové aktivity. Rozhodujúcou z nich je implementácia úloh Akčného plánu protiraketovej obrany pre oblasť CNP.

CEPC a národní experti CNP počas minulého roka intenzívne pracovali nad záverečnou správou k úlohe č. 2 z BMD Akčného plánu – Vyhotovenie štúdie, ako posilniť aliančnú civilno-vojenskú spoluprácu a infraštruktúru v oblasti prijímania informácií a odovzdávania správ národným civilným autoritám. Záverečná správa k úlohe č. 1 – Príprava plánu na minimalizáciu dopadov pri zostrelení balistických rakiet bola výborom CEPC schválená už koncom roku 2012. Na úrovni CEPC Ad-hoc pracovnej skupiny k protiraketovej obrane sa koncom roka 2013 začalo diskutovať nad poslednou úlohou č. 3 z BMD Akčného plánu – Plánom na minimalizáciu následkov v prípade nezostrelenia (dopadu) balistickej rakety. Tento by mal byť vypracovaný do konca roku 2014.

Komplexná politika NATO v oblasti CBRN: CNP ku komplexnej politike NATO prispieva svojimi aktivitami, ktoré sú obsiahnuté v Akčnom pláne pre CBRN, ktorý bol schválený NAC vo februári 2011. Jednotlivé aktivity sú monitorované prostredníctvom tzv. implementačnej matice (spadá pod skupinu pre civilnú ochranu – CPG). Zvlášť je zdôraznená civilno-vojenská spolupráca pri ochrane proti prostriedkom CBRN prostredníctvom implementácie 5 návrhov schválených CEPC. Sem spadajú aj organizácia kurzov CBRN a seminárov v národných strediskách (školách) pre ochranu pred CBRN.

Komplexný prístup vrátane stabilizácie a obnovy: CNP sa angažuje v novej potrebe identifikovať a pripraviť civilných expertov z členských krajín, dostupných/pripravených na rýchle nasadenie vo vybraných misiách, schopných pracovať

spolu s vojenským personálom a civilnými špecialistami z partnerských krajín a inštitúcií. Títo sú začlenení do databázy expertov COMPASS (Comprehensive Approach Specialist Support). Doposiaľ 13 krajín (SR zatiaľ nie) poskytlo 170 expertov pre oblasti politik rekonštrukcie a stabilizácie a tiež pre niektoré oblasti mimo priamy záber NATO (oblasť práva a ekonomie).

NATO politiky ochrany pred kybernetickými hrozbami: Táto oblasť sa dostáva v ostatnom období do pozornosti Aliancie ako globálny fenomén, ktorý môže mať významný vplyv na jej činnosť. V súlade s úlohou z jarného zasadnutia NAC – ministrov obrán členských krajín (2013) podskupiny komunikačné služby IRCSG(COM), táto vypracovala štúdiu o kybernetických hrozbách a všeobecne osvedčených postupov týkajúcich sa kybernetickej ochrany kritickej informačnej infraštruktúry. Táto identifikuje a navrhuje opatrenia na úrovni CNP NATO.

Politická smernica pre CNP na roky 2014–2017: Keďže v decembri 2013 končila platnosť jedného z najdôležitejších strategických dokumentov CNP, tzv. Ministerskej smernice CEP pre roky 2010–2013, CEPC sa intenzívne zaoberal počas roka (2013) prípravou novej Politickej smernice CEP na roky 2014–2017. Spoločne s politickou smernicou bol na úrovni CEPC vypracovaný tiež zoznam konkrétnych aktivít CEP pre nadchádzajúce dva roky (2014–2015), tzv. pracovný program CEPC. Obe dokumenty boli schválené NAC vo februári.

Riešenie úloh v rámci systému civilného núdzového plánovania NATO (v kontexte medzinárodných aktivít) je širokospektrálne, náročné a nie je reálne ho plniť bez účasti národných vládnych organizácií a ich inštitúcií, ako aj medzinárodných organizácií. V procese prípravy využiteľných opatrení a zdrojov, ako aj pri samotnom riešení potenciálnych, alebo vzniknutých krízových situácií tu zohráva významnú úlohu aj miera spolupráce a koordinácie aktivít s Európskou Radou, EÚ Komisiou, Federáciou Červeného kríža, Medzinárodným výborom Červeného kríža, Medzinárodnou agentúrou pre atómovú energiu (MAAE), UN-OCHA, UNHCR, UNESCO, UNICEF, WHO a ďalšími organizáciami.

Ing. Jaroslav Valko
SD SR pri NATO

Konferencia Ochrana obyvateľstva 2014 v Ostrave

Medzi základné úlohy a ciele štátu, okrem iných dôležitých úloh, ktoré sú v ústave zakotvené, patrí aj udržiavanie stability spoločenského prostredia do takej miery, aby bola zaistená bezpečnosť obyvateľstva v maximálnej novej miere. Na plnení týchto cieľov sa podieľajú predovšetkým orgány štátnej správy a samosprávy, ale v zákonom stanovenej miere aj právnické a fyzické osoby a predstavitelia vedy a výskumu. K permanentnému napredovaniu a zvyšovaniu kvality procesov v oblasti bezpečnosti a ochrany obyvateľstva je preto potrebné, aby boli skúsenosti a poznatky participujúcich strán prezentované a konzultované na podujatiach s vysokou odbornou úrovňou. Jedným z mnohých takto realizovaných podujatí bola aj konferencia Ochrana obyvateľstva 2014, ktorú každoročne organizuje Vysoká škola báňská – Technická univerzita v Ostravě. Zúčastnili sa jej aj zástupcovia sekcie krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

V Ostrave bolo prezentovaných množstvo príspevkov, ktoré poslucháčom množstva rôznych cieľovej skupiny poskytli kvalitný prehľad nielen o aktuálnom stave ochrany obyvateľstva vo všetkých možných súvislostiach a väzbách, ale aj o vlastnostiach spoločenského prostredia, ktorého pozitívne alebo negatívne externality na ochranu obyvateľstva vplyvajú. Z pohľadu možného pracovného využitia počutého a videného ma najviac zaujali príspevky, v ktorých bola prezentovaná koncepcia ochrany obyvateľstva v ČR a následne príspevky s tematikou ochrany osôb pri hromadných kultúrnych a spoločenských akciách.

Koncepcia ochrany obyvateľstva vychádza, okrem iných dôležitých aspektov, aj zo skúseností orgánov krízového riadenia a jednotlivých zložiek IZS ČR. Predovšetkým z rokov 1997, 2002 a 2013, kedy bola ČR zasiahnutá rozsiahlymi povodňami a od reakcie kompetentných orgánov a zložiek zásadne záviselo ohrozené obyvateľstvo a množstvo poškodeného majetku. Tento dokument reflektuje na aktuálne potreby spoločnosti s ohľadom na bezpečnosť obyvateľstva s dôrazom na aktívnu participáciu v procese budovania bezpečného životného priestoru nielen orgánov krízového riadenia a zložiek IZS, ale aj radových občanov, právnických osôb – podnikateľov a predstaviteľov vedy a výskumu. Na moje príjemné prekvapenie bolo pri predstavovaní novej koncepcie ochrany obyvateľstva z úst predstaviteľov HZS ČR veľmi často počuť slová ako spolupráca s civilnou ochranou a krízovým riadením a podobne, čo by bolo možné v podmienkach Slovenskej republiky považovať za historický okamih.

V podmienkach SR, so zreteľom na ciele stanovené v koncepcii ochrany obyvateľstva v ČR, je tieto poznatky možné aplikovať predovšetkým v oblasti užšej spolupráce a aktívnej participácie orgánov krízového riadenia, základ-

ných zložiek IZS, ale aj fyzických osôb, právnických osôb a odborného školstva nielen na riešenie ohrození, vzniknutých krízových situácií, ale aj ich aktívnej prevencii a pripravenosti na ne. Aplikáciou týchto princípov do praxe by sa v neposlednom rade odstránil komunikačný šum v rámci informačného toku medzi orgánmi krízového riadenia na vertikálnej i horizontálnej úrovni a základnými záchrannými zložkami IZS pri riešení mimoriadnych udalostí. Obdobný prístup ako v Českej republike považujem za potrebné zvoliť a reálne aplikovať aj v podmienkach Slovenskej republiky na všetkých horizontálnych a vertikálnych úrovniach orgánov a zložiek participujúcich na procesoch v prostredí krízového

Social environment stability maintenance is one of the basic tasks of the state so that population security would be secured to the maximum possible degree. In particular, state administration bodies and self-governments participate in fulfilment of the aims, but also legal entities, natural bodies and science and research representatives. Improvement in process quality in the field of security and population protection needs to present experience and knowledge of the participating parties at the expert meetings. The conference on Population Protection 2014 in Ostrava, Czech Republic, was one of such meetings. A lot of contributions have been given. They provided quality summary of not only topical condition of population protection but also social environment features. Its positive or negative externalities exercise an influence on the population protection. The author of the article outlines the Approach to Population Protection in the Czech Republic, and also contributions with the topic of persons protection at mass cultural and social events.

riadenia a civilnej ochrany.

Ďalšou veľmi zaujímavou tematikou bola ochrana osôb pri hromadných kultúrnych a spoločenských akciách, ktorá bola na konferencii aplikovaná na reálne konané podujatie Dni NATO v Ostrave a Dni Vzdušných síl Armády ČR. V prípade organizovania hromadných spoločenských podujatí sa v ČR osvedčil systém rozsiahlych strážených záchytných parkovísk, ako prostriedok riešenia komplikovaných dopravných situácií v bezprostrednom okolí podujatia. Tieto parkoviská sú realizované v blízkosti hlavných cestných ťahov, avšak takým spôsobom, aby nevznikali závažné dopravné komplikácie pri bežnom presúvaní nielen domáceho obyvateľstva, ale aj pri realizovaní rutinných činností, s cieľom zabezpečiť plynulý a bezproblémový chod spoločnosti mimo diania týchto podujatí, ako napríklad prípadný zásah zložiek IZS v prípade stavu tiesne, zásobovanie zdravotníckych zariadení, ale aj zásobovanie obchodných reťazcov. Využitím týchto postupov sa v prípade potreby zásahu na predmetnom podujatí výrazne skráti doba prírjazdu zložiek IZS na miesto zásahu a v neposlednom rade sa zjednoduší aj vykonanie samotného zásahu. Následná doprava účastníkov zo záchytných parkovísk na podujatie je zabezpečená kyvadlovou hromadnou dopravou, ktorá býva realizovaná v krátkych časových intervaloch a je spravidla bezplatná. Tento systém sa z časti využíva aj v podmienkach SR, avšak v menšej miere a na nižšej kvalitatívnej a organizačnej úrovni, predovšetkým pri organizovaní veľkých hudobných festivalov, rizikových športových podujatí, prípadne iných podujatí s veľkým počtom návštevníkov, pri ktorých by bolo možné implementovať skúsenosti ČR.

Ing. Michal Brath
sekcia krízového riadenia MV SR

Koncept riadenia katastrof v Maďarsku

Rokovania v rámci stretnutia generálnych riaditeľov pre civilnú ochranu štátov Vísegrádskej skupiny organizované Maďarským predsedníctvom v Budapešti boli rozdelené do 3 tematických okruhov. Reforma systému zabezpečovania úloh civilnej ochrany, ochrana pred povodňami, bezpečnosť v priemysle a ochrana kritickej infraštruktúry. Prínosom stretnutia bolo najmä oboznámenie sa s novým konceptom riadenia katastrof.

Aké boli dôvody na zmenu?

Prevenencia katastrof je národným problémom. Nová éra riadenia pri vzniku mimoriadnych udalostí začala 1. januára 2012. Pred touto reformou boli úlohy civilnej ochrany zabezpečované 20-timi župami (ekvivalent našich krajov) a finančné prostriedky boli prerozdelené zo štátneho rozpočtu. Tieto prostriedky neboli vždy v plnej výške využívané pre účely civilnej ochrany a kvalita vybavenia a personálu sa líšila v každej župe, dokonca v každej obci. Skúsenosti z reakcie na mimoriadne udalosti v nedávnej minulosti ukázali značné nedostatky systému a síce: rozdielnu úroveň vybavenia, personálneho zabezpečenia a postupov jednotlivých jednotiek. Rozhodnutím Maďarskej vlády bol systém centralizovaný a na jeho riadenie bolo vytvorené Generálne riaditeľstvo pre mimoriadne situácie, ktoré združuje 3 organizačné celky: Riadenie ochrany pred požiarmi, Riaditeľstvo pre civilnú ochranu a Generálny inšpektorát pre priemyselnú bezpečnosť (vrátane ochrany kritickej infraštruktúry). Centralizované riadenie prinieslo jednotné postupy a výcvik, štandardy vybavenia a rovnomerné prerozdelenie financií. Predstavitelia ministerstva sú v súčasnosti optimistickí, aj keď výkonnosť systému ešte musí byť preverená z dlhodobého hľadiska. Je nutné poznamenať, že rozsiahla reforma by nebo-

la možná bez úplnej podpory vlády, zákonodarného zboru a celkovej podpory maďarskej spoločnosti.

Nový jednotný národný systém ochrany

1. januára 2012 vstúpil v Maďarsku do platnosti zákon č. 128/2011 o riadení a organizácii ochrany v prípade mimoriadnych udalostí, ktorý prijal Maďarský parlament. Zákonom sa ustanovuje zriadenie štruktúry, ktorej hlavnou úlohou je:

- stanovuje profesionálne požiadavky na prevenciu, záchranné práce a ochranu v prípade katastrof a riadi a kontroluje prácu podriadených orgánov,
- podieľa sa na prevencii a likvidácii jadrových havárií a možných následkov prírodných a priemyselných katastrof a na organizácii ochrany a prípravy na národnej úrovni,
- pripravuje, organizuje a vypracúva princípy a požiadavky na ochranu v prípade katastrof za dané obdobie a úlohy prípravy a organizácie týkajúce sa záchrany obyvateľstva a riadi činnosť podriadených organizácií, ktoré sa podieľajú na obnove,
- v prípade potreby zabezpečuje dopravu orgánov určených na medzinárodnú pomoc v postihnutých oblastiach,
- rýchly, účinný a bezpečný zásah počas požiarov, nehôd a iných udalostí,

- koordinovanie úloh súvisiacich s mimoriadnymi udalosťami, technická pomoc, nasadenie síl a prostriedkov,
- príprava manuálov a strategických dokumentov pre krajské a miestne organizácie,
- vykonáva úlohy prípravy, plnenia, likvidácie a plánovania týkajúce sa ochrany v prípade katastrof a poskytuje profesionálnu pomoc orgánom miestnej samosprávy pri príprave a organizácii úloh a príprave ich personálu,
- dohľad nad činnosťou služieb súvisiacich s ochranou osôb a majetku, plní úlohy vyplývajúce zo zákona, špeciálne a odborné úlohy v rámci sféry pôsobnosti a zabezpečuje odborný personál na činnosť vyplývajúcu zo zákona,
- nadväzuje širokú medzinárodnú spoluprácu v záujme upevnenia vedeckých základov prevencie, prípravy, likvidácie a v niektorých prípadoch obnovy a zhromažďuje medzinárodné skúsenosti,
- spolupracuje s ústrednými orgánmi domácich organizácií, ktoré sa podieľajú na ochrane v prípade katastrof a prevádzkuje nepretržitú službu.

Civilná ochrana

Základnou funkciou na poli civilnej ochrany je ochrana osôb, majetku nevyhnutného na prežitie, eliminovanie ohrozenia a potrebná organizačná a plánovacia činnosť. Preto je civilná ochrana sumárom týchto všetkých úloh, ktoré spoločne vytvárajú jeden zo základných pilierov riadenia mimoriadnych udalostí. Jeden z prioritných cieľov je pravidelne vyhodnocovať riziká v osídlených územiach, posudzovať aktuálnu úroveň hrozieb a pripraviť plány ochrany s dôrazom na zraniteľnosť obyvateľstva. V rámci prípravy obyvateľstva na ochranu

Koncept riadenia katastrof v Maďarsku (tri piliere)

sa zdôrazňuje aj vzdelávanie detí a mládeže o problematike civilnej ochrany, ktorá bola v minulosti zanedbaná. Táto príprava je integrálnou súčasťou systému ďalšieho vzdelávania a zabezpečí, že mládež bude oboznámená s pravidlami prijímania pomoci v núdzi a hlavne s lokálnymi rizikami ich okolitého životného prostredia.

Priemyselná bezpečnosť a ochrana kritickej infraštruktúry

Činnosť Národného inšpektorátu pre priemyselnú bezpečnosť, ktorý je zodpovedný za úlohy súvisiace s bezpečnosťou pri priemyselnej výrobe, zahŕňa 4 hlavné funkcie: dohľad nad výrobou nebezpečných látok, riadenie prepravy nebezpečných látok, ochranu kritickej infraštruktúry a odvrátenie nebezpečenstva pri jadrových haváriách. Ochrana kritickej infraštruktúry je upravená aj zákonom č. 166/2012 o identifikácii, určení a ochrane kritických infraštruktúr.

Pred reformou zodpovedali za bezpečnosť v priemysle predovšetkým jednotlivé ministerstvá a inšpektoráty v ich pôsobnosti. Mali však úzko vymedzené oblasti svojej pôsobnosti a bezpečnosť v priemysle vo všeobecnosti nemala svojho riadneho gestora. Po sérii priemyselných havárií, ktorých dôsledkom bolo ohrozenie životného prostredia a straty na životoch obyvateľov, sa vláda rozhodla do reformy systému zabezpečovania úloh civilnej ochrany včleniť aj problematiku bezpečnosti v priemysle a v doprave. Národný inšpektorát pre priemyselnú bezpečnosť postupne preberá niektoré právomoci ostatných kontrolných orgánov a má k dispozícii rozsiahle možnosti sankcionovať a ovplyvňovať prevádzku priemyselných podnikov a dopravcov. Konečnou ambíciou inšpektorátu, ktorá zatiaľ nie je uzákonená, je poskytovať znalcov pre potreby vypracovávanie odborných posudkov pre súdne účely a právomoc vyšetrovať priemyselné havárie. Inšpektori spĺňajú vysoké kvalifikačné predpoklady, väčšina z nich absolvovala postgraduálne štúdium v technologických a chemických odboroch.

Operačné stredisko pre bezpečnosť v priemysle a ochranu kritickej infraštruktúry je moderne vybavené a je zároveň národným kontaktným bodom.

Má oficiálnu licenciu na monitorovanie jadrových zariadení, pôsobí aj ako odvolací orgán pri správnom konaní. Tiež zabezpečuje činnosti súvisiace s jadrovou bezpečnosťou aj ako dohliadač a kompetentný orgán. Vykonáva aj monitorovaciu činnosť vo vzduchu, na cestách, prepravy po železnici a riekach pri preprave nebezpečných látok vrátane ich prípravy na prevoz.

Disaster Management Training Centre (DMTC)

Výcvikové centrum DMTC zabezpečuje odborný výcvik v oblasti riadenia mimoriadnych udalostí, požiarov, civilnej ochrany, priemyselnej bezpečnosti. Organizuje odborné skúšky a ďalšie vzdelávanie. Má 66 ročnú históriu, jeho činnosť začala v roku 1948.

Inštitút riadenia mimoriadnych udalostí Univerzity verejnej správy

Bol založený 1. januára 2012. Akademický rok začal v roku 2013/2014, naplánovaný je bakalársky program so zameraním na oblasť riadenia mimoriadnych udalostí s tromi špecializáciami: postupy pri riadení katastrof, ochrana pred požiarmi (záchrannárske práce) a priemyselná bezpečnosť.

Edičná činnosť, časopisy a web stránka

Vlastný odbor edičnej činnosti je aj zároveň vydavateľstvom, ktoré publikuje 32 stránkový mesačník. Väčšinou prezentuje činnosť organizácie s národnou kompetenciou a príležitostne ponúkne pohľad aj na prácu súvisiacu s mimoriadnymi udalosťami v iných oblastiach. Časopis obsahuje vedecké témy, hlbšie analýzy a poskytuje príležitosť na prezentáciu nových teoretických a praktických poznatkov. Prispievateľmi sú aj študenti vysokých škôl. Odbor je zodpovedný za web stránku Generálneho riaditeľstva a dohliada na web stránky župných pobočiek.

Múzeum

Vzniklo v roku 1955 a otvorené bolo v roku 1957. Uchováva pamiatky a tradície civilnej ochrany z minulosti až po súčasnosť. V kolekcii múzea môžeme nájsť aj jedinečný vodný organ z čias rímskej ríše, ktorý je stále funkčný. Tiež sa tu nachádza vynález spojený s menom Károly Kőszegi Mártony, ktorý zostrojil v roku 1830 predchodcu dýchacieho prístroja.

Psychologické služby

Táto aktivita je súčasťou riadenia ľudských zdrojov a je dôležitým elementom systému základnej zdravotnej starostlivosti. Fyzická a mentálna spôsobilosť zamestnancov je základ úspešného zvládania katastrof. V rámci územia je zatiaľ založených 5 centier starostlivosti, ktoré dbajú o mentálne zdravie zamestnancov.

Výskumný inštitút

Je časťou výcvikového centra, ale separátne od jeho úloh zabezpečuje nezávislosť certifikačnej činnosti. Vykonáva tiež odborné poradenstvo v technických záležitostiach. Má dlhoročnú históriu od svojho vzniku v roku 1997.

HEROS

Oprava, údržba a výroba techniky pre riadenie mimoriadnych udalostí aj automobilovej techniky je sústredená v spoločnosti HEROS Zrt, ktorá začala svoju činnosť 2. augusta 2001. Okrem uvedeného vykonávajú kontrolu zariadení a príležitostne opravujú dýchacie prístroje pre požiarnikov.

Silné stránky konceptu riadenia katastrof v Maďarsku

- Po katastrofe (červený kal) zmenili obyvatelia pohľad na systém civilnej ochrany a začali ho brať ako súbor spolupracujúcich zložiek,
- podpora vlády ku zmenám,
- je uprednostnená centralizácia všetkých záchranných činností so spoločným cieľom,
- vyššie zapojenie občanov do problematiky,
- medializácia problematiky,
- motivácia vrcholového manažmentu k spolupráci a snaha o odborné personálne obsadenie,
- snaha o progres v kvalite služieb na záchranu a ochranu života a zdravia ľudí, majetku a životného prostredia,
- ochota manažmentu učiť sa a odovzdávať skúsenosti,
- výmena skúseností so zahraničím, spoločné cvičenia so zahraničnými partnermi,
- rozvoj jazykových zručností,
- využívanie mimorozpočtových zdrojov,
- spoločný koordinačný priestor vo forme moderného pracoviska.

Spracoval: Ing. Peter Petrovič
sekcia krízového riadenia MV SR

Na pomoc učiteľom základných škôl – učebné texty

Chráň náš svet, chráň svoj život, pomáhaj ohrozeným

V oblasti výchovy a vzdelávania detí a mládeže smerujúcej k ochrane života, zdravia a majetku pred účinkami mimoriadnych udalostí spracúvame materiál s tematikou Ochrana človeka počas mimoriadnych udalostí pre žiakov a metodiku pre učiteľov škôl. Tento materiál bude jednou z pomôcok učebných textov určených pre učiteľov základných škôl do vydania metodického materiálu a učebných audiovizuálnych pomôcok.

Naše učebné materiály na pokračovanie obsahujú návod pre učiteľov, ako žiakov pripraviť na obsah učiva Ochrana života a zdravia v oblasti civilnej ochrany obyvateľstva v nadväznosti na štátny vzdelávací program. Výstupné vzdelávacie štandardy s exemplifikačnými úlohami povinného učiva Ochrany života a zdravia pre nižšie sekundárne vzdelávanie základných škôl sú prostriedkom pre prípravu na ochranu pred ohrozením, na ochranu pred účinkami mimoriadnych udalostí podľa tematických oblastí. Jednotlivé témy budú podávať všeobecný prehľad o problematike ochrany obyvateľstva počas mimoriadnych udalostí.

Tematický celok Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana

VV obsahu budú aj špecifické témy, tematické bloky ako ochrana pred živelnými pohromami, pred účinkami nebezpečných látok, informačný systém, spôsob varovania obyvateľstva, príprava na sebaobranu a vzájomnú pomoc. Na konci každej témy bude stručný test na overenie vedomostí, doplnujúce informácie a otázky na opakovanie.

Výučbu jednotlivých tém odporúčame zaradiť do predmetov a podľa vzdelávacieho programu ISED I, II, III a školského vzdelávacieho programu. Časovne je výučba podľa učebných textov obmedzená a závisí od učiteľa, v ktorých predmetoch a v akom časovom rozsahu bude danú tematiku vyučovať.

Pre zabezpečenie diferencovaného prístupu bude sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra SR vydávať doplnujúce učebné texty, príručky Šťastie praje pripraveným:

1. Ochrana človeka počas mimoriadnych udalostí – príprava na sebaobranu a vzájomnú pomoc (pre občiansku výchovu a rodinnú výchovu).
2. Ochrana človeka počas mimoriadnych udalostí – ochrana obyvateľ-

stva pred únikom nebezpečných látok, radiačné havárie (pre chémiu a fyziku na základných školách).

3. Ochrana človeka počas mimoriadnych udalostí – živelné pohromy (pre zemepis a prírodopis na základných školách).

V II. polroku 2014 postupne pripravíme didaktické pomôcky – učebné video filmy Naše cesty bezpečia a poznanie sebaochrany:

- Povodne a ochrana človeka (10 min.)
- Havária s únikom nebezpečných látok (10 min.)
- Až keď príde záchranka (10 min.)
- Čo robiť v prípade ohrozenia, s obsahom varovanie obyvateľstva, evakuácia, ukrytie, núdzové zásobovanie a núdzové ubytovanie, od víchrice po zemetrasenie (10 – 15 min.)

Ochrana života a zdravia (OŽZ) sa v základných školách realizuje prostredníctvom učebných predmetov Štátneho vzdelávacieho programu a samostatných organizačných foriem vyučovania – didaktických hier a účelových cvičení. V rámci témy sa aplikuje učivo Ochrana života a jeho zdravia. Učivo integruje po-

stoje, vedomosti a schopnosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia pri mimoriadnych udalostiach. Podobne pri pobyte a pohybe v prírode, ktoré môžu vzniknúť vplyvom nepredvídaných skutočností ohrozujúcich človeka a jeho okolie.

Naším spoločným cieľom je pripraviť každého jednotlivca na život v prostredí, v ktorom sa nachádza. Nevyhnutným predpokladom k tomu je neustále poznávanie prostredníctvom pohybu a pobytu v prírode. Obsah učiva je orientovaný predovšetkým na zvládnutie mimoriadnych udalostí, ktoré vznikli vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravnými nehodami, živelnými pohromami a prírodnými katastrofami. Zároveň napomáha zvládnuť situácie, ktoré vznikli pôsobením cudzej moci – terorizmom voči občanom nášho štátu. Cieľom je formovať vzťah žiakov k problematike ochrany svojho zdravia a života, tiež zdravia a života iných ľudí. Poskytnúť potrebné teoretické vedomosti, praktické poznatky, osvojiť si vedomosti a zručnosti v sebaochrane a poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života. Rozvinúť morálne vlastnosti žiakov, tvoriace základ vlasteneckého a národného cítenia, formovať predpoklady na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu voči fyzickej a psychickej záťaži v náročných životných situáciách.

Štátny vzdelávací program stanovuje povinné vyučovacie predmety, ktoré sú začlenené do jednotlivých vzdelávacích oblastí. V rámci svojho školského vzdelávacieho programu si každá škola môže vytvoriť aj vlastný vyučovací predmet (využitím voľných, disponibilných hodín). Okrem vyučovacích predmetov sú zavedené prierezové témy, ktoré sa prelínajú všetkými vzdelávacími oblasťami.

Prierezovú tému – odbornú zložku učiva napĺňajú tematické celky s uvedeným obsahom riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana, zdravotná príprava, pohyb a pobyt v prírode.

T É M A I.

Ochrana obyvateľstva

Obsah:

- A. Ciele výučby v téme.
- B. Základné odborné termíny – pojmy.
- C. Úvod k obsahu témy.
- D. Základné úlohy ochrany obyvateľstva.
- E. Zabezpečenie ochrany obyvateľstva pri ohrození mimoriadnymi udalosťami, riadenie a organizácia civilnej ochrany.
- F. Ďalšie dôležité úlohy a opatrenia systému CO.
- G. Doplňujúce informácie.

Prílohy:

1. Test na overenie vedomostí.
2. **Simulácie** – sú najvýraznejším prvkom výučby, ako zážitkovej pedagogiky. Žiaci si z nich odnášajú najtrvalejšie skúsenosti. Práca v skupinách pod vedením učiteľov podľa krokov – záchranári a zachraňovaní s cieľmi.
3. **Metodika** – v našej oblasti je to systém metód používaných pri výklade určitej témy a používaných nástrojov na jej využívanie. Využívať súhrn pravidiel a odporúčaní na riešenie určitých problémov podľa jednotlivých tém. Napríklad, metodika postupu identifikácie pochopenia analýzy rizika, metodika spracovania plánu účelového cvičenia. Osvojenie si potrebných vedomostí a zručností, návykov a rozvíjanie kľúčových kompetencií podľa stanoveného cieľa. Dosiahnuť, aby žiaci zvládali mimoriadne udalosti s rozvahou. Vyhýbali sa unáhleným rozhodnutiam a chápali, kedy aplikovať jednotlivé postupy a prečo. Musia získať potrebnú zodpovednosť, sebadôveru a schopnosť spolupáce. Naviac je potrebné, aby si uvedomili, že najúčinnější je prevencia a predchádzanie mimoriadnym udalostiam.
4. **Otázky na zopakovanie.**

Aby sme dosiahli ciele pri zvládnutí učiva Ochrana života a zdravia, vyučujeme tematiku včítane príčin a následkov jednotlivých záchranných postupov, podnecujeme žiakov k vlastnému premýšľaniu a odvodzovaniu potrebných krokov na záchranu životov, zdravia, majetku a konkrétnu problematiku s nimi zodpovedajúco opakujeme.

A. CIELE VÝUČBY

Právom občanov Slovenskej republiky (SR) je právo na ochranu života, zdravia a majetku v prípadoch vzniku mimoriadnych udalostí. Na zabezpečenie uvedeného práva je konštituovaná civilná ochrana obyvateľstva, ktorej poslanie, úlohy, riadenie, organizácia, ako aj pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí a povinnosti právnických osôb, fyzických osôb – podnikateľov pri plnení úloh civilnej ochrany ustanovuje zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o civilnej ochrane). Civilná ochrana v SR má humanitárne poslanie a jej činnosť je v súlade s úpravou medzinárodného humanitárneho práva.

1. Zoznámiť žiakov s úlohami a opatreniami civilnej ochrany pri ochrane životov a zdravia obyvateľstva, prírody, životného prostredia, kultúrnych hodnôt pri vzniku mimoriad-

nych udalostí a počas krízových situácií (Podľa obsahového programu ISCED 2 a zamerania v jednotlivých ročníkoch).

2. Pripraviť žiakov na uvedenie si zodpovednosti za svoju ochranu, na efektívne konanie a vzájomnú pomoc pri možnom ohrození alebo počas vzniknutej mimoriadnej udalosti.
3. Prijateľným spôsobom a výkladom s využitím právnych noriem a predpisov priblížiť základné pojmy, úlohy a opatrenia civilnej ochrany obyvateľstva pri ohrození účinkami mimoriadnych udalostí.

B. ZÁKLADNÉ ODBORNÉ TERMÍNY A ICH STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA

1. Ochrana obyvateľstva

Podľa zákona o civilnej ochrane sú to úlohy a opatrenia zamerané na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúce najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činností pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. Hlavnou úlohou a poslaním civilnej ochrany obyvateľstva je chrániť život, zdravie, majetok a utvárať podmienky na prežitie pri mimoriadnych udalostiach, pomáhať v tiesni. Ochrana obyvateľstva je plnenie úloh civilnej ochrany, predovšetkým varovanie a informovanie obyvateľstva o možnom ohrození, nebezpečenstve po vzniku mimoriadnej udalosti, kolektívna ochrana obyvateľstva, evakuácia, disciplinované opustenie ohrozeného priestoru, ukrytie v ochranných stavbách a úkrytoch budovaných svojpomocne, ochrana pred účinkami nebezpečných látok, núdzové prežitie, zásobovanie a ubytovanie.

2. Mimoriadne udalosti môžu byť:

- a. živelné pohromy,
- b. havárie,
- c. katastrofy,
- d. ohrozenie verejného zdravia II. stupňa, alebo
- e. teroristický útok.

Živelná pohroma je mimoriadna udalosť, pri ktorej dôjde k nežiaducemu uvoľneniu kumulovaných energií alebo hmôt v dôsledku nepriaznivého pôsobenia prírodných síl, pri ktorej môžu pôsobiť nebezpečné látky, alebo pôsobia ničivé faktory, ktoré majú negatívny vplyv na život, zdravie alebo na majetok. Klasifikácia živelných pohrôm, najčastejšie živelné pohromy na Slovensku (povodne, záplavy, prietže mračien a krupobitia, snehové kalamity, lavíny a rozsiahle námrazy, zosuvy pôdy, zemetrasenia, atmosferické poruchy, kozmické vplyvy, sopečné výbuchy, víchrice, tornáda, búrky ap.).

Územie postihnuté účinkami živeľnej pohromy je charakterizované postihnutím veľkého počtu osôb, ktoré sú bez prístrešia a základných životných potrieb, šokované, zranené alebo usmrtené, zničením a poškodením budov, priemyselných objektov, mostov, narušením dopravy, zničením kultúrnych pamiatok a chránených prírodných útvarov, miestnymi a plošnými závalmi ulíc, poškodením pozemných komunikácií, poškodením rozvodných sietí a ich zariadení, vznikom požiarov, zatopením objektov a zaplavením rozsiahlych území, postihnutím veľkého počtu zvierat, zničením a narušením porastov, lesov a pôdy, zhoršením hygienických podmienok, vznikom a šírením infekčných ochorení, celkovým narušením

života, životného prostredia a obmedzením výroby.

Havária je mimoriadna udalosť, ktorá spôsobí odchýlku od ustáleného prevádzkového stavu, v dôsledku čoho dôjde k úniku nebezpečných látok alebo k pôsobeniu iných ničivých faktorov, ktoré majú vplyv na život, zdravie alebo na majetok (dopravné nehody, nehody na vodných cestách, letecké katastrofy, železničné nešťastia, pády lanoviek, výťahov, eskalátorov, priemyselné havárie, požiar v chemickej továrni, havárie plynovodov, ropovodov, teplovodov, parovodov, elektrosietí, výbuch v muničnej fabrike, havárie jadrového zariadenia. Ekologické havárie, ktoré spôsobia škody na životnom prostredí, zdraví väčšieho počtu ľudí, výbuch jadrového reaktora, únik veľkého množstva jedovatých látok do ovzdušia, otrava rýb v rieke, či v iných vodných nádržiach únikom toxických látok z chemickej, či poľnohospodárskej výroby, havárie ropných tankerov a veľkokapacitných nákladných lodí, spojené s únikom ropy do mora).

Havária, ako mimoriadna udalosť vzniká v súvislosti s prevádzkou technických zariadení a budov, používaním, spracovaním a výrobou, skladovaním, alebo prepravou nebezpečných látok, tak isto aj pri manipulovaní s nebezpečným odpadom. Územie postihnuté účinkami havárie je charakterizované postihnutím a ohrozením osôb, ovzdušia, zvierat, terénu, vody a potravín, zhoršením hygienických podmienok, vznikom a šírením infekčných ochorení.

Ohrozenie obyvateľstva verejného zdravia II. stupňa. Ide o ohrozenie verejného zdravia, pri ktorom je potrebné prijať opatrenia pri radiačnej nehode alebo radiačnej havárii, výskyte prenosného ochorenia, podozrení na prenosné ochorenie alebo podozrení na úmrtie na prenosné ochorenie nad predpokladanú úroveň, uvoľnení chemických látok ohrozujúcich život, zdravie, životné prostredie a majetok, alebo úniku mikroorganizmov alebo toxínov z uzavretých priestorov. Ohrozenie je obdobie, počas ktorého sa predpokladá nebezpečenstvo vzniku alebo rozšírenia následkov mimoriadnej udalosti

Katastrofa je mimoriadna udalosť, pri ktorej dôjde k narastaniu ničivých faktorov a ich následnej kumulácii v dôsledku živelných pohromy a havárie. Katastrofy sú najmä veľké letecké, železničné, lodné a cestné nehody spojené s požiarimi, prípadne s únikom nebezpečných látok, havárie jadrových zariadení, porušenie vodných stavieb.

Územie postihnuté účinkami katastrofy je charakterizované postihnutím a ohrozením osôb, ovzdušia, zvierat, terénu, vody a potravín, zhoršením hygienických podmienok, vznikom a šírením infekčných ochorení, celkovým narušením života, výroby a životného prostredia.

Teroristické útoky sú napadnutia objektov sústreďujúcich spravidla väčšie množstvo osôb, s cieľom spôsobiť straty na životoch, zdraví a majetku, spôsobiť strach a paniku obyvateľstva. Na teroristické útoky môžu byť použité konvenčné zbrane a prostriedky obsahujúce chemické, biologické a rádioaktívne látky a materiály.

Priestor postihnutý účinkami teroristického útoku je charakterizovaný usmrtením, zranením a ohrozením veľkého počtu osôb, kontaminovaním ovzdušia, vody, potravín a terénu, vznikom paniky postihnutého i nepostihnutého obyvateľstva, vznikom značných materiálnych škôd a strát ap.

Integrovaný záchranný systém je koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni. Je to aj koordinovaný postup jeho zložiek pri príprave na mimoriadne udalosti a uskutočňovanie záchranných prác.

Záchranné práce sú činnosti na záchranu života, zdravia osôb a záchranu majetku, ako aj na ich odsun z ohrozených alebo z postihnutých priestorov. Súčasťou záchranných prác sú činnosti na zamedzenie šírenia a pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti a vytvorenie podmienok na odstránenie následkov mimoriadnej udalosti. Ako ich súčasť sú to činnosti obmedzujúce bezprostredné pôsobenie negatívnych vplyvov zo vzniknutých súbežných mimoriadnych udalostí, hlavne vo vzťahu k ohrozeniu života a zdravia, vedúcich k prerušeniu ich príčin.

Bezpečnosť je stav, v ktorom je zachovávaný mier a bezpečnosť štátu, jeho demokratický poriadok a zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc štátu, základné práva a slobody a v ktorom sú chránené životy a zdravie osôb, majetok a životné prostredie.

Krízová situácia – krízovou situáciou mimo času vojny a vojnového stavu (ďalej len krízová situácia) je obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu a ústavné orgány môžu po splnení podmienok ustanovených v ústavnom zákone alebo osobitnom zákone na jej riešenie vyhlásiť výnimočný stav, núdzový stav alebo mimoriadnu situáciu. Jedná sa o také stavy, keď hroziace nebezpečenstvo nie je možné odvrátiť, alebo spôsobené následky odstrániť bežnou mierovou činnosťou orgánmi verejnej správy a zložkami integrovaného záchranného systému.

Tieseň – tiesňou rozumieme stav, pri ktorom je bezprostredne ohrozený život, zdravie, majetok alebo životné prostredie a postihnutý je odkázaný na poskytnutie pomoci.

Zásah záchranných zložiek IZS – zásahom rozumieme súhrn nevyhnutných úkonov a opatrení záchranných zložiek integrovaného záchranného systému, ktoré súvisia s neodkladným poskytnutím pomoci v tiesni.

Plán poskytovania pomoci je spôsob aktivizovania a koordinovania záchranných zložiek integrovaného záchranného systému vysielaných na zásah na účely poskytnutia pomoci v tiesni.

Nebezpečné látky sú prírodné alebo syntetické látky, ktoré svojimi chemickými, fyzikálnymi, toxikologickými alebo biologickými vlastnosťami samostatne, alebo v kombinácii môžu spôsobiť ohrozenie života, zdravia alebo majetku.

Analýza územia je posúdenie nebezpečenstva pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti s ohľadom na zdroje ohrozenia. Analýza územia sa vyhotovuje vo forme súboru dokumentov.

Núdzovým ubytovaním je zabezpečenie dočasného bývania osôb ohrozených alebo osôb postihnutých následkami mimoriadnej udalosti.

Núdzové zásobovanie je zabezpečenie dočasného minimálneho stravovania, minimálnych dávok pitnej vody a posky-

tovanie ďalších základných potrieb osobám postihnutým mimoriadnou udalosťou v medziach existujúcich podmienok na prežitie, najmä dodávok elektrickej energie, zabezpečenie tepla a základné zdravotnícke zabezpečenie.

Ukrytím sa rozumie ochrana osôb v ochranných stavbách pred možnými následkami mimoriadnych udalostí.

Evakuáciou sa rozumie odsun ohrozených osôb, zvierat, prípadne vecí z určitého územia.

Protiradiačné, protichemické a protibiologické opatrenia sú opatrenia určené na zníženie alebo na vylúčenie následkov pôsobenia nebezpečných látok.

Informačný systém civilnej ochrany tvorí hlásna služba a informačná služba civilnej ochrany, pričom:

- hlásna služba zabezpečuje včasné varovanie obyvateľov a vyznenie osôb činných pri riešení následkov mimoriadnej udalosti a obcí o ohrození alebo o vzniku mimoriadnej udalosti,
- informačná služba zabezpečuje zber, spracovanie, vyhodnocovanie a poskytovanie informácií.

Sebaochranou sa rozumie pomoc vlastnými silami a prostriedkami, ktorá sa zameriava na ochranu vlastnej osoby a jej najbližšieho okolia a smeruje k zmierneniu alebo zamedzeniu pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti.

Plán ochrany obyvateľstva je dokument, ktorý obsahuje úlohy, opatrenia a postupy na zabezpečenie ochrany obyvateľstva pre prípad vzniku mimoriadnej udalosti.

Osoba prevzatá do starostlivosti je osoba, ktorá sa okrem zamestnancov právnických osôb alebo zamestnancov fyzických osôb – podnikateľov nachádza s ich vedomím v nehnuteľnostiach, ktoré užívajú tieto právnické osoby alebo fyzické osoby – podnikatelia.

C. ÚVOD k téme č. 1

Civilná ochrana v Slovenskej republike má svoju bohatú históriu nadväzujúcu na skúsenosti získané v období pred II. svetovou vojnou i počas celej existencie Československého štátu.

Vznik a vývoj civilnej ochrany treba chápať ako postupný proces. Vychádzal z potrieb ochrany civilného obyvateľstva počas vojnových konfliktov a z politiky štátu. Formoval sa na systém opatrení na ochranu obyvateľstva. Už po roku 1918 sa vytvárali rôzne spolky, zväzy a združenia pôsobiace v brannej príprave obyvateľstva, s cieľom pripraviť ho na plnenie úloh v zázemí. Na formovanie systému mali vplyv veľké straty na životoch, ohrozenia zdravia a zo skúseností z I. svetovej vojny. Nástup fašizmu v Taliansku, Nemecku, vojna proti Španielsku, bombardovanie civilného obyvateľstva tejto krajiny predstavovali bezprostredné ohrozenie Československa. Na základe zákona č. 82/1935 o ochrane a obrane proti leteckým útokom vznikla civilná protiletecká ochrana (CPO), ktorá už nebola dobrovoľná, ale zodpovednosť a organizácia sa presunula na štátne orgány. Činnosť protileteckej civilnej ochrany bola neskôršie využitá pri tvorbe nového systému ochrany obyvateľstva po II. svetovej vojne. Vývoj uvedeného systému bol

rôznorodý a zložitý. V roku 1976 civilná ochrana pod vplyvom studenej vojny a možného ohrozenia štátu prešla pod riadenie Ministerstva národnej obrany a stala sa súčasťou systému obrany štátu.

Po veľkých mimoriadnych udalostiach a haváriách, ako havária 1977 v Česko-slovenskej Jadrovej elektrárni A1 v Jaslovských Bohuniciach, bola vyhodnotená stupňom 4 na stupnici INES. V priebehu havárie došlo k poškodeniu jadrového paliva, jeho rozsiahlej korózii a úniku rádioaktívneho materiálu do priestoru elektrárne. Havária v Three Mile Island (1979, USA, v Jadrovej elektrárni v Černobyle (1986) s oprávnenou pozornosťou verejnosti, ktorá zatienila fakt, že už o mesiac, v tom istom roku, boli zaznamenané havárie v Hammu-Uentroppe (Nemecko), Sizewel (UK) a Indian Point 2 (USA). Nasledovali ďalšie v roku 1987 Saint-Laurent-des-Eaux (Francúzsko), Biblis (Nemecko) a Caceres (Španielsko).

Začali sa presadzovať myšlienky posilnenia ochrany obyvateľstva kvalifikovanejším systémom. Boli to stupňujúce sa priemyselné havárie, živelné pohromy, ktoré vývoj civilnej obrany v značnej miere ovplyvnili. Po roku 1989 bola prijatá nová koncepcia. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky na základe celospoločenskej požiadavky vychádzajúcej zo životne dôležitých potrieb bolo nevyhnutné pripraviť aj legislatívne podmienky pre reálne zabezpečovanie ochrany životov, zdravia a majetku obyvateľov.

Civilná ochrana na území Slovenskej republiky nadväzuje na jednotlivé vývojové etapy v období vzniku Československej republiky, povojnovej doby, až do obdobia vzniku samostatnej Slovenskej republiky. V roku 1993 po vzniku SR, bola civilná ochrana zaradená do rezortu Ministerstva vnútra SR, postupne prechádzala do civilnej ochrany, čo správnejšie vystihuje jej humanitárne poslanie a postavenie v spoločnosti. Významným medzníkom sa stáva prijatie zákona o civilnej ochrane, ktorý upravil podmienky na účinnú ochranu života, zdravia a majetku pred následkami mimoriadnych udalostí. Ustanovil úlohy štátnej správy a samosprávy, obcí, práva a povinnosti právnických osôb, fyzických osôb – podnikateľov pri plnení úloh ochrany obyvateľstva.

Prijatím zákona o civilnej ochrane bolo nielen odstránené vákuum v tejto dôležitej oblasti, ale zároveň sa vytvorili nevyhnutné predpoklady pre prijatie účinných opatrení a ďalších legislatívnych aktov nevyhnutných na prípravu obyvateľstva na vzájomnú pomoc a sebaochranu.

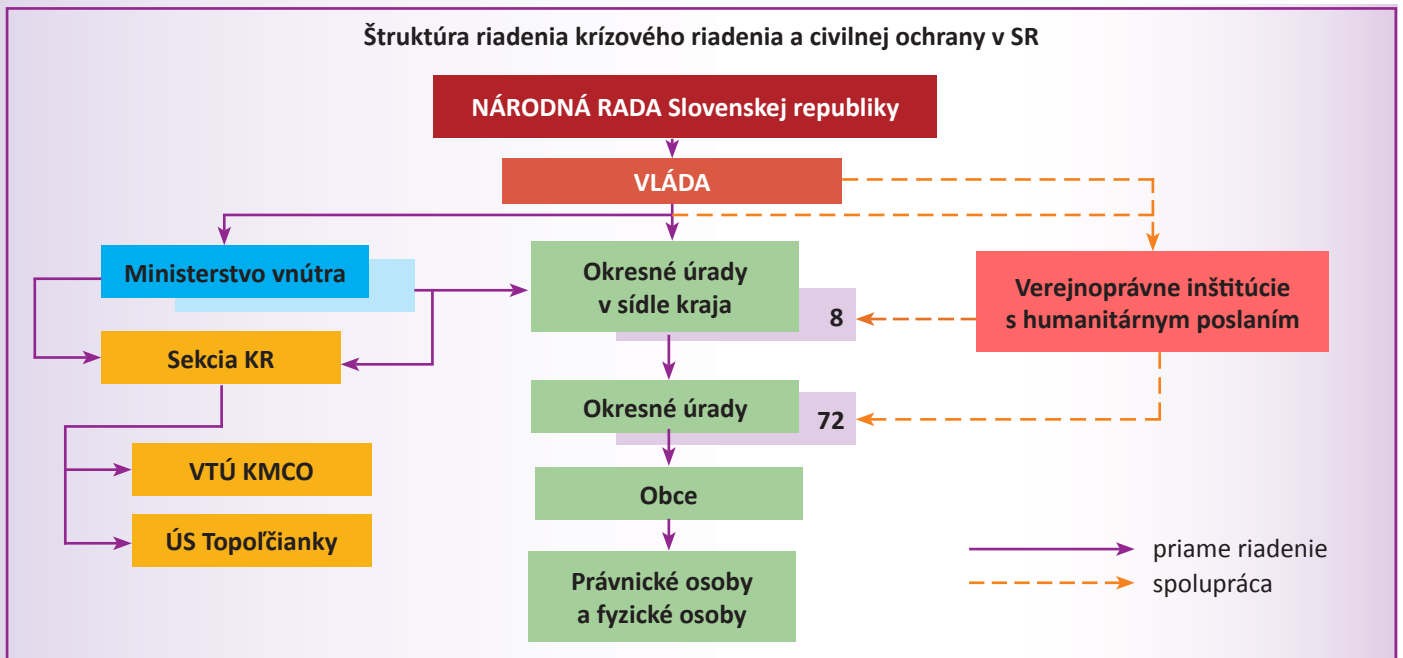
D. ZÁKLADNÉ ÚLOHY OCHRANY OBYVATEĽSTVA

V zmysle zákona je civilná ochrana „systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činnosti pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí.“

Rozsah úloh civilnej ochrany je určený zákonom. Ich znenie je modifikáciou medzinárodného humanitárneho práva (Dodatkový protokol I. k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949). Civilná ochrana v Slovenskej republike zahŕňa najmä tieto úlohy a opatrenia:

- organizovanie, riadenie a vykonávanie záchranných prác**, ktoré spočívajú hlavne v záchrane osôb, poskytnutí predlekárskej a lekárskej pomoci, vyslobodzovaní osôb a odsunovaných,

Štruktúra riadenia krízového riadenia a civilnej ochrany v SR

- organizovanie a zabezpečovanie hlásnej a informačnej služby,
- poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania,
- zabezpečovanie a vykonávanie ukrytia a evakuácie,
- vykonávanie protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení,
- organizovanie, riadenie a vykonávanie prípravy na civilnú ochranu,
- posudzovanie umiestnenia stavieb a využívania územia a dodržiavania záujmov civilnej ochrany na teritóriu pri územnom a stavebnom konaní a technických parametrov zariadení civilnej ochrany,
- zabezpečovanie a vykonávanie edičnej, vedecko-výskumnej a vývojovej činnosti v civilnej ochrane.

Civilná ochrana zahŕňa aj doplňujúcu činnosť potrebnú na plnenie vyššie uvedených úloh, vrátane plánovania, organizovania, materiálneho zabezpečenia a kontroly. Uvedené úlohy plní civilná ochrana aj počas vyhlásenia vojnového stavu.

Úlohy a zodpovednosť súvisiace so zabezpečovaním komplexných opatrení je určená vláde SR, ministerstvám a ostatným ústredným orgánom štátnej správy a štátnym orgánom, okresným úradom, vyšším územným celkom, obciam, právnickým osobám a fyzickým osobám. Výkon štátnej správy v civilnej ochrane riadi MV SR, ktoré na tento účel spolupracuje so štátnymi orgánmi, orgánmi vyšších územných celkov, samosprávou miest a obcí, právnickými osobami a fyzickými osobami. Dôležité miesto v systéme civilnej ochrany majú verejnoprávne inštitúcie a občianske združenia s humanitárnym poslaním. Zákon o civilnej ochrane zaväzuje všetky orgány štátnej správy, samosprávy, právnické osoby a fyzické osoby, ktoré svojou činnosťou môžu ohroziť život, zdravie alebo majetok, aby plánovali, riadili a zabezpečovali civilnú ochranu obyvateľstva.

Význam úloh a opatrení civilnej ochrany, ich rozsah a zložitnosť si vyžadujú koordináciu medzi orgánmi štátnej správy, obcami, právnickými osobami a fyzickými osobami, ako aj verejnoprávnymi inštitúciami s humanitárnym poslaním. Z týchto záverov a právnych noriem vyplývajú aj úlohy, pôsobnosť a

postavenie orgánov štátnej správy a samosprávy pri ochrane obyvateľstva. Rozsah ich konkrétnych úloh vyplýva zo zákonov, z Analýzy územia Slovenskej republiky, zdrojov ohrozenia, rizík na danom konkrétnom území okresov, obcí a krajov.

V posledných desaťročiach obyvateľstvo vo svete čoraz častejšie ohrozujú aj ďalšie mimoriadne udalosti, na ktoré musíme byť pripravení reagovať. Vo svojej podstate môžu byť ničivejšie, ako ktorákoľvek živelná pohroma. S rozvojom priemyslu, poľnohospodárstva v priemyselných štátoch, s rozširovaním chemického priemyslu a vývojom nových chemikálií vzniká nebezpečenstvo úniku nebezpečných látok do ovzdušia a do životného prostredia. Mimoriadne udalosti však môžu vzniknúť aj v lokálnom rozsahu pri uskutočňovaní bežnej činnosti obyvateľstva, napríklad pri havárii automobilov, železničných nešťastiach, ale tiež vplyvom teroristických útokov.

Z vyššie uvedeného textu vyplýva, že je potrebné nepodceňovať mimoriadne udalosti a dôsledne sa na ne pripravovať. Svojou prípravou na sebaobranu a vzájomnú pomoc môžeme lepšie prekonať strach a paniku, ktoré pri takýchto udalostiach vznikajú. Aj keď si to hneď neuvedomujeme, pripravený človek dokáže lepšie a reálnejšie posúdiť vzniknutú situáciu. Dokáže pomôcť nielen sebe, ale i svojim blízkym, susedom a spolužiakom.

Táto téma je motivačným vstupom do celej problematiky ochrany človeka pri mimoriadnych udalostiach. Zoznamuje žiakov so základnými termínmi, ich obsahom, s rôznymi prejavmi mimoriadnych udalostí, stručne ich informuje o úlohách a opatreniach vyplývajúcich z nových právnych úprav v oblasti ochrany obyvateľstva v Slovenskej republike. Ukazuje na aktívnu úlohu človeka pri ochrane životov, zdravia a majetku, vzájomnej pomoci pri prekonávaní hroziacich alebo už vzniknutých mimoriadnych udalostí.

Pokračovanie v nasledujúcom čísle

PaedDr. Betuš Ľubmír, CSc.
vedúci SVP Spišská Nová Ves
konzultant: **PaedDr. Michal Modrák PhD.**
Metodické a pedagogické stredisko Prešov

Školenie horských záchranárov

V druhej polovici februára sa podľa plánu školení Školiaceho strediska Horskej záchrannej služby uskutočnilo školenie Základnej záchrannej činnosti zimná časť vo Vysokých Tatrách na Popradskom plese. Program školenia bol zameraný hlavne na horolezectvo, improvizáciu, náuku o snehu a lavínach, primárnu záchranu po zasypaní lavínou, ako aj na lyžovanie, skialpinizmus a zdravotvedu podľa doporučení IKAR-u.

Stať sa horským záchranárom nie je vôbec jednoduché. Okrem výbornej kondície musí človek zvládnuť viaceré horolezecké disciplíny, či už lezenie v ľade, na skale, lyžovanie v strmom teréne, skialpinizmus. Vedomosti musí mať z polohopisu, miestopisu, lavínovej problematiky, riadenia záchrannej akcie, poskytnutia prvej pomoci, spôsobu transportu a ešte množstvo ďalších skúseností a zručností. Všetko, čo musí horský záchranár zvládnuť, aby získal odbornú spôsobilosť, vychádza zo skúšobného poriadku Školiaceho strediska Horskej záchrannej služby. Rovnako ako profesionálni, tak aj dobrovoľní záchranári musia mať platnú odbornú spôsobilosť, ktorú buď získajú, alebo si každých 24 mesiacov obnovujú jej platnosť.

Školenia na Popradskom plese sa zúčastnili zmluvní dobrovoľní členovia Horskej záchrannej služby z oblastných stredísk HZS Malá Fatra, Veľká Fatra, Nízke Tatry a Západné Tatry. Úspešným ukončením zúčastnení dobrovoľní členovia získali odbornú spôsobilosť Základnej záchrannej činnosti. Rady dobrovoľných horských záchranárov sa vo februári rozšírili o pár nových uchádzačov, medzi ktorými sme privítali aj jednu odvážnu ženu.

nprap. Bc. Peter Svätójánsky
Operačné stredisko tiesňového volania HZS
Foto: **Tomáš Kíka**

Majstrovstvá sveta juniorov v Jasnej

Pod Tatrami sme privítali juniorskú svetovú špičku v alpskom lyžovaní. Slováci sa po dlhšej odmlke konečne dočkali a podarilo sa im priam bravúrne zorganizovať podujatie Majstrovstiev sveta juniorov, ktoré sa konali v dňoch 26. februára až 6. marca v Jasnej. Horská záchranná služba počas všetkých pretekov i tréningov asistovala pri zabezpečení tratí a v prípade úrazov poskytovali záchranári zdravotnú starostlivosť nielen samotným pretekárom, ale aj divákovi.

V cieľi pretekov mali záchranári pristavenú sanitku, ktorá im slúžila aj ako ošetrovacie miesto, kde boli transportovaní zranení pretekári zo svahu na ďalšie ošetrovanie. Na Záhradkách bola zriadená ošetrovňa, ktorá slúžila najmä divákovi, ale aj športovcom, ak sa zranili počas pretekov a nepotrebovali ošetrovanie priamo na trati. K dispozícii boli neustálej dvaja urgentní lekári, z toho jeden lekár Horskej záchrannej služby. Keď prebiehali preteky súbežne na dvoch tratiach, asistenciu v daný deň zabezpečovalo až 35 horských záchranárov. Vtedy bolo veľmi dôležité presné rozmiestnenie a koordinácia jednotlivých hliadok. Celá asistencija na pretekoch prebiehala podľa prísne stanovených pravidiel Medzinárodnej lyžiarskej federácie FIS.

Celkovo záchranári ošetrili 7 zranených pretekárov rôznych národností – Švajčiarov, pretekára z USA, Fínska a pretekárku z Chile. Odborník a špecialista v odbore urgentnej medicíny MUDr. Ladislav Kotrusz, lekársky garant celého podujatia za Horskú záchrannú službu, ktorý bol pri všetkých úrazoch, ošetroval spolu so záchranármi napríklad vyklbený lakeť, vážny úraz kolena – roztrhnutý predný krížový väz kolena, úraz chrčtice, krku, pomliaždená lopatky, pomliaždenie bedrovej kosti a pomliaždený sedací sval.

Horskí záchranári boli po skončení majstrovstiev zástupcami Medzinárodnej lyžiarskej federácie FIS pochválení za profesionálne zvládnuté zdravotné zabezpečenie celého podujatia. Je nádej, že sa Jasná dostane do kalendára podujatí Svetového pohára v alpskom lyžovaní a tak bude pravidelne každoročným usporiadateľom jedného kola týchto pretekov. Ak by sa to podarilo, Jasná by privítala svetovú lyžiarsku špičku či už v ženských, alebo mužských disciplínach a tak by sa natrvalo zapísala do lyžiarskej mapy sveta.

Bc. Peter Svätójánsky

Operačné stredisko tiesňového volania HZS

Foto: archív autora

Smrteľná zrážka snoubordistu v Nízkyh Tatrách

V minulom čísle časopisu sme písali o pravidlách správania sa na lyžiarskych tratiach. Volajú sa Biely kódex a každý prevádzkovateľ lyžiarskeho strediska je povinný ho mať umiestnený na viditeľnom mieste. Lyžiari si môžu Biely kódex prečítať zväčša v blízkosti pokladní počas kúpy lístkov na lanovky a vleky. Pretože tieto pravidlá vychádzajú z medzinárodných pravidiel FIS, prevádzkovatelia majú za povinnosť mať ich v anglickom a ešte jednom ďalšom cudzom jazyku.

Napriek tomu je nehôd na lyžiarskych svahoch stále dosť. Siedmeho marca v popoludňajších hodinách prijala Horská záchranná služba prostredníctvom čísla tiesňového volania 112 žiadosť o pomoc pre 41-ročného snoubordistu poľskej národnosti na južnú stranu Chopka, ktorý po zrážke s iným lyžiarom zostal v bezvedomí. Prítomný svedok udalosti začal s resuscitáciou postihnutého.

Po príchode na miesto nehody pokračovali v resuscitácii privolaní záchranári. Na miesto nehody bola vyslaná aj Vrtuľníková záchranná zdravotná služba z Banskej Bystrice. Lekárku posádky Vrtuľníkovej záchrannej zdravotnej služby v podvese vysadili pri postihnutom, no napriek rýchlemu zásahu záchranných zložiek a okamžitej resuscitácii sa nepodarilo mužovi pomôcť a zraneniam na mieste podľahol. Príslušníci Horskej záchrannej služby miesto nešťastia zabezpečili a privolali príslušníkov Policajného zboru Slovenskej republiky spolu s obhliadajúcim lekárom. Až vyšetrovatelia celého prípadu budú môcť povedať, čo sa skutočne stalo, a či bol niektorý z lyžiarov nedisciplinovaný. Tak či onak, život poľskému snoubordistu to už nevráti.

Výsledok pitvy dokázal, že snoubordista mal zlomenú krčnú chrčticu a teda nemal žiadnu šancu na prežitie. Osobne si myslím, že na Slovensku máme slabú prevenciu a takmer žiadnu kontrolu nad tým, ako sa kto správa na lyžiarskych tratiach.

A ešte jednu vec by som na zjazdovkách privítal, a to pravidelné kontroly alkoholu u lyžujúcich. Aj preto, že po zjazdovkách sa pohybujú aj deti a tie sú najzraniteľnejšie.

nprap. Bc. Peter Svätójánsky
Operačné stredisko tiesňového volania HZS
Ilustračné foto: **archív redakcie**

Učítelia o Súťaži mladých záchranárov civilnej ochrany

V súčasnom období podľa hlavnej iniciatívy stratégie Európa 2020 Mládež v pohybe kladie mladých ľudí do stredu agendy Európskej únie zameranej na vytvorenie hospodárstva, ktoré sa zakladá na poznatkoch, výskume a inovácii, vysokej úrovni vzdelania a zručnosti v súlade s potrebami trhu práce, prispôsobivosti a tvorivosti, všeobecne prístupných trhoch práce a aktívnej účasti na živote spoločnosti. V tomto procese má nezastupiteľné miesto aj oblasť prípravy na ochranu života, zdravia a majetku pri vzniku mimoriadnych udalostí a krízových situácií. V našom článku sa zameriame na otázky aplikácie učiva Ochrana života a zdravia prostredníctvom didaktických hier, účelových cvičení a hlavne na organizovanie súťaží mladých záchranárov na základných školách.

Príslovie o učení, vzdelávaní a súťažiach:

„Ak mi niečo vysvetlíš – možno to zabudnem, ak mi to ukážeš – zapamätám si, ale ak to urobím – pochopím.... a s presvedčením o správnosti aktívne konám.“

Didaktické hry, účelové cvičenia a súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany patria medzi aktivity žiakov vo väčšine základných a stredných škôl. Máme potvrdenú skúsenosť, že prostredníctvom detí sa mnohému priučili i rodičia. Spolu s intenzívnym propagovaním Súťaže mladých záchranárov civilnej ochrany je možno práve táto skutočnosť dôvodom, prečo je o súťaže rastúci záujem. Účast' škôl, účasť súťažiacich v okresných a krajských kolách z roka na rok stúpa. Len v Košickom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji sa školských a okresných súťaží zúčastnilo 2 950 žiakov základných škôl. Veľa škôl a vychovávateľov považuje za dôležité, aby sa ich deti čo najlepšie pripravili na ochranu a vzájomnú pomoc pri ohrození života, zdravia, majetku a pri mimoriadnych udalostiach.

Čo prezradila naša anketa o súťažiach mladých záchranárov pre základné školy?

Počas súťaží mladých záchranárov civilnej ochrany sa medzi organizátormi a účastníkmi z radov učiteľov základných škôl živo diskutuje o jej obsahu, úrovni, disciplínach a čo je najdôležitejšie, o jej perspektíve. Prostredníctvom ankety sme sa opýtali učiteľov, ale aj žiakov na ich názory a námety. Celkove sa ankety zúčastnilo 25 rôznych základných škôl z jednotlivých okresov Slovenskej republiky. Výber bol náhodný.

V prvej oblasti otázok sa učítelia vyjadrili k problémom športu a telesnej výchovy

Zhodli sa na tom, že súčasná generácia detí a mládeže nemá taký vzťah k športu a pohybu, či k telesnej príprave, ako to bolo v minulosti, ale... Pokiaľ ide o záchranársku činnosť ako takú, je badať opačný trend. Ako vyplýva z poznatkov organizovania didaktických hier a účelových cvičení na školách, ich záujmy sú, pokiaľ ide o ochranu života a zdravia, oveľa širšie.

PaedDr. Želmíra Jurašková, PhD. ZŠ Fischera Kežmarok: „Ak sa deti motivujú a získajú pre šport, resp. záchranársky krúžok, majú k nemu pozitívny vzťah. Pedagógovia vedia efektívne pracovať s mládežou. Trend je však taký, že deti vo veľkom počte navštevujú vzdelávacie krúžky (angličtinu, nemčinu, doučovanie zo slovenčiny, matematiky), krúžky s obsahom záujmov umeleckej činnosti ako je hra na hudobný nástroj, či tanec... Aj doma sú rodičmi orientovaní na jazyky a počítačové aktivity. O športovú činnosť a telesnú výchovu už nie je taký masový záujem, ako predtým. Je to aj vplyv rodiny, spoločnosti a žiackeho kolektívu.“

Mgr. Kamila Hadenová, ZŠ Huncovce: „I napriek súčasnému stavu v telesnej výchove na školách sa deti u nás radi pripravujú na túto súťaž. Je to aj prostredím, neďaleká krásna príroda Vysoké Tatry, obecná – domáca a rodinná turistika, športovanie, tradícia, pobyt a pohyb v prírode... Je to pre ne zaujímavé a naučia sa veci, ktoré v bežnom živote určite využijú.“

PaedDr. Beáta Gotzmanová, ZŠ Štefánikova 19, Spišská Belá: „Naši pedagógovia sa snažia viesť žiakov k pravidelnému športovaniu a to nielen v hodinách telesnej výchovy, ktorú máme v každej triede po 3 hodiny, ale aj na rôznych športových krúžkoch a športových súťažiach.“

Mgr. Vladimír Melo, riaditeľ ZŠ s MŠ Kalinovo, v telefonickom rozhovore zdôraznil, že: „Je potrebné zvolať odborníkov a na metodologickej porade zväziť inováciu z hľadiska obsahu a organizačného zabezpečenia súťaží, včítane súťaží mladých záchranárov.“

Andrea Tilková, Centrum voľného času Košice, dlhoročný organizátor a rozhodca Súťaží mladých záchranárov

civilnej ochrany Košický kraj: „Súťaž si vyžaduje viac spolupráce a koordinácie zainteresovaných zložiek vo všetkých oblastiach, v obsahu, metodike, materiálno-technickej základni a najmä v príprave organizátorov a rozhodcov.“

Mgr. Miroslav Beňko, Základná škola Grundschule Kežmarok: „Je málo krúžkov záujmovej činnosti zameranej na jednotlivé témy Ochrany života a zdravia, ale nie na školách, skôr v Centrách voľného času (CVČ), kde by ich viedli ľudia – inštruktori z praxe (napr. zdravotníci, záchranári, hasičský záchranný zbor, dobrovoľní hasiči, zamestnanci verejnej správy na úseku civilnej ochrany, Slovenský Červený kríž a aj z radov rodičov).“

Ing. Michal Kopko, učiteľ ZŠ II. stupňa ZŠ s MŠ Veľká Lomnica: „Učitelia nie sú pripravení na zvládnutie obsahu učiva Ochrana života a zdravia a u niektorých ani nie je záujem túto problematiku so žiakmi rozobrať.“

Mgr. Adrián Suchý, učiteľ telesnej výchovy ZŠ Toporec: „Myslím si, že dnešné deti, respektíve mládež má všeobecne k pohybu záporný vzťah. Ako učiteľ to sledujem aj na telesnej výchove, koľko detí si od lekárov vypýta oslobodenie od telesnej výchovy. Ich najväčší pohyb je beh zo školy rovno k počítaču, čo my samozrejme neovplyvníme. Mrzí ma, že sa so správaním detí stotožňujú ich rodičia. Tým, že strácajú záujem o telesnú výchovu, myslím si, že aj o Súťaž mladý záchranár civilnej ochrany. Na našej škole je o ňu menší záujem.“

Mgr. Terézia Stanová, ZŠ Nižná Brána 8, Kežmarok: „Žiaci majú záujem hlavne o praktickú činnosť (ukážky práce záchranárov, hasičov, policajtov), besedy s nimi – a touto cestou ich možno motivovať k tomu, aby získali potrebné zručnosti a vedomosti.“

Sú vytvorené podmienky na to, aby pedagógovia mohli získavať nové poznatky o tom, ako efektívnejšie pracovať s deťmi?

V ďalšej oblasti internetovej anketovej diskusie v tejto oblasti sa učitelia v podstate zhodli, na základe svojich podmienok na školách, že: „K tomuto záujmu je potrebné prispôbiť aj prístup pedagógov, aby so súčasťou generáciou detí a mládeže vedeli lepšie a efektívnejšie pracovať. Pedagógovia môžu nové odborné prístupy, formy a metódy výučby získavať prostredníctvom systému

d ďalšieho vzdelávania v Metodicko-pedagogických centrách, kurzoch a na odbornej príprave vzdelávacích zariadeniach civilnej ochrany ap.

Mgr. Adrián Suchý: „Sú, s tým súhlasím, ale učiteľ je tiež len človek. Má, žiaľ, aj doma povinnosti okolo rodiny, nemôžeme žiakov nútiť do niečoho, čo nechcú a samozrejme nemôžeme ísť ani proti rodičom, ktorí svoje deti v tom čo robia, či nerobia, plne podporujú.“

„Asi by bolo východiskom vyškolíť pre každú školu v kurze metodicko-pedagogického centra, alebo v zariadeniach Ministerstva vnútra SR, ktoré kurzy a odbornú prípravu organizujú, jedného pedagóga na civilnú ochranu. Určite by sa malo s tým zaoberať Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, aby to bolo inštitucionálne a personálne upravené,“ súhlasia ostatní zúčastnení učitelia.

Beáta Gotzmanová: „Podľa môjho názoru by bolo potrebné robiť kurzy civilnej ochrany aj pre učiteľov z 1. stupňa.“

Ing. Michal Kopko: „Ak by boli kurzy hodnotené kreditom, tak by sa ich zúčastnilo viac učiteľov v metodicko-pedagogickom centre i napriek obmedzenému a limitovanému počtu kvôli kapacitám jednotlivých centier.“

Mgr. Kamila Hadenová: „V Metodicko-pedagogickom centre Prešov bolo vzdelávanie, ktoré sa týkalo práve tejto problematiky, ale nie konkrétnej súťaže. Kto sa o to zaujíma, materiál si nájde a koho to nebaví, ten to nebude robiť ani za odmenu.“

Mgr. Miroslav Beňko: „Podmienky sú, ale deti nebaví byť stále v kontakte s učiteľmi, hoci aj pri takýchto aktivitách.

Možno by boli vhodné inštruktori určené do krúžkov a na predmety zložkami civilnej ochrany a záchranného systému.“

Terézia Stanová: „Podmienky sú vytvorené dostatočne, učitelia majú možnosť prihlásiť sa na školenia a kurzy metodicko-pedagogických centier aj v rámci získavania kreditov – formou aktualizácie vzdelávania, alebo iných foriem.“

Iní učitelia k tejto otázke: „Závisí to však od ich vzťahu k tejto problematike.“

Počuli ste o metodike identifikácie didaktických hier, účelových cvičení a súťaží pre potreby detí a žiakov pre uplatnenie diferencovaného prístupu k rôzne fyzicky zdatným a pohybovo nadaným žiakom?

PaedDr. Želmíra Jurašková, PhD: „Metódy individuálneho prístupu uplatňujeme na každej vyučovacej hodine aj krúžkovej činnosti.“

PaedDr. Beáta Gotzmanová: „Inovatívne metódy máme zahrnuté pre jednotlivé predmety v školskom vzdelávacom programe.“

Mgr. Miroslav Beňko: „Pedagóg sleduje a využíva nové metódy a formy vzdelávania, hlavne na internete a školeniach.“

Mgr. Terézia Stanová: „Metodické a pedagogické centrum Prešov uskutočnilo aktualizáciu vzdelávania na tému Súčasné trendy vo výučbe prierezového učiva Ochrany života a zdravia ISCED 1, 2, 3, kde sa to prejavilo v našej informovanosti. Myslím si, že bolo kvalifikovane zabezpečené.“

Ako Súťaž mladých záchranárov civilnej ochrany spĺňa svoje poslanie v nadväznosti na učivo Ochrana života a zdravia v súčasnom období?

PaedDr. Beáta Gotzmanová: „Menej metodiky a viac praktickej činnosti.“

Mgr. Adrián Suchý: „Stanovišťa sú v poriadku, možno by som viac očakával od hlavného rozhodcu. Mohol by sa trochu aktívnejšie, častejšie a viac poprechádzať medzi danými stanovišťami a pomáhať.“

Mgr. Kamila Hadenová: „Myslím, že táto súťaž zodpovedajúco nadväzuje na učivo v škole.“

Ostatní učitelia: „Súťaž spĺňa poslanie, mala by sa organizovať verejne, prístupne, aby ju obyvateľstvo a mládež v mestách a obciach videlo, so sprievodnými ukázkami profesionálnych záchranárov IZS... Tak isto by sa mala propagovať vo verejno-právnej televízii – nielen opakujúce sa cvičenia Hasičského záchranného zboru a polície veľkého rozsahu za účasti ministerstiev.“

Názory a námety

Zaujímavo odpovedali učitelia na otázky: „Nezmeníme testy na riešenie modelových situácií, ktoré by mali formu testu, ako aj obsah problematiky na počítačoch? Nie je to súčasne veľmi školské? V zahraničí je test – plnenie správnej úlohy na virtuálnom modeli.“

PaedDr. Želmíra Jurašková, PhD: „Testy na papieroch chránia zdravie detí, pretože pri počítači a televízii strávia deti dlhé hodiny denne. Hoci testy na počítači by hravo zvládli.“

PaedDr. Beáta Gotzmanová: „V zahraničí je test – plnenie správnej úlohy na virtuálnom modeli. Bolo by to modernejšie a pre žiakov zaujímavejšie.“

Kamila Hadenová: „Myslím si, že pri mimoriadnych udalostiach sa často stáva, že nie je elektrina! Nemyslím, že pchať počítače všade, je vždy efektívne. Súťaž samozrejme môžeme vyhodnocovať elektronicky. Všade pracujeme s počítačmi a keď vznikne mimoriadna udalosť, nevieme sa zorientovať, lebo vedomosti máme v počítači a nie v hlave! Možno viac improvizácie, ako by som si mohol pomôcť pri mimoriadnej udalosti – ako prežiť napr. pri povodni, zosuve pôdy a ako pomôcť aj iným. Dnes je mnoho literatúry, ktorá sa tomu venuje.“

Čo by učitelia zmenili na súťažných disciplínach?

Pohyb a pobyt v prírode

Mgr. Terézia Stanová: „Namiesto odhadu vzdialenosti v teréne by som zarádila azimutové úseky a na nich poznávačku – Slovenské naj – čo je to, kde je to a preferovať znalosti z turistiky.“

Mgr. Kamila Hadenová: „Odhad vzdialenosti by žiaci mohli robiť aj krokovaním. Myslím, že to žiaci často iba triafajú a naozaj to nevedia. Počas svojej kariéry som mala iba jediného žiaka, ktorý tomu naozaj rozumel. V odhade musia mať žiaci aj istú prax, aby to vedeli podľa šírkovej metódy. Ostatné veci sú primerané. Možno ten odhad by som riešila azimutovými úsekmi, kde by mali údaj o vzdialenosti a azimute a museli by niečo nájsť a napríklad odpísať.“

Viacerí učitelia by doplnili prekonalenie prekážky v teréne, nájdenie miesta udalosti podľa mapy a záchranu zraneného na svojpomocne zhotovených improvizovaných nosidlách.

Aká je predstava o zdravotníckej príprave a na stanovišti?

PaedDr. Želmíra Jurašková, PhD: „Hodnotenie detí je veľmi ťažké. Deti zdravotnícku prípravu ovládajú, len záleží od toho, kto a ako ich na ošetrovanie zraneného pripravuje.“

PaedDr. Beáta Gotzmanová: „Zdravotnícka príprava je stále najťažšia. Možno by bolo potrebné viac popísať jednotlivé situácie.“

Ing. Michal Kopko: „Je náročná a rozhodcovia sú prísni“

Mgr. Adrián Suchý: „Moja predstava o tomto stanovišti je jednoduchá. Ako žiak som sa zúčastňoval súťaží mladý záchranár, ktorá bola orientovaná čisto na zdravotnú prípravu, preto ma trochu mrzí, že na súťaži, kde je potrebné vedieť tak veľa z každej oblasti, niektorí rozhodcovia (zdravotnícka príprava) nepochopia svoje úlohy, čím poškodia deti, ktoré tým strácajú záujem o túto súťaž. Žiaci by mali byť na stanovišti pripravení na úrovni žiakov ZŠ. Na tejto súťaži my nevychováme doslova záchranárov. Obsahový a výkonový štandard zdravotníckej prípravy spĺňa všetko, čo by mal žiak vedieť.“

Mgr. Miroslav Beňko: „Na súťažiach viac využívať moderné a atraktívnejšie pomôcky. Obsahový a výkonový štandard zdravotníckej prípravy spĺňa všetko, čo by mal žiak vedieť.“

Mgr. Terézia Staňová: „Hodnotenie sa mi zdá dosť subjektívne – niektoré situácie sa dajú riešiť rôznymi spôsobmi, čo sa vždy neberie do úvahy.“

Ostatní učitelia a organizátori: „Niekoľko Červený kríž pýta finančné prostriedky za školenia, kde sú aj naši organizátori a rozhodcovia súťaží. Nedá sa to zmeniť? My to potrebujeme na súťaž a nie na komerčnú činnosť. Podľa dohody o spolupráci si navzájom vypomáhame. Skúsme poslať oficiálny list, na SČK, že na našich organizátorov by platila výnimka o úhrade za školenia.“

Stanovište hasenie malých požiarov

Kamila Hadenová: „Ak je dobrá džberovka, tak je všetko v poriadku, ale ak nie je? Keď sme išli do zahraničia na

súťaž, cvičili sme normálne hasenie požiaru práškovým hasiacim prístrojom podľa typu požiaru. Bolo to super! Nevie, či by to bolo drahé, ale takto neviem, či by naši žiaci vedeli naozaj použiť hasiaci prístroj, keby išlo do tuhého. Možno by nebolo zlé niektoré vedomosti preniesť aj na stanovište. Lebo všetko je iba v testoch. Napríklad, čo môžem použiť na hasenie malých požiarov v konkrétnych podmienkach – kedy použijem piesok a lopatu, vodu a penu, tak ako je to v návrhu do budúcnosti súťaže.”

Mgr. Miroslav Beňko: „Viac pracovať s rôznymi hasiacimi prístrojmi, prizývať požiaru techniku s ukážkami výstroja.”

Stanovište individuálnej ochrany pred účinkami nebezpečných látok

Učitelia by prijali prechod kontaminovaným imitovaným priestorom s buzolou na smer, pomocou zdravotne nezávadnej dymovnice, pri dodržaní bezpečnostných opatrení. V prostriedkoch individuálnej ochrany, pláštenka a ochranná maska. Iní učitelia navrhujú prekonanie priestoru, podľa 50 – 100 m lana natiahnutého o stromy, kvôli orientácii v zadymenom priestore.

Ostatní učitelia sa vyjadrili v prospech inovácie súťaže podľa obsahu článku: Ako ďalej v súťaži Mladí záchranári civilnej ochrany. V spolupráci s jednotlivými spoluorganizátormi perspektívne spracovať nový Štatút a organizačný poriadok súťaže, kde sa následne na okresoch spracujú propozície súťaže, včítane a podľa podmienok aj s ďalšími, voliteľnými disciplínami. Tieto by sa po čase, ak sa osvedčia, stali pevnou súčasťou.

Aká je možnosť a pripravenosť učiteľov vo vzdelávacom procese a systéme základných škôl zaraďovať do vyučovacieho procesu záchranárske aktivity, o ktoré majú deti záujem a ktoré sú primerané ich veku a schopnostiam?

Samozrejme že táto schopnosť tu je – využiť sa dá hlavne v rámci prierezových tém v jednotlivých predmetoch, zneli odpovede:

Mgr. Terézia Stanová: „Na našej škole sa od tohto školského roku učí aj predmet Mladý záchranár s praktickými ukážkami a cvičením.”

Aká je predstava o organizovaní základných kôl súťaže, ktoré by vyhlasoval riaditeľ školy a organizuje ho základná škola, respektíve osemročné gymnázium pre žiakov príslušnej školy, v spolupráci so zriaďovateľom školy?

„Možnosti uskutočniť celoškolskú súťaž sú nereálne,” tvrdí jedna časť učiteľov – problém organizácie v materiálo-technickom zabezpečení a časovej dotácie, pripravených pedagógov z iných odborných predmetov.

„Medzitriedna, ale viac do toho zapojiť zriaďovateľov v rámci účelového cvičenia,” tvrdia druhí.

„Čo sa týka základných kôl (medzitriedna, alebo celoškolská súťaž) naša škola vyberá to najlepšie, čo máme zo všetkých ročníkov, takže u nás by asi ani zďaleka nehrozilo základné kolo, pretože náš tím by nemal proti komu súťažiť,” tvrdia tretí.

Mgr. Miroslav Beňko: „Ako príprava na okresné kolá by sa mohli uskutočňovať základné kolá ročníkov 5 až 9 na účelových cvičeniach organizovaných školou, v tom nevidíme problém, aj to tak organizujeme.”

Predpokladom je, ako tvrdia učitelia, aby aj didaktické hry 1. až 4. ročník, zodpovedali kritériám.

RNDr. Ingrid Hricová: „Didaktická hra by mala spĺňať tieto podmienky:

- dostatočne prívlačný námet a primerane ťažká úloha (individuálna alebo skupinová),
- jasné a premyslené pravidlá a múdra motivácia,

- významnú rolu zohráva aj prostredie a celková atmosféra.”

Podľa myšlienky z citátu Friedricha Schillera: „Človek sa hrá len tam, kde je v plnom slova zmysle človekom a človekom je len tam, kde sa hrá!”

Záverom z myšlienok a názorov ankety

Každý z nás sa minimálne raz v živote dostal do situácie ohrozujúcej život. Možno sa vám stalo, že ste potrebovali rýchlo reagovať na vzniknutú situáciu. Čo má človek robiť za takýchto okolností? Čo má robiť v čase, kým príde záchranár v podobe lekárov, zdravotného personálu, hasičského záchraného zboru, špecialistov civilnej ochrany? Akým spôsobom máme zachraňovať ľudský život? Ako predchádzať ohrozeniu? Ako sa pripravovať na sebaobranu a vzájomnú pomoc? Na to je určená ochrana života a zdravia v podobe organizovania a zabezpečovania učiva, didaktických hier, účelových cvičení v materských a základných školách, cvičení a kurzov na školách stredných.

Ďakujeme aj týmto za aktívnu účasť učiteľom, zamestnancom odborov krízového riadenia okresných úradov, ktorí sa zúčastnili tejto formy posúdenia problematiky Súťaží mladých záchranárov civilnej ochrany za organizačnú pomoc.

Anketu pripravil:

PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc.

Ilustračné foto: **archív redakcie**

Učiteľom všetkého je praktický život...

Súťaž mladých záchranárov civilnej ochrany patrí na našej škole (ZŠ s MŠ Nenince, okres Veľký Krtíš) k najobľúbenejším súťažiam. Pre veľký záujem zo strany žiakov sme za posledné tri ročníky súťaže nemali problém zostaviť dve družstvá (tentorok dokonca tri), ktoré zvládli prípravu a dokázali uspieť v školskom kole. Keďže sme v období konania týchto súťaží, rozhodla som sa podeliť so svojimi skúsenosťami aj s ostatnými, motivovať aj iných pedagógov a žiakov, aby neváhali a stali sa jedným zo súťažných družstiev.

Prečo sa táto súťaž teší na škole takej obľube? Je dynamická, pestrá, zameraná na vedomosti, praktické zručnosti, či fyzickú zdatnosť. Takto zostavená štruktúra je pre žiakov pútavá a chcú niečo dokázať nielen nám učiteľom, ale hlavne sami sebe. Zistia svoju všestrannosť, schopnosť prispôbiť sa situáciám. Sama ako učiteľka, ktorá pripravuje deti do súťaže (zdravotnícku prípravu vedie PaedDr. Marian Lupták, ostatné disciplíny Mgr. Hana Vozárová), som potešená zo záujmu žiakov a ich zodpovedného prístupu k príprave na jednotlivé disciplíny. Dôkazom toho je aj druhé a tretie miesto v okresnom kole, ktoré organizuje Okresný úrad Veľký Krtíš, odbor krízového riadenia a koná sa v Športovo-streleckom areáli v Príbelciach. Súťaž je vždy kvalitne pripravená a na jednotlivých stanovištiach vyhodnocujú disciplíny odborné spôsobilí rozhodcovia.

Keď sme sa mali zúčastniť súťaže po prvý raz, deti nevedeli, čo všetko ich čaká a boli nadšené z nového a doteraz neznámeho:

„Ochranné masky som videla len ak tak v televízii, alebo na obrázku.“

„Čo budeme robiť s džberovkou, čo to vlastne je?“

„V žiadnej inej súťaži, v ktorej sme

boli zapojení, sme nestrieľali.“ (Najobľúbenejšia disciplína chlapcov.)

„Pohyb a pobyt v prírode nie je najľahšia časť súťaže, ale rozhodne sa nevzdáme.“

„Potrápime sa aj s ošetrením zranení.“

„Je to zábava, určite chcem byť zasa členom družstva.“

Toto je len zlomok názorov zo strany zúčastnených žiakov. Tieto informácie by neboli tak neznáme pre staršiu generáciu, ktorá mala v školách predmet branú výchova. V súčasnosti je jednou z prierezových tém Ochrana života a zdravia. V rámci nej sa žiaci oboznamujú s problematikou civilnej ochrany, zdravotnej prípravy, pobytu a pohybu v prírode a množstvom iných dôležitých poznatkov. Na našej škole tieto poznatky precvičujeme práve vďaka tejto súťaži. Aj pri týchto dôležitých informáciách, ktoré žiaci postupne získavajú, ich predstavivosť nemá hraníc. Mysleť týchto mladých ľudí je plná nových a sviežich nápadov a chuti nie si súťaž uľahčiť, ale naopak ešte viac skomplikovať. Radi by si napríklad v ochranných maskách vyskúšali prechod zadymeným priestorom, zdolali prekážkovú dráhu, vykonali evakuáciu obyvateľov z ohrozenej budovy.

Členovia družstiev sa navzájom pod-

porujú, skúšajú a motivujú k učeniu. Rovnako my, pedagógovia, berieme prípravu zodpovedne. Chceme, aby sa deti naučili nové a praktické veci pre život, ktoré sú potrebné. Práve v tejto súťaži si ich majú možnosť precvičiť, napríklad nasadenie ochrannej masky, použitie prostriedkov individuálnej ochrany, rozoznať varovné signály, správne vybrať materiály do evakuačnej batožiny... Práve pre toto nás súťaž zaujala a sme jej účastníkmi. Život prinesie do života týchto mladých ľudí rôzne situácie. Z niektorých sa budú tešiť, pri iných budú musieť doslova zabojsť. Práve v nepriemerných a možno život ohrozujúcich situáciách využijú tu získané poznatky. Budú vedieť správne reagovať a ochrániť seba i druhých. Dúfajme, že takýchto situácií nebude priveľa.

Ďalšou aktivitou, ktorá bezprostredne súvisí so súťažou mladých záchranárov, je výtvarné spracovanie situácií, ktoré môžu nastať v reálnom živote. Civilná ochrana očami detí je pre žiakov, ktorí vedia zachytiť nebezpečné situácie, prírodné katastrofy maľbou alebo kresbou na papieri. Aj tu sa dajú využiť vedomosti získané z prípravy na súťaž mladých záchranárov a tak sa naši žiaci pravidelne svojimi výtvarnými prácami zapájajú aj do tejto aktivity, kde získali popredné miesta.

Na súťaž mladých záchranárov sa pripravujeme v rámci možností v areáli školy. Príprave je naklonené aj vedenie školy, ostatní pedagógovia, obecný úrad Nenince, ktorý nám vždy ochotne zabezpečí odvoz na súťaž. Pre mňa osobne je najväčším zadostučinením, keď vidím usmiate tváre detí, ich prekrikujúce sa rozprávanie o tom, čo bolo na jednotlivých stanovištiach, ako cítiť, že majú dobrý pocit, či uspeli alebo im niečo nevyšlo a tak, ako prichádzame na súťaž s dobrou náladou, tak z nej aj každý rok odchádzame.

Ako povedal Gaius Julius Caesar: „Učiteľom všetkého je praktický život,“ tak táto súťaž je rozhodne jeden zo zaujímavých spôsobov, ako sa učiť v praxi.

Text a foto: **Mgr. Hana Vozárová**, učiteľka ZŠ s MŠ Nenince

Nebezpečné látky

Jedovatá

Nebezpečná pre životné prostredie

Olovo

Všeobecný popis

Názov látky: olovo, chemická skratka Pb
Registračné číslo CAS: 7439-92-1
Prepravné označenie – UN kód: 1872 (platí pre oxid olovičitý)
Identifikačné číslo nebezpečenstva látky: 56/60 (Kemlerov kód)

Základné informácie: Olovo (lat. Plumbum) je chemický prvok v Periodickej tabuľke prvkov, ktorý má značku Pb a protónové číslo 82.

Olovo je modrastý, striebrolesklý mäkký kov vyskytujúci sa bežne v malých množstvách v zemskej kôre ako sulfid v rude galenit (PbS), anglezit (PbSO₄) a ceruzit (PbCO₃). Je rozpustný vo vode, rozpúšťa sa v teplej kyseline chlorovodíkovej aj v žalúdočnej šťave. Nachádza sa vo všetkých biologických systémoch.

Patrí medzi ťažké kovy s nízkym bodom tavenia, je to kujný kov odolný voči korózii (na povrchu sa vytvorí vrstvička oxidov, ktoré zabraňujú ďalšej korózii).

Identifikácia nebezpečenstva

Toxické je nielen samotné olovo, ale jedovaté sú aj jeho oxidy a soli. Z oxidov je známy oxid olovnatý (PbO), ortoolovičitan olovnatý (Pb₃O₄) a tetrametylolovo (C₄H₁₂Pb).

Zo solí sú toxicky najnebezpečnejšie pre ľahšiu rozpustnosť vo vode:

- dusičnan olovnatý Pb(NO₃)₂
- chlorid olovnatý PbCl₂
- chlorečnan olovnatý Pb(ClO₃)₂
- chloristan olovnatý Pb(ClO₄)₂

Na vzduchu olovo oxiduje, vdychujú sa zvyčajne už jeho oxidy. Do organizmu sa dostáva inhaláciou a výnimočne aj resorpciou cez porušenie kože. Olovo má schopnosť absorpcie do telových tkanív v závislosti od dávok, koncentrácie, veku a tiež cesty expozície. Dospelý jedinec môže absorbovať v potrave približne 10 až 15 % olova a u detí to predstavuje viac ako 50 % olova.

Okrem nerádioaktívneho olova sa môžeme stretnúť aj s rádioaktívnym olovom v podobe jeho izotopov Pb-204 až Pb-208 a Pb-210.

Možnosti použitia látky

Používa sa pri výrobe batérií, munície, kovových výrobkov (napr. potrubie) a zariadení na ochranu X-lúčov a iné. Nové využitie v oblasti výpočtovej techniky, ochranným opatreniam proti žiareniu, diagnostických zariadení, piezoelektrických technológií, optiky a iných nukleárných technológií využívaných v medicíne olova a iné.

Chemické označenie

Chemický vzorec: Pb

Základné fyzikálne a chemické vlastnosti

Relatívna molekulová hmotnosť:

207,2 g.mol⁻¹

Fyzikálny stav (skupenstvo): pevná látka

Farba: modrastá

Vôňa – zápach: bez zápachu

Teplota topenia – tavenia: 327,5 °C

Teplota varu: 1 748,9 °C (pri 1 013 hPa)

Hustota (20 °C): 11,34 g.cm⁻³

Opatrenia prvej pomoci

Po vdýchnutí: čo najrýchlejšie dopraviť zasiahnutého na čerstvý vzduch. V uzavretých priestoroch zabezpečiť prívod čerstvého vzduchu. Ihneď privolať lekára!

Po kontakte s pokožkou: zasiahnuté miesto umyť väčším množstvom vody a odstrániť z povrchu tela kontaminovaný odev a iné zasiahnuté časti (rukavice, čižmy, čiapku ap.) Pre zvýšenie účinnosti očisty je vhodné zasiahnuté miesto umyť čistou vodou! Tiež sa odporúča na dekontamináciu použitie 3 percentného vodného roztoku hydrouhlíčitanu sodného (sóda bikarbóna).

Po kontakte s očami: oči vypláchnuť väčším množstvom čistej vody po dobu min. 10 až 15 minút pri široko otvorených viečkach. Vždy privolať lekára!

Po požití: (je veľmi malá pravdepodobnosť vzhľadom na charakter látky) nechať vypiť väčšie množstvo vody a privolať zvracanie. Ako protijed sa používa EDTA (sódno – vápenatá soľ kyseliny octovej). Ihneď privolať lekára!

Protipožiarne opatrenia

Vhodným prostriedkom na hasenie zlúčenín olova (vo všeobecnosti ťažkých kovov) sú práškové prípravky.

Opatrenia pri náhodnom uvoľnení látky

Pri náhodnom uvoľnení sa látky z obalu treba zabrániť ďalšiemu unikaniu látky, zabrániť vdychovaniu jemných častíc, v prípade, že sa jedná o práškovitú látku, alebo pary v prípade silného požiaru, zabezpečiť vetranie a odsun ohrozených do bezpečia. Tiež je potrebné zabrániť akejkoľvek manipulácii látky, či sa už nachádza v pevnom alebo kvapalnom skupenstve. Všetky manipulácie sa musia vykonávať za prísnych bezpečnostných pravidiel s dodržaním zásad celotelovej ochrany osoby.

Osobná ochrana

Ochrana očí, dýchacích ciest a orgánov: respirátor (s filtrom proti prachovým časticiam), alebo maska – prípadne u záchranných tímov použiť dýchací autonómny prístroj!

Ochrana rúk: gumové nepriepustné rukavice podľa direktívy EC 89/686/EEC a následnej normy EN 374.

Ochrana kože: antistatický protichemický ochranný odev, alebo primeraný odev proti chemickým látkam a prachovým časticiam.

Osobná hygiena

Kontaminované ochranné pomôcky a odev, šatstvo okamžite vyzliecť, bezpečne odložiť a následne vykonať hygienickú očistu. Podľa miery kontaminácie vykonať čiastočnú alebo úplnú hygienickú očistu väčším množstvom čistej vody.

Stabilita a reaktivita

Materiály, ktorým sa je potrebné pri spoločnej manipulácii vyvarovať sú amoniak, nitrilované halogény. Tiež je nutné obmedziť kontakt s kyselinami a silnými oxidačnými činidlami.

Toxikologické informácie – symptómy (prejav)

Olovo sa do organizmu dostáva predovšetkým inhaláciou, ale aj príjmom v potrave, pričom sa predpokladá denný príjem 230 až 250 mikrogramov (čo je 0,230 – 0,250 mg).

Olovo sa po resorpcii distribuuje krvou do tkanív, svalov, parenchýmových orgánov, CNS a kože. V krvi sa viaže na bielkoviny plazmy a vstupuje do erytrocytov. Najväčšie zásoby olova v tele sú v kostnom tkanive. V mozgu sa koncentruje v sivej hmote a v niektorých jadrách. Olovo sa vylučuje z tela dlhodobo. Karcinogénne účinky olova u človeka sa zatiaľ jednoznačne nepotvrdili, ale ani nevylúčili. Zlúčeniny olova majú mutagénne účinky a predpokladá sa aj súvislosť so vznikom zhubných nádorov pľúc a obličiek.

Akútna otrava vzniká po inhalácii aerosólov s obsahom Pb. Olovo negatívne ovplyvňuje najmä tráviaci trakt, krvný obeh, srdcovo-cievny systém, CNS obličky, imunitný systém, reprodukciu, dýchanie. Vysoké koncentrácie spôsobujú slabosť v prstoch, zápästí alebo členkoch, stratu pamäti, chudokrvnosť a poruchy v krvnom obeh. Nezvratné poškodenie sa prejavuje symptómami akými sú: poruchy krvi, u detí dochádza k vzniku mentálnej retardácie až k úmrtiu. Toxikologicky môže prichádzať k otravám pri opakovanom dennom príjme vyššom ako 1 až 2 mg za deň v priebehu niekoľkých mesiacov, v prípade opakovaného príjmu v rozsahu 5 až 10 mg za deň sa účinky prejavujú v priebehu niekoľkých týždňov.

IARC (The International Agency for Research on Cancer) klasifikuje olovo ako karcinogén kategórie 2B možné karcinogény.

US EPA (US Environmental Protection Agency) klasifikuje olovo a jeho zlúčeniny do skupiny 2B látka s predpokladanými karcinogénnymi účinkami na človeka.

Tiež sa klasifikuje ako karcinogén kategórie 3 dokázané u zvierat.

Najvyšší prípustný expozičný limit v zmysle Nariadenia vlády č. 355/2006 Z. z., o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickými faktormi pri práci (príloha č.1) pre zlúčeniny olova (v pracovnom ovzduší) je povolený najvyšší prípustný expozičný limit do výšky 0,15 mg/m³.

Pre tetrametylolovo (napríklad ob-siahnuté vo výfukových plynoch) je prí-

pustný limit podľa uvedeného nariadenia do výšky 0,05 mg/m³.

Pre pitnú vodu je v zmysle Nariadenia vlády SR č. 496/2010 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na vodu určenú pre ľudskú spotrebu a kontrolu kvality vody určenej na ľudskú spotrebu – stanovená NMH (najvyššia medzná hodnota) 0,010 mg/l.

Ekologické informácie

Látka je veľmi nebezpečná pre životné prostredie vzhľadom na svoje toxikologické účinky a schopnosť sa dlhodobo viazať a pôsobiť v organizme. V životnom prostredí má dlhodobé nepriaznivé účinky na zvieratá a vodné organizmy, v ktorých sa kumuluje a predstavuje vysoké riziko pre potravinový reťazec – samozrejme v konečnom dôsledku v podobe kontaminovaných potravín a vody.

Ďalšie podrobné informácie v prípade tiesňového volania získate na adrese: Toxikologické informačné centrum, Bratislava, tel.: 02/54 774 166.

Informácie o zneškodňovaní látka a obalov

Nájdete na internetovej adrese: www.retrologistik.de. Platí, že chemikálie a obaly musia byť zneškodňované v súlade s príslušnými národnými predpismi.

Informácie o preprave

Látka sa musí prepravovať pod ozna-

čením UN (kód, platí pre oxid olovičitý) 1872 a tieto zásady platia pre pozemnú, riečnu, námornú a leteckú prepravu.

Regulačné informácie

R veta (riziká ohrozenia):

R – 45-26-48/23/25-62-63-68-50/53

S veta (bezpečnostné opatrenia):

S – 45-53- 60-61

Symbole nebezpečenstva:

T – jedovatá látka

N – látka nebezpečná pre životné prostredie

Ďalšie informácie

Detekcia látky: Podrobnejšia analýza sa vykonáva v kontrolných chemických laboratóriách civilnej ochrany s použitím inštrumentálno-analytických metód. V každom prípade je potrebné látku v primeranom množstve a čistote (minimálne 50 až 100 gramov alebo roztoku) odobrať odberovými súpravami (popísať) a zabezpečiť jej odovzdanie prostredníctvom zložiek HaZZ alebo policajného zboru do príslušného kontrolného chemického laboratória civilnej ochrany (Nitra, Slovenská Ľupča, Jasov). Okrem tejto látky do kategórie tzv. ťažkých kovov, s ktorými sa často stretávame patrí aj ortuť, kadmium, meď, nikel a chróm.

Ing. Miloš Kosír

vedúci KCHL CO Nitra

Ilustračné foto: **archív autora**

Biologické ohrozenie

Leišmanióza

Opäť sa vraciame k aktuálnej tematike novo sa vynárajúcich ochorení na našom území, ktorých výskyt je podporovaný pôsobiacimi nezvratnými globálnymi klimatickými zmenami aj ďalšími faktormi. Tento príspevok je vypracovaný a uverejnený cielene pre našich čitateľov, pred ich letnými dovolenkami smerujúcimi do stredomorských letovísk, ako dobre mienené upozornenie, varovanie pred rizikom a preventívne opatrenie pre ochranu ich zdravia.

Všeobecná charakteristika ochorenia

Pojem leišmanióza zahŕňa skupinu infekčných ochorení, ktoré sú vyvolávané rôznymi druhmi bičíkovcov (z triedy Flagellata) z rodu Leishmania. Je to parazitárne ochorenie s prírodnou ohniskovosťou (v endemických oblastiach), prenosné zo zvierat na ľudí (parazitárna zoonóza). Je celosvetovo rozšírené u ľudí, aj u niektorých druhov zvierat. Niektoré z foriem sa prenášajú aj medzi ľuďmi navzájom (napríklad telesnými tekutinami).

Názov pôvodcu

Bol nazvaný podľa priezviska významného škótskeho výskumníka Williama Bug Leishmana. Najnebezpečnejší pôvodca Leishmania donovani bol pomenovaný bádateľom Ronaldom Rossom podľa Leishmana a írskeho parazitológa pplk. Charlesa Donovana.

Názov ochorenia

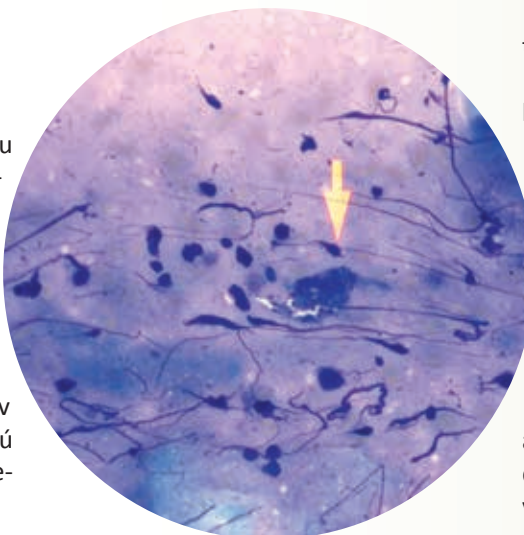
Je odvodený od rodového názvu pôvodcu Leishmania.

Synonymné označenia – paralelné názvy

Viscerálna leišmanióza sa označuje aj ako Kala-azar, horúčka dum-dum, čierna horúčka. Kutánnu a mukokutánnu leišmaniózu možno podľa ich oblastí výskytu rozdeliť na leišmaniózu Starého a Nového sveta. Dodatočne sa pre jednotlivé formy na základe príznakov z histórie používajú pojmy ako: vred z Jericha, orientálna horúčka, Bagdadska horúčka, kožný granulóm, uta alebo espundia.

Klasifikácia pôvodcu ochorenia

Podľa § 2 a prílohy č. 1 k Nariadeniu vlády SR č. 338/2006 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami, súvisiacimi s expozíciou biologickým fak-

torom pri práci, pôvodcovia Leishmania brasiliensis a L. donovani sú zaradení medzi biologické faktory 3. skupiny, ktoré môžu spôsobiť závažné ochorenie ľudí a vážne nebezpečenstvo pre zamestnancov. Môžu predstavovať riziko rozšírenia v populácii, pričom obvykle je k dispozícii účinná profylaxia alebo liečba. Ďalší pôvodcovia L. ethiopia, L. mexicana, L. peruviana, L. tropica, L. major a L. spp. sú zaradení medzi biologické faktory 2. skupiny, ktoré môžu spôsobiť ochorenie ľudí a mohli by predstavovať nebezpečenstvo pre zamestnancov, ale nie je pravdepodobné, že sa rozšíri ochorenie v populácii, pričom obvykle je k dispozícii účinná profylaxia alebo liečba.

Medzinárodná klasifikácia ochorenia

Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb MKCH-10 (ICD-10) je leišmanióza zaradená do skupiny Protozoárne choroby (B50-B64) a klasifikovaná nasledovne:

LEIŠMANIÓZA

B55.0 viscerálna leišmanióza Kala-azar, kožná leišmanióza po kala-azar, B55.1 kožná leišmanióza, B55.2 mukokutánnu leišmaniózu, B55.9 nešpecifikovaná leišmanióza, kožná leišmanióza (orientálna hrčka) –

tvorba chronických vredov, slizničná leišmanióza (Espundia) – kožné vredy, neskôr s nánosom hlienov.

S tematikou príspevku súvisiace vybrané základné pojmy

Lekárska parazitológia je biologická vedná disciplína, ktorá sa zaoberá parazitujúcimi organizmami živočíšneho pôvodu, cudzopasiacimi na tele alebo v tele človeka. Skúma vzťahy medzi parazitom a hostiteľom a patogénny vplyv parazitov na zdravie hostiteľa.

Cudzopasník – parazit je taký organizmus, ktorý žije celý svoj život, alebo aspoň istú dobu na tele alebo vo vnútri tela iného organizmu – hostiteľa. Parazit sa živí na úkor hostiteľa a rôznymi spôsobmi ho poškodzuje, vo väčšine prípadov ho však neusmrcuje. Parazity majú obvykle zložitý vývoj so striedaním hostiteľov alebo pohlavných a nepohlavných generácií. **Hostiteľ môže byť definitívny** (parazit v ňom pohlavne dozreje a pohlavne sa rozmnožuje), alebo je **medzihostiteľ** (prebieha v ňom nepohlavné množenie parazita, alebo sa vyvíja larválne štádium). Prenášač parazita sa nazýva vektor. Podľa toho, či parazit cudzopasí na povrchu alebo vo vnútri tela hostiteľa, rozlišujeme vonkajšie – **ektoparazity** a vnútorné – **endoparazity**. Endoparazity podľa orgánov, ktoré v tele hostiteľa napádajú, delíme na: črevné, krvné, tkanivové, dutinové. Na základe vzťahov hostiteľ – parazit môžeme pozorovať rôzne formy ich spolužitia. Niektoré parazity sú obligatórne a nevedia žiť bez hostiteľa, iné – **fakultatívne**, ktoré za určitých okolností, či v určitom štádiu vývoja, môžu existovať nezávisle od hostiteľa. Niektoré parazity poškodzujú hostiteľa, sú **patogénne**, iné mu neškodí a nazývame ich **komezály**. Parazity fylogeneticky staršie, ktoré sú prispôbené čo najdokonalejšie cudzopasnému životu, samy o sebe pre život hostiteľa

nie sú nebezpečné. Obrazne povedané nemajú záujem o to, aby svojho hostiteľa poškodzovali, či dokonca usmrtili. Naopak, čím dlhšie je hostiteľ nažive, tým je to výhodnejšie pre parazita (pásomnica). To neplatí pre parazity fylogeneticky mladšie, ktoré nie sú ešte dobre adaptované a často svojho hostiteľa usmrčia (trypanozómy).

Existuje **rozdielna citlivosť (vnímavosť) hostiteľa na parazita**. Príkladom sú viaceré imunodeficitné stavy, napr. AIDS. Nedostatočná výživa obyvateľstva, nízka hygienická úroveň a vysoká hustota obyvateľstva, to sú faktory podmieňujúce veľké rozšírenie parazitických ochorení v rozvojových krajinách tropického a subtropického pásma.

Zdroje (rezervoáre) ochorenia

Prirodzenými rezervoármi pôvodcov leišmaniózy sú pes, mačka, kôň, ovca a hlodavec, sekundárnym rezervoárom je aj človek.

Nahlasovacia povinnosť

Podľa prílohy č. 5 Zoznam povinne hlásených prenosných ochorení, podozrení na ochorenia a nosičstiev choroboplodných mikroorganizmov zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, sa ochorenie povinne hlási v skupine D – Ochorenia hlásené pozitívnym laboratórnym výsledkom.

Oblasti výskytu

Ochorenie sa endemicky vyskytuje na viacerých kontinentoch od Ameriky po Áziu, až v 98 krajinách sveta, z toho v 22 krajinách Nového sveta (Amerika) a v 76 krajinách Starého sveta, prevažne rozvojových, a to najviac v trópech a subtropoch. Znepokojujúcim javom pre našich obyvateľov je stále bežnejší výskyt ochorenia aj v miernych pásmach zemegule, napríklad v oblasti Stredozemného mora v páse krajín od Portugalska až po Turecko.

Na týchto územiach žije cca 350 miliónov ľudí. Počet celosvetovo nakazených je cca 12 mil. ľudí, nových prípadov pribúda 1,5 – 2 mil. ročne. Najnebezpečnejšej formy, viscerálnej leišmaniózy pribúda ročne 0,5 milióna prípadov. Z toho viac ako 90 % prípadov bolo zaznamenaných v Indii, Bangladéši, Nepále, Sudáne, Etiópii a Brazílii. V roku 1990 ná-

sledkom tejto formy ochorenia zomrelo až 87 tisíc a v roku 2010 o niečo menej, 52 tisíc ľudí.

Kutánná forma ochorenia sa najviac vyskytuje v Afganistane, Alžírsku, Brazílii, Kolumbii a Iráne, mukokutánná forma má najvyšší výskyt na územiach Bolívie, Brazílie a Peru.

Prenos pôvodcu ochorenia

Prenáša sa prostredníctvom poštípania hostiteľa piesočnou muchou (kožná forma), prípadne telesnými tekutinami od chorého na zdravého jedinca (u viscerálnej-orgánovej formy).

Brány vstupu

Je to najčastejšie koža narušená penetráciou – bodavým ústrojom hmyzu, možný je aj prenos tráviacim traktom.

Vnímovosť ochorenia

Vyznačuje sa všeobecne veľmi dobrou vnímavosťou.

Nákazlivosť (infekčnosť)

Viscerálna leišmanióza aj kožná leišmanióza sú prenosné medzi ľuďmi, čím sú nebezpečné dopadom na verejné zdravie.

Komplikácie ochorenia

Môžu nastať pri neliečení, zanedbaní – oneskorenom liečení najmä pri viscerálnej leišmanióze.

Historický výskyt ochorenia

Sprevádza ľudstvo od nepamäti, je jedným z ochorení popísaných v historických prameňoch už v staroveku. Historicky najznámejší je výraz Kala-azar popisujúci typické príznaky viscerálnej leišmaniózy. Podľa hieroglyfických lekárskech záznamov kožnú formu poznali v starovekom Egypte už v období 2500-1500 pred Kristom, je popísaná aj na hli-

nených tabuľkách písaných klinovým písmom, nájdených v knižnici asýrskeho kráľa Aššurbanipala v 7. storočí pred Kristom. V Južnej Amerike príznaky následkov kožnej formy našli archeológovia na múmiách v pohrebiskách predinských civilizácií z 1. storočia po Kr., ochorenie popísali aj Španieli v 15. – 16. storočí.

Ochorenie bolo prvýkrát vedecky popísané v roku 1756 Alexandrom Russellom. Pôvodca bol izolovaný v roku 1901 v Indii Škótom W. B. Leishmanom a Írom Ch. Donovanom. V roku 1903 bola vydaná odborná monografia *On the possibility of the occurrence of trypanomiasis in India* – O možnom výskyt trypanosomiázy v Indii.

Prípady výskytu ochorenia u verejne známych osobností pre varovanie a poučenia z nich:

Marguerite Higgins, novinárka, nositeľka americkej prestížnej Pulitzerovej ceny za žurnalistiku, zomrela v roku 1966 na leišmaniózu. Nakazila sa rok predtým počas pracovného pobytu.

Fotograf do časopisov **Joel Sartore** ochorel po poštípaní komárom pri nakrúcaní fotosérie v bolívijskej divočine. Infekcia u neho ustúpila až po absolvovaní IV. etapy intenzívnej chemoterapie. **Ben Fogle**, britský televízny moderátor ochorel pri nakrúcaní poslednej série *Extreme Dreams* v Peru. Bol nakazený cca 3 týždne pred návratom domov. Musel byť liečený v londýnskej nemocnici pre tropické choroby.

Ed Stafford bol zistený ako pozitívny na kutánnu leišmaniózu, a to počas jeho dva a pol roka trvajúcej cesty po Amazonke v mestečku Oriximiná, štát Pará v Brazílii. Liečený bol miestnym lekárom a keď chcel pokračovať vo výprave po amazonskom dažďovom pralesi, musel si povinne po celých 20 dní pichať naordinované injekcie.

Pôvodca leišmaniózy nie je priberčivý a svoje potenciálne obeť považuje za vzájomne si rovné...

Inkubačná doba

Je svojou variabilitou veľmi závažná. Nenápadný rozvoj ochorenia trvá priemerne medzi jedným týždňom a viacerými mesiacmi, ale aj niekoľko rokov.

Klinické príznaky (symptómy)

Formy ochorenia sú rôznorodé a siahajú od kutánnej (kožnej), spontánne sa hojacej, pomerne neškodnej formy, až k ťažko mrzaciacej, znetvorujúcej muko-

kutánnej forme (postihujúcej okrem kože aj sliznice) a najnebezpečnejšej viscerálnej (orgánovej) forme.

Kutánna leišmanióza

Na mieste bodnutia samičkou hmyzu-prenášača koža najprv sčervenie, neskôr sa vytvára opuch, ktorý sa viacero týždňov zväčšuje. Nakoniec vzniká centrálné vpadnutie a vyvíja sa bezbolestný vred. Tento sa po niekoľkých mesiacoch zahojí s tvorením jaziev. Rozsah ich tvorenia a rýchlosť hojenia závisia od dodatočne sa objavujúcich infekcií. Hojenie je dôsledkom narastajúcej bunkovej imunity, ktorá spoľahlivo chráni organizmus pred opakovanými infekciami tým istým parazitom (získava sa celoživotná imunita).

Mukokutánna leišmanióza

Táto forma začína rovnako sčervenaním a opuchom na mieste bodnutia. V tomto sa v priebehu 4–8 týždňov vytvorí vred. Rýchlo po prvotnej infekcii, avšak aj o pár rokov neskôr, môžu nastať metastázovania (rozsevy) parazitov (metastatické sekundárne lézie), napádajúce hlavne sliznicu nosa, hltana, pier a hrtana. Varovnými signálmi je väčšinou krvácanie z nosa alebo obmedzené dýchanie nosom. Poškodením nosovej priehradky sa nos zrúti do seba tzv. nos tapíra. Poškodením tkaniva sa podporujú ďalšie následné infekcie.

Viscerálna leišmanióza

Názov formy je odvodený z faktu, že pôvodca se usídľuje v ľudských útroboch, hlavne v pečeni a slezine, čo vedie ku zväčšeniu a zníženiu funkcie týchto orgánov. Ďalej sa prejavuje horúčkou, váhovým úbytkom a anémiou. Neliečebná viscerálna leišmanióza vedie takmer vždy ku smrti hostiteľa.

Diagnóza

Je veľmi obtiažna pre podobnosť príznakov s viacerými inými ochoreniami. Vykonáva sa v hematologickom laboratóriu priamou vizualizáciou amastigot (Leishman-Donovanových teliesok).

Pri kutánných formách leišmaniózy sa môže dôkaz pôvodcu vykonať zo vzorky tkaniva z okraja vredu kultiváciou pôvodcu alebo mikroskopicky. Ak existuje mukokutánna forma, dá sa diagnóza stanoviť aj sérologicky z krvi metódami imunofluorescencie alebo technikami ELISA (enzýmová imunoabsorbentová analýza).

Dôležitým testom u pacientov je tzv. intrakutánna reakcia na dôkaz leišmaniózy. Nepatrí k metódam diagnózy, ale umožňuje odhad imunity pacienta podobne ako pri diagnóze TBC. Pri tomto teste sa do kože (intradermálne) vstrekuje antigénový roztok obsahujúci kultivované leišmánie. V priebehu 48-72 hodín sa na mieste vpichu vytvára sčervenanie a opuch o priemere minimálne 5 mm, pri čom táto reakcia vzniká až po uskutočnenej liečbe.

Diferenciálna diagnóza

Ochorenie treba odlíšiť od viacerých ochorení s obdobnými príznakmi.

Liečba (terapia)

Patrí výlučne do rúk špecialistu na tropické choroby. Je k dispozícii viacero liekov na všetky formy ochorenia. Najčastejšie sa používajú vnútrosvalevé injekcie založené na báze derivátov antimonu-sodium stibogluconát (Pentostam) a meglumin antimoniát (Glucantime). Nevýhodou týchto liekov je vysoká rezistencia pacientov, dlhá doba liečby (30 dní), toxicita a vysoká cena.

Komplikácie

K týmto treba v prvom rade prirátat dodatočné bakteriálne infekcie napríklad po rozškrabaní miesta bodnutia alebo vzniknutého vredu. Pri mukokutánnej leišmanióze sa na tvári alebo na krku často dajú vidieť zmrzačenia ako následok poškodenia slizníc.

Úmrtnosť na ochorenie (letalita)

Kutánna a mukokutánna forma vo väčšine prípadov nie sú smrteľné, ich následky závisia vo veľkej miere od iných pridružených bakteriálnych infekcií. S mimoriadne vysokou úmrtnosťou sú spojené zápaly pľúc po aspirácii (vdýchnutí) infikovaného tkaniva. Horšia situácia je u viscerálnej leišmaniózy.

Profylaxia

Aktívna imunizácia očkovaním neexistuje. Čiastočnou prevenciou v endemických oblastiach výskytu môže byť používanie prípravkov (repelentov) na ochranu pred poštípaním hmyzom počas spánku a v rizikových častiach dňa, ako aj používanie hustejších ochranných sietí. Ďalším spôsobom prevencie je pokrytie celého povrchu tela odevom a

opatnosť pri pohybe a pobyte v otvorenom teréne.

Prognóza

Závisí na cieľovej rizikovej skupine obyvateľstva, na spôsobe a dôkladnosti preventívnych opatrení a na plošnom šírení prenášačov pôvodcov ochorenia následkom prebiehajúcich klimatických zmien. Závisí aj na imunite každého jedinca, prirodzenej alebo získanej na celý život predošlým prekonaním ochorenia.

Teroristické použitie pôvodcu

Nie je známe, nakoľko pôvodca svojimi vlastnosťami (pomalé pôsobenie na organizmus) je na tento účel nevhodný.

Predpokladaný výskyt ochorenia v budúcnosti

Riziká nárastu výskytu leišmaniózy na území strednej Európy sa budú neustále zvyšovať z viacerých dôvodov:

- geografická poloha nášho územia pár stoviek kilometrov od stredomorskej endemickej oblasti výskytu,
- pravidelné každoročné hromadné cestovanie desiat tisícok našich turistov na dovolenky do Stredomoria,
- vhodné podmienky pre rozmnožovanie a plošné šírenie prenášačov pôvodcu ochorenia v dôsledku pôsobiacich globálnych klimatických zmien.

Epidemiologickú situáciu o riziku pôsobenia následkov leišmaniózy na zdravie našich obyvateľov (verejné zdravie obyvateľstva) najmä v období novodobého sťahovania národov, v čase letných dovolení, presne vystihuje mrazivé konštatovanie: „Pôvodcovia leišmaniózy sa ani nemusia šíriť na územie Slovenska, naši turisti si ich nájdu dobrovoľne aj sami!“

Ing. Kamil Schön
Pezinok

Použitie a odporúčané zahraničné a domáce informačné pramene:

- www.who.int, www.ecdc.eu, www.oie.int,
- www.dpd.cdc.gov, www.pubmedcentral.nih.gov,
- www.doctorswithoutborders.com,
- www.oneworldhealth.org,
- www.collinsdictionary.com,
- www.english.aljazeera.net,
- www.dallasnews.com,
- www.health.gov.sk, www.primar.sk,
- jaspi.web.sk, www.en.wikipedia.org

Tematické zameranie: Informačná podpora civilnej ochrany a krízového riadenia

Analýza elektronických informácií na weboch miest a obcí

V predošlom článku sme venovali pozornosť analýze elektronických informácií na regionálnych weboch. Z pohľadu platných zákonov je zodpovednosť za krízové riadenie a civilnú ochranu v mestách a obciach na pleciach primátorov a starostov. V nedávnej histórii sa tejto problematike venovala pozornosť minimálne. Príkladom mohlo byť mesto Trenčín, kde už v roku 2005 existovala časť venovaná krízovým situáciám. Dlhší čas toto mesto bolo výnimkou. V súčasnosti je úroveň poskytovaných informácií v tejto oblasti veľmi rôznorodá. Cieľom tohto článku je poukázať na pozitívne príklady o informovaní obyvateľstva v hodnotenej oblasti. V závere sú uvedené odporúčania čo by mali uvedené web stránky obsahovať.

Analýza elektronických informácií na web stránkach miest

V rámci procesu informatizácie spoločnosti sa veľká časť aktivít samosprávy prezentuje na weboch miest. V rámci začatého procesu e-Governmentu (elektronického vládnutia) sa postupne významná časť verejných oznamov, zmlúv, zápisníc z rokovaní zastupiteľstva, vyhlásených verejných obstarávaní dostáva k dispozícii všetkým občanom nepretržite.

V aktuálne vykonanej analýze informačnej podpory civilnej ochrany a krízového riadenia na web stránkach 138 slovenských miest (január až február 2014) bolo zistených celkom 50 miest, ktoré uvádzajú relevantné informácie vo veľmi podobnej štruktúre. Jedná sa o tieto mestské weby: Banská Štiavnica, Bratislava, Brezno, Čadca, Handlová, Hlohovec, Hnúšťa, Holíč, Hriňová, Humenné, Hurbanovce, Kežmarok, Komárno, Kremnica, Leopoldov, Levoča, Liptovský Hrádok, Martin. Košice, Myjava, Nová Dubnica, Nové Mesto nad Váhom, Podolínec, Poprad, Prešov, Prievidza, Rajecké Teplice, Sabinov, Senec, Senica, Seereď, Sládkovičovo, Sobrance, Spišská Belá, Spišská Stará Ves, Stropkov, Svidník, Svit, Šaľa, Štúrovo, Topoľčany, Trenčín, Trnava, Tvrdošín, Veľký Meder, Vrábce, Vranov nad Topľou, Zvolen, Žiar nad Hronom a Žilina. Na stránkach 88 ďalších miest SR tieto informácie neboli uvedené na relevantných častiach webov.

Historicky prvým mestom, ktoré prezentovalo informácie z oblasti krízového riadenia a civilnej ochrany bol Trenčín. Postupne sa obsah a rozsah zverejňovaných informácií líšil. Dnes mesto predstavuje 32 stranovú príručku, obsahujúcu 25 častí, ktoré v plnom rozsahu informujú občanov o všetkých odporúčaných informáciách, pozri Elektronická príručka na stránkach mesta Trenčín, http://www.trencin.sk/tmp/asset_cache/link/0000118784/w_TN_CO.pdf, 28. 2. 2014

Ako zdroj použiteľný na zlepšenie informačnej podpory na stránkach miest sú ďalej popísané niektoré obsahovo a technicky vhodné príklady. Veľmi inšpirujúcim projektom v tejto oblasti bol projekt Transparentné mestá, ktorý bol realizovaný v rokoch 2008–2009 v meste Martin. Jeho významnou prídavnou hodnotou bol zvýšený záujem zahraničných investorov o územie v správe mesta Martin. Dôvodom bolo to, že investori

vyhľadávajú prostredie, ktoré im garantuje, že sa nestrtnú s korupčným správaním.

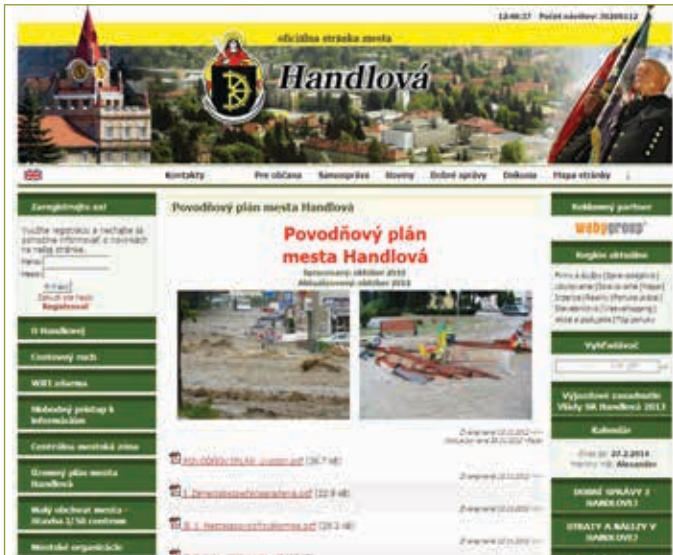
V rámci úvodnej časti web stránky mesta Martin je k dispozícii aj základná príručka pre obyvateľov zameraná na civilnú ochranu. Príručka prehľadne prináša v 18-tich častiach informácie, ktoré by v súčasnosti mali mať všetci obyvatelia k dispozícii.

Obr. 2 Úvod web stránky mesta Martin, <http://www.martin.sk/finale/index.php>, 9. 2. 2014.

Obr. 3 Časť web stránky mesta Martin, <http://www.martin.sk/finale/index.php?s=1049718479>, 9. 2. 2014.

Obr. 4 Web stránka mesta Handlová, <http://www.handlova.sk/povodnovy-plan-mesta-handlova.phtml?id3=79352>, 12. 2. 2014

Na webe mesta **Handlová** je uložený veľmi podrobný povodňový plán mesta, pozri obr. 4.

Ako technologickú novinku v oblasti informačnej podpory možno vydvihnúť video sekvenciu na stránke mesta **Prievidza**, ktorá podáva podrobnejší návod občanom, čo by mali vedieť pre prípad ohrozenia.

Veľmi prehľadným spôsobom sú relevantné informácie uvedené na stránke mesta **Hurbanovo**. Dokumenty z oblasti civilnej ochrany sú dostupné v 10-tich **pdf súboroch**:

- Ak zaznie siréna
- Čo má každý vedieť
- Informácie pre verejnosť
- Keď zaznie siréna
- Kolektívna ochrana obyvateľstva
- Postup pri živeľnej pohrome
- Prostriedky individuálnej ochrany
- Ochranná maska CM4
- Varovanie obyvateľstva
- Varovné signály.

Obr. 5 Web stránka mesta Prievidza video informácie, <http://www.prievidza.sk/obyvatel/civilna-ochrana/>

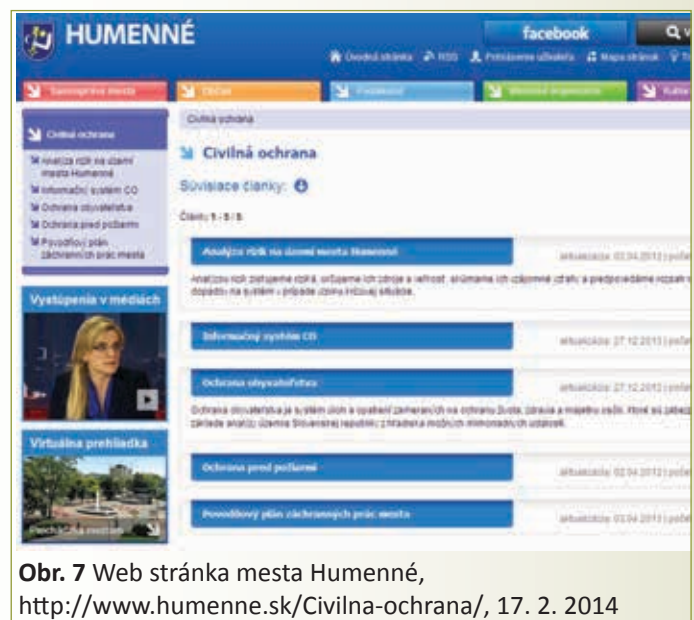
Obr. 6 Web stránka mesta Komárno http://www.komarano.sk/civilna-ochrana---zakladne-informacie_2789.html, 22. 2. 2014.

Veľmi detailne je rozpracovaná problematika krízového riadenia a civilnej ochrany na webe mesta **Komárno**, inšpirujúca je aj ponuka prepnutia do ďalších jazykov – maďarského, nemeckého a anglického. Žiaľ, v čase vykonávanej analýzy neboli v cudzích jazykoch dostupné relevantné dokumenty.

Celá štruktúra je zameraná na tieto témy:

- Civilná ochrana – základné informácie
- Činnosť obyvateľstva po vyhlásení varovných signálov
- Čo má každý vedieť
- Čo robiť, keď príde povodeň
- Ostrov
- Chronológia záplav na území SR od roku 1993
- Hlasové signály a hovorené informácie (video)
- Individuálna ochrana
- Keď zaznie siréna
- Kolektívna ochrana obyvateľstva
- Ochranná maska CM-4
- Varovanie obyvateľstva, Varovné signály
- Zákon NR SR 42/1994 Z. z.
- Zemetrasenie.

Web stránka mesta **Humenné** má veľmi dobrým spôsobom vypracovanú časť zameranú na analyzovanie rizík v meste Humenné, pozri obr. 7.

Obr. 7 Web stránka mesta Humenné, <http://www.humenne.sk/Civilna-ochrana/>, 17. 2. 2014

Časť web stránky mesta Humenné zameraná na analýzu rizík, 17. 2. 2014.

Analýza rizík v meste Humenné

Každé územie, mesto je určitým spôsobom ohrozované. Závisí to od veľkého množstva faktorov, ktoré vplývajú na konkrétne miesto. Konkrétne riziká môžu vyplývať napríklad z polohy, v ktorej sa dané miesto nachádza, z klimatických alebo sociálnych podmienok, zo stupňa rozvinutosti priemyselnej výroby, od počtu obyvateľov a pod.

Analýzou rizík zisťujeme riziká, určujeme ich zdroje a veľkosť, skúmame ich vzájomné vzťahy a predpovedáme rozsah ich negatívnych dopadov na systém v prípade vzniku krízovej situácie.

Ohrozenie vodou

Obyvateľstvo mesta Humenné je ohrozené vznikom povodňovej situácie hlavne na rieke Laborec. Na rieke sa nachádza záchranná hrádza na zachytenie veľkých príválových vôd. Ohrozením môžu byť aj drobné vodné toky Suchý jarok, Hlboký potok (Pereň), Lieskovec, Humenský (Kudlovský) potok, Ptava, Hubková.

Ohrozenie požiarom

Možnosť vzniku veľkých požiarov v meste Humenné je v objektoch, ktoré skladujú väčšie množstvá horľavín I. a II. triedy (čerpacie stanice, sklady inertných plynov, sklady propán-butánu, výrobné a skládky drevných hmôt a trasy vysokotlakových a strednotlakových rozvodov zemného plynu). Z hľadiska konfigurácie terénu a veľkej hustoty lesných masívov je predpoklad vzniku lesných požiarov, ktorých príčinou môže byť nedbalosť, poveternostné podmienky, vypaľovanie trávy a pod. K požiarom môže dôjsť v čase sucha aj na obilných poliach.

Ohrozenie zemetraseniami a zosuvmi pôdy

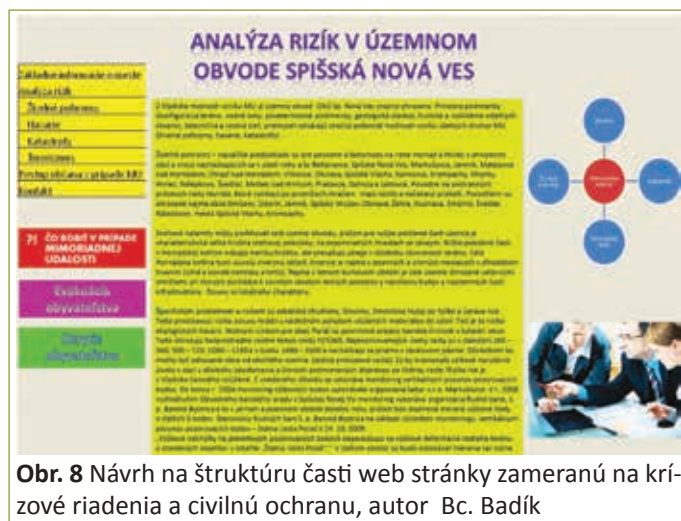
Seizmicky aktívnou oblasťou je územie Vihorlatu, kde v roku 2003 došlo k zemetraseniu. Zasiahnuté bolo aj mesto Humenné, došlo k malým škodám na obytných budovách. Aj v budúcnosti je predpoklad vzniku zemetrasení, dokonca s väčšou intenzitou. Zosuvy pôdných vrstiev sa môžu vyskytnúť v svahovitom teréne pôsobením seizmickej činnosti, v prípadoch vysokej spodnej vody a premočenia terénu.

Čiastkový záver analýzy informačnej podpory na stránkach miest

Dnešné web stránky sú pre značnú časť občanov Slovenskej republiky veľmi dôležitým informačným zdrojom. Je možné reálne predpokladať, že v čase blížiacej sa mimoriadnej udalosti, bude veľká časť občanov miest hľadať relevantné návody ako si v prípade zhoršovania mimoriadnej udalosti poradiť. Je preto dôležité, aby tieto informačné zdroje mali logickú štruktúru, relatívnu jednoduchosť, zrozumiteľný jazyk a prehľadný grafický dizajn. Jednoznačné odporúčania musia smerovať k určaniu presnej štruktúry informácií. Tieto informácie by mali vychádzať zo skúseností krízových manažérov a z obsahu Slovenskej technickej normy zameranej na manažment rizík. Odporúčaná štruktúra pre mestské stránky:

- hodnotená oblasť (určenie súvislostí) – časť mesta, areály, sklady, športoviská, budovy ap.,
- možné ohrozenia (identifikácia ohrození – prírodné a technické),
- analyzovanie rizík (pravdepodobnosť nastátia konkrétnej udalosti a jej možné dopady),
- záver analýzy rizík – zoznam neakceptovateľných rizík,
- spôsoby a techniky informovania obyvateľstva, so zameraním na individuálnu a kolektívnu ochranu obyvateľstva (napr. základné a improvizované prostriedky individuálnej ochrany, evakuácie, ukrytia ap.),
- odporúčania a opatrenia na znižovanie rizík (variantné ekonomicky zhodnotené návrhy).

Ako vhodný nástroj na zlepšovanie stavu informačnej podpory na web stránkach miest sa javí možnosť spolupráce odborníkov o oblasti krízového riadenia a civilnej ochrany s mestskými úradmi. Výsledkom je aj návrh analýzy rizík uvedený na obr. 8.

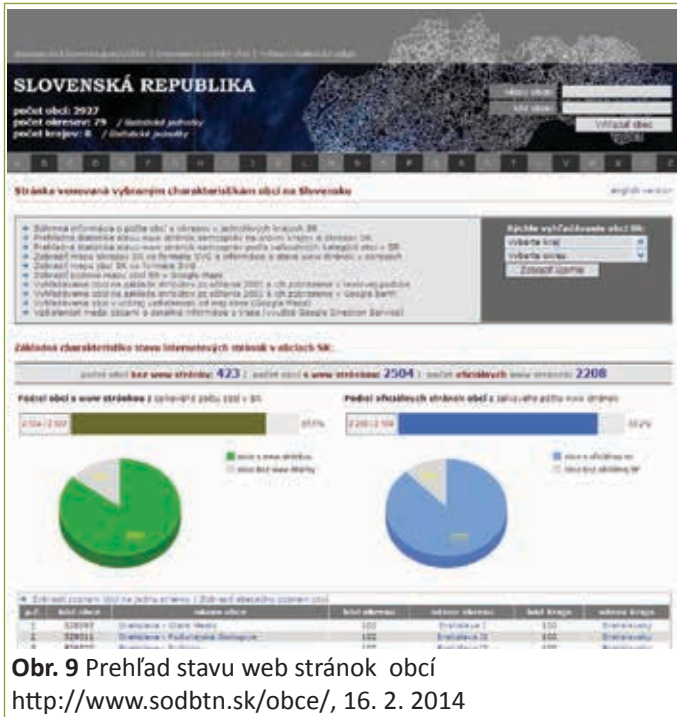
Obr. 8 Návrh na štruktúru časti web stránky zameranej na krízové riadenia a civilnú ochranu, autor Bc. Badík

Analýza informačnej podpory na web stránkach obcí

Koniec dvadsiateho storočia znamenal zásadnú zmenu v možnosti informovania obyvateľstva. Búrlivý vývin informačno-komunikačných technológií nasmeroval verejnú správu na využívanie internetu. V počiatočnom štádiu okolo roku 2000 išlo o to, aby sa na internet dostali aspoň nejaké informácie. Dnes to je snaha poskytovať maximálne množstvo informácií. Tie musia byť poskytované vo vhodnom formáte, v logickej štruktúre a v zrozumiteľnom jazyku. Podľa dostupných zdrojov je aktuálne na Slovensku 2927 obcí (z toho je 516 v Banskobystrickom kraji, 89 v Bratislavskom kraji, 461 v Košickom kraji, 354 v Nitrianskom kraji, 276 v Trenčianskom kraji, 251 v Trnavskom kraji, 664 v Prešovskom kraji a 315 v Žilinskom kraji).

V rámci informačnej podpory v obciach dnes zohráva rozhodujúcu úlohu informovanie pomocou miestnych rozhlasov a tlačných informácií na úradných tabuliach. Mladá generácia aj v obciach čoraz viac využíva inteligentné mobilné telefóny. Tie sú pre mladých výborným nástrojom na získavanie informácií zo všetkých oblastí. V prípade mimoriadnych udalostí by časť mladých v obciach okamžite čítala web stránky obcí, prípadne by si vymieňala informácie na facebooku.

Pri uvedenom počte obcí nebolo možné vykonať podrobnú

Obr. 9 Prehľad stavu web stránok obcí <http://www.sodbtn.sk/obce/>, 16. 2. 2014

analýzu informačnej podpory web stránok obcí. Napriek tomu autori dávajú do diskusie, či by vzhľadom na veľké množstvo malých obcí nestálo za úvahu pre oblasť krízového riadenia a civilnej ochrany určiť strediskové (spádové, hlavné) obce, ktoré by na svojich weboch uverejňovali informácie aj pre malé obce a osady v svojom okolí.

Ako uvádza obrázok 9, celkom 423 obcí aktuálne nemá vlastnú web stránku a ďalších 296 obcí nemá oficiálnu stránku, čo tvorí spolu 25% obcí bez web stránky. Na existenciu web stránky obce má veľký vplyv veľkosť obce.

Obr. 11 Výber obcí nad 200 obyvateľov do 5 km od Dolného Hričova, <http://www.sodbtn.sk/obce/blizkost.php>, 16. 2. 2014

Z ďalšieho obrázku vyplýva, že obce s počtom obyvateľov nad 2 000 obyvateľov majú všetky web stránku. Samozrejme, nie je možné paušalizovať veľkosť obce, pretože v niektorých regiónoch na východnom a juhovýchodnom Slovensku je vysoký počet malých obcí.

Na tomto mieste vyslovujeme otázku na diskusiu, či by sa nemali určiť akési strediskové (spádové, hlavné) obce, ktoré by uvedenú agendu zabezpečovali pre malé obce a osady vo svojom okolí.

Príkladom môže byť výber obcí na obrázkoch 11 a 12.

V prvom prípade sú vybrané obce nad 200 obyvateľov do vzdialenosti 5 km od Dolného Hričova.

V druhom prípade sú vybrané obce nad 200 obyvateľov vo vzdialenosti do 10 km od obce Podhájska.

Obr. 12 Výber obcí nad 200 obyvateľov do 10 km od Podhájskej, <http://www.sodbtn.sk/obce/blizkost.php>, 16. 2. 2014

Obr. 13 Informačný portálu obce Jaslovské Bohunice, <http://www.jaslovskébohunice.sk/sk/Obcan/Civilna-ochrana.html>, 15. 2. 2014

Záverom

Druhý zo série článkov zameraných na informačnú podporu civilnej ochrany a krízového riadenia v podmienkach Slovenskej republiky mal za cieľ analyzovať súčasný stav využívania informácií v elektronickej forme na stupni mesto a obec, so zameraním na ochranu života, zdravia, majetku, životného prostredia a kultúrneho dedičstva. Z analýzy jednotlivých web stránok miest a vybraných obcí jednoznačne vyplýva, že informovanosť obyvateľstva o možných zdrojoch ohrozenia a spôsoboch ochrany (reakcie) je prezentovaná v intervale od žiadnej informácie, až po informácie obsahujúce detailné postupy a činnosti so zameraním na sebaochranu, vzájomnú pomoc a poskytovanie prvej zdravotnej pomoci.

Na základe zisteného stavu navrhujeme, aby odborná skupina na sekcii krízového riadenia Ministerstva vnútra SR vypracovala odborný dokument na vypracovanie súboru informácií na jednotlivých web stránkach verejnej správy. Tie sa stanú základnou platformou pre odstraňovanie (znižovanie) zdrojov rizík vzniku mimoriadnej udalosti v danom objekte, obci, územnom obvode.

Veľmi podstatným zistením je skutočnosť, že na základe čiastkovej zmeny právneho prostredia a reálne sa meniaceho charakteru ohrozenia je potrebné v krátkom časovom horizonte uviesť zmeny na web stránkach krajov, okresov, miest a obcí. Jedine takýmto spôsobom je možné prispieť k lepšej informovanosti a ochrane občanov.

V rámci finančných možností obcí a miest odporúčame zväziť zaradenie aj cudzojazyčných verzií častí web stránok zameraných na civilnú ochranu a krízové riadenie podľa prevažujúcich návštevníkov.

Zo 138 analyzovaných web stránok miest malo iba 50 relevantné informácie v bežne dostupných častiach webu. Finančne nenáročné zmeny (doplnenia) môžu priniesť výrazný efekt v podobe informovania občanov a návštevníkov.

Navrhované zlepšenie informačnej podpory v oblasti civilnej ochrany a krízového riadenia považujeme za veľmi výrazný prínos vo vzdelávaní žiakov, študentov a ďalších skupín obyvateľstva.

prof. Ing. Zdeněk Dvořák, PhD.
Ing. Zdeněk Jadrný, CSc.

Fakulta špeciálneho inžinierstva Žilinská univerzita v Žiline

Použité zdroje:

- [1] Web stránky miest a vybraných obcí Slovenskej republiky.
- [2] Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu.
- [3] Zákon Národnej rady SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva.

The article is the second of series aimed at issues of electronic information analysis. In the previous article the authors paid attention to electronic information analysis at regional webs. From the point of view of valid acts responsibility for crisis management and civil protection in communities rests with mayors. In recent history these issues were paid minimum attention to. At present the level of information in this field is very diverse. The aim of the article is to point to positive examples of population awareness in the assessed field. In conclusion there are some recommendations given on what the web pages should consist of.

Odporúčania v oblasti informačnej podpory obcí

Vzhľadom na vysoký počet obcí je nutná diferenciácia na malé, stredné a veľké obce. Obce v prihraničných oblastiach by mali mať web stránky aj v jazykoch národnostných menšín, prípadne podľa jazyka prevažujúcich turistov a návštevníkov. Výhodou súčasných informačno-komunikačných technológií je možnosť vytvárať inštruktážne videá, kde občania môžu vidieť a počuť ako postupovať v prípade mimoriadnych udalostí. Prebiehajúca reforma verejnej správy prináša celý rad systémových zmien. V rámci tohto procesu by sa mal nájsť priestor aj na systémové zlepšenie poskytovania informácií v oblasti civilnej ochrany a krízového riadenia. Ako vhodný príklad môže slúžiť web stránka obce Jaslovské Bohunice, pozri obr. 13.

Jedným z výsledkov analýzy regionálnych informačných zdrojov je odporúčanie na vydanie metodického usmernenia (vyhlášky), ktoré v predpisanej štruktúre bude ukladať krajom, okresom, mestám a obciam zverejňovať relevantné informácie v konkrétne stanovenej štruktúre. Ako možný príklad uvádzame návrh novej štruktúry informačného portálu obce Horný Hričov, pozri obr. 14.

Obr. 14 Návrh informačného portálu obce Horný Hričov zameraného na krízové riadenie, autor Bc. Marek Vons, 15. 2. 2014

Priemyselné havárie a ochrana obyvateľstva

Priemyselná činnosť prináša s pokrokom v uspokojovaní narastajúcich potrieb ľudstva i množstvo negatívnych prejavov. Jedným z nich je možnosť vzniku závažnej havárie, ktorá môže byť spojená s únikom nebezpečných látok toxického, horľavého či výbušného charakteru, nebezpečných látok rádioaktívnych alebo biologických.

Z tohto dôvodu je havarijné plánovanie dôležitým systémovým prostriedkom na zvládanie závažných priemyselných havárií a na obmedzovanie ich následkov na živote a zdraví obyvateľstva, životnom prostredí, majetku a tiež na ich prevenciu. Havarijnému plánovaniu venuje osobitnú pozornosť právna úprava v Európskej únii reprezentovaná Smernicou rady č. 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií zahŕňajúcich nebezpečné látky – SEVESO II. a SEVESO III.

Prečo SEVESO?

V roku 1976 v talianskom meste Seveso (severne od Milána) došlo k havárii chemického závodu švajčiarskej firmy Givaudan, ktorá bola súčasťou koncernu Hoffman-Leroche a vyrábala herbicíd TCP. Počas havárie v Sevese do ovzdušia unikli asi dva kilogramy dioxínu, ktoré kontaminovali takmer 2 000 ha pôdy v okolí. Firma až po 17 dňoch priznala, že uniknuté plyny obsahovali i extrémne toxický dioxín. Na následky otravy ochorelo asi 200 osôb.

Reakcia na haváriu vyvolala ostré protesty a bola vypracovaná a schválená európska smernica 82/501EEC, ktorá sa týkala prevencie a minimalizácie negatívnych účinkov priemyselných havárií, ktorá je známa ako direktíva SEVESO I. V decembri 1996 ju nahradila podrob-

nejšia smernica 96/82/EC, nazývaná tiež ako direktíva Seveso II.

Z histórie je tiež známa najväčšia priemyselná havária – výbuch v chemickej fabrike americkej firmy Union Carbide v indickom Bhopále v roku 1984. V noci z 2. na 3. decembra počas tejto havárie uniklo do okolia chemickej továrne asi 40 ton metylisokyanátu, kyanovodíku a ďalších látok poškodzujúcich ľudské zdravie. Počas 3 dní po havárii zomrelo približne 8 000 ľudí a do dnešného dňa zomrelo približne 20 000 ľudí. Celkový počet zasiahnutých dosiahol viac ako pol milióna ľudí. Havária vyvolala celosvetové zdesenie a v USA bol schválený špeciálny zákon o havarijnom plánovaní a právach komunít na informácie (Emergency Planning and Community Right-to-Know Act), ktorý 17. októbra 1986 podpísal vtedajší prezident Ronald Reagan.

U nás je známa havária vo VŠZ Košice, a. s. Pri štandardných prácach na plynových rozvodoch vo Východoslovenských železiarňach, a. s. Košice, došlo 27. októbra 1995 o 9:10 h z dôvodu porušenia BOZP k výbuchu na potrubí v blízkosti vysokopecného potrubia. Z poškodeného potrubia začal do ovzdušia unikať vysokopecný plyn. V piatok vo večerných hodinách došlo v ovzduší k inverzii a pravdepodobne v dôsledku nej k nekontrolovanému pohybu unikajúce-

ho plynu v prízemných vrstvách. Napriek okamžite prijatým opatreniam a evakuácii pracovníkov z postihnutých miest sa všetkým uniknúť nepodarilo. Monitoring obsahu kysličníka uhoľnatého (CO) zahŕňal širší územný priestor ako Košice. Krízové orgány informovali o havárii vo Východoslovenských železiarňach aj Maďarskú republiku. Bolo identifikovaných 11 obetí tragického výbuchu. V košických nemocniciach ošetrili 244 osôb a 109 z nich bolo hospitalizovaných. „Havária sa stala učebnicovým príkladom nepripravenosti, zanedbania povinností a neschopnosti zodpovedných ľudí riešiť krízovú situáciu,“ uvádzalo sa v materiáloch vyšetrovacej komisie Vlády SR.

V piatok 11. marca 2011 zasiahlo Japonsko mohutné zemetrasenie s magnitúdou 8,9. Išlo o jedno z najsilnejších zemetrasení modernej histórie. Následne krajinu zasiahla vlna cunami. O život prišlo viac ako 20 000 ľudí, niektorí sú doteraz nezvestní. Mnohí bojovali o život pod troskami, mali problémy s nedostatkom jedla a pitnej vody. Následne po zemetrasení došlo k výbuchom a k požiaru v jadrovej elektrárni Fukušima I. Po komplexnom zhodnotení Japonská agentúra pre jadrovú bezpečnosť preklasifikovala 18. 3. 2011 stupeň havárie na stupeň 5, pre 1., 2. a 3. blok. S ohľadom na vyššie zistenie, že objem radiácie unikajúci z fu-

Tab. 1 Príklad niektorých priemyselných a prevádzkových havárií vo svete a ich dôsledkov

Rok	Miesto udalosti	Opis udalosti	Dôsledky
1948	Ludwigshafen	výbuch dimethyléther	245 mŕtvych, 2 500 zranených
1967	Santos (Brazília)	výbuch generátorového plynu	300 mŕtvych
1974	Sixborough (V. Británia)	únik cyklohexánu	28 mŕtvych, 104 zranených
1984	Cleveland (USA)	výbuch skvapaľ. zemného plynu	136 mŕtvych
1984	Bhópál (India)	únik metylizokyanátu	2 500 mŕtvych, 335 000 zranených
2000	Enschede (Holandsko)	výbuch továrne na ohňostroje	22 mŕtvych, 1 000 zranených
2003	Čchung-čching	výbuch zemného plynu	200 mŕtvych
2011	Japonsko	zemetrasenie a následný výbuch a požiar JE Fukušima I.	okolo 16 000 mŕtvych

kušimských reaktorov mohol dosahovať hodnotu až 630 000 TBq, bola dňa 12. 4. 2011 zmenená klasifikácia tejto havárie na najvyšší stupeň INES 7. Požiar na 4. bloku bol 18. marca 2011 klasifikovaný ako stupeň 3. Haváriu sa plne nepodarilo dostať pod kontrolu ani po niekoľkých rokoch. V ochrannom pásme o priemere niekoľko desiatok kilometrov bolo evakuovaných 200 000 osôb a udalosť bola celosvetovo podnetom k politickým diskusiám o jadrovej energetike.

Poučenia z tejto a podobných havárií poukazujú na to, že nie sú doriešené nasledovné oblasti ochrany pred účinkami týchto mimoriadnych udalostí:

- zodpovedajúce preventívne opatrenia, nadväzujúce na kvalifikovanú analýzu rizík a zdrojov ohrozenia,
- profesionálne pripravení pracovníci, ktorí ovládajú proces havarijného plánovania a pracovníci, schopní dodržiavať súčasne platné bezpečnostné predpisy, normy a plány, ale schopní tiež tvorivo hľadať riešenia aj nad rámec zákonných povinností,
- komplexne prepracované právne prostredie v objektoch,

- jednotné normy na celoštátnej úrovni, prípadne normy odborného charakteru,
- vhodné metodiky a pracovné postupy, manuály,
- nevyužitie skúsenosti zo zostavovania aktuálnych a účinných havarijných a krízových plánov,
- systém krízovej informácie pre riešenie úloh havarijného plánovania.

Okrem tejto smernice sa havarijnému plánovaniu venujú aj niektoré predpisy Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj OECD a medzinárodné dohovory, najmä Dohovor EHK OSN o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií presahujúcich štátne hranice (tzv. Helsinský dohovor) a Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 174 o prevencii veľkých priemyselných nehôd.

Zákon č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje prevádzkovateľom, patriačim pod režim zákona, povinnosť vypracovať havarijný plán, ktorého účelom je zabezpečenie včasnej a adekvátnej prípravy a reakcie na závažnú priemyselnú

haváriu, alebo jej bezprostrednú hrozbu v záujme ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku.

Cieľom v súčasnosti platnej smernice 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií s prítomnosťou nebezpečných látok (smernica SEVESO II) je predchádzať vzniku závažných priemyselných havárií s prítomnosťou veľkých množstiev nebezpečných látok a obmedziť následky takýchto havárií na obyvateľstvo a životné prostredie.

Revíziou smernice SEVESO II sa zosúladuje legislatíva so zmenami v právnych predpisoch EÚ v oblasti chemických látok, predovšetkým s nariadením (ES) č. 1272/2008 o klasifikácii, označovaní a balení látok a zmesí (CLP). V súčasnosti je návrh SEVESO III v jednaní medzi Európskou komisiou, Radou a Parlamentom. Do konca roka 2015 bude musieť Slovenská republika implementovať SEVESO III do našej legislatívy, preto sa nám zdá účinné už teraz sa na európskej úrovni prikloniť k prijateľnejším riešeniam.

Napríklad: Účelom Havarijného plánu Jadrového zariadenia Mochovce je zabezpečiť technicky, personálne a dokumentačne pripravenosť zamestnancov Jadrového zariadenia elektrárni v Mochovciach a externých organizácií, podieľajúcich sa na prácach pre JZ EMO, na úspešné zvládanie udalostí podľa klasifikácie uvedenej v havarijnom pláne s dôrazom na:

- zníženie rizika vzniku nehody alebo havárie, alebo zmiernenie ich následkov,
- predchádzanie vážnych zdravotných poškodení (úmrtie, ťažké zranenie),
- zníženie rizika pravdepodobnosti výskytu stochastických účinkov na zdravie (napríklad zhubné nádory, rakovina, dedičné prejavy) do takej miery, ako je to rozumne dosiahnuteľné.

Za splnenie prvého cieľa zodpovedá užívateľ rádioaktívneho materiálu, alebo prevádzkovateľ jadrového zariadenia. Za

splnenie ďalších dvoch cieľov sú zodpovední prevádzkovatelia jadrového zariadenia a externé organizácie, realizáciou ochranných opatrení.

Príklady priemyselných havárií:

- výbuch muničnej továrne, požiar v chemickej továrni, úniky toxických látok v dôsledku mimoriadnych udalostí, výbuchy plynov a pár horľavých kvapalín,
- havária jadrového zariadenia,
- prasknutie – havária vodovodu, plynovodu ropovodu, teplovodu,
- rozsiahle poruchy v energetických sieťach, popadané stĺpy elektrorozvodnej siete,

Niektoré príklady ekologickej havárie

(ide o také dopravné či priemyselné havárie, ktoré spôsobia veľké škody na životnom prostredí, prírode, alebo na životoch a zdraví):

- výbuch jadrového reaktora,
- únik veľkého množstva jedovatých látok do ovzdušia,
- otrava rýb v rieke či inom vodnom zdroji únikom toxických látok z chemickej alebo poľnohospodárskej výroby,
- havárie ropných tankerov na mori spojené s veľkým množstvom ropy do mora,
- požiare horľavých látok v technologických procesoch, sklady horľavých látok, čerpacie stanice, sklady plastických hmôt, sklady pesticídov.

Dopravné nehody a havárie

Dopravná nehoda, havária, je nepredvídaná kolízia jedného alebo viacerých dopravných prostriedkov, pri ktorej dôjde k škode na majetku, alebo ohrozeniu života, zdravia a k zraneniu. Obvykle sa termínom dopravná nehoda (havária) označuje nehoda v prevádzke na pozemných komunikáciách, ale nehodami sú tiež mimoriadne udalosti v železničnej doprave, vodnej doprave, alebo leteckej doprave.

- Pri motorových vozidlách osobných a nákladných hovoríme o automobilovej nehode (havárii), čo je vôbec najčastejší typ dopravnej nehody.
- U plavidiel môže ísť o stroskotanie lode, jej potopenie, o zrážku s iným plavidlom, o požiar na palube, ap.
- Pri leteckej preprave hovoríme o leteckej havárii, katastrofe, často spojené s pádom lietadla a jeho totálnou deštrukciou spojenou so zlyhaním pozemného personálu, alebo posádky, technickej, technologickej chybe lietadla, navigácie.

keď chybe lietadla, navigácie.

- Pri železničnej dopravnej nehode, havárii, je naša pozornosť venovaná hlavne železničným nešťastiam, iným závažným haváriám, spojeným s únikom nebezpečných prepravovaných látok, požiar nákladného osobného vlaku, ďalej sú to zrážky električiek, trolejbusov, autobusov, dopravné nehody lanoviek, havárie v tuneloch, havárie spôsobené narušením statiky mostov.
- U visutých lanoviek, výťahov, eskalátorov a iných dopravných zariadeniach, hlavne zdvíhacích, má tragické následky odtrhnutie a pád.

Prevenca závažných priemyselných havárií

Podstata prevencie závažných priemyselných havárií je v nasledujúcich povinnostiach:

- Prevádzkovateľ musí identifikovať zdroje ohrozenia, nebezpečenstvo, zhodnotiť riziká, pravdepodobnosť vzniku mimoriadnej udalosti – havárie a závažnosť jej dôsledkov.
- Prijatť zodpovedajúce bezpečnostné opatrenia tak, aby miera rizika bola prijateľná.
- Pri spracovaní bezpečnostnej dokumentácie a manuálov používať také metódy identifikácie ohrozenia, rizika, aby zodpovedali objektívnemu posúdeniu bezpečnosti.

Prax potvrdzuje, že v súčasnej dobe sa pri uskutočňovaní analýzy možnos-

ti vzniku mimoriadnych udalostí, havárií a spracovaní bezpečnostných dokumentov prikladá význam problematike hodnotenia spoľahlivosti ľudského činiteľa. Táto vychádza zo skutočnosti, že človek je vo väčšine prípadov rozhodujúcou príčinou vzniku a následného priebehu havárie. Predstavuje tak významný zdroj rizika. Je preto nevyhnutné, aby prevádzkovateľ analyzoval všetky aspekty tohto faktora na základe tejto analýzy a uskutočnil príslušné preventívne opatrenia. Nazývame to terminologicky, ako chyby organizačné, chyby ľudského faktora. Je to v podstate neschopnosť riadiť a obsluhovať zariadenia (zlyhanie týchto schopností človeka spojených s rizikom vzniku mimoriadnej udalosti – havárie). Tieto činitele majú dnes mimoriadny a zásadný význam pre plnoautomatizované systémy, technológie, systémy a zariadenia riadené výpočtovou technikou, ale aj pre riadenie s podielom manuálne v prípade ich vzniku. Je to kvalitatívne a kvantitatívne vyjadrenie ohrozenia, miera ohrozenia, stupeň ohrozenia zapríčinený človekom.

Súbor opatrení a činností, ktorý vo vybraných podnikoch vedie k analýze stavu, jeho zdokumentovaniu a príprave ďalších procesných dokumentov pre prevenciu závažných priemyselných havárií a pripravenosť na ich zdolávanie, na obmedzovanie ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok v prípade ich vzniku. Výsledkom je:

Súbor opatrení a činností

Zaradenie podniku do príslušnej kategórie

Podklady na vypracovanie krízového plánu

Prevádzkovateľ je povinný predložiť orgánu verejnej správy, orgánu, ktorý je zodpovedný a vypracúva plán ochrany obyvateľstva, potrebné údaje na jeho vypracovanie a na požiadanie tohto orgánu spolupracovať pri vypracúvaní plánu ochrany obyvateľstva.

Tento dokument obsahuje:

- Všeobecné údaje o podniku, identifikačné údaje o podniku a organizačnej jednotke.
- Údaje o zariadeniach a činnostiach podniku, zodpovedné osoby.
- Vybrané nebezpečné látky, nebezpečné technológie, nebezpečnú prepravu a manipuláciu.
- Opis okolia podniku.
- Hodnotenie rizík vyplývajúcich z činnosti podniku.
- Scenáre reprezentatívnych druhov závažných priemyselných havárií s možnými nebezpečnými účinkami mimo územia podniku.
- Určenie zón ohrozenia podľa špecializovanej certifikovanej organizácie a inštitúcie.
- Opatrenia na efektívne zvládanie závažných priemyselných havárií a obmedzenie ich následkov na ľudí, životné prostredie a majetok.
- Preventívne opatrenia a opatrenia na zastavenie rozvoja závažnej priemyselnej havárie.
- Opatrenia na zvládanie závažnej priemyselnej havárie.
- Prostriedky, ktoré má podnik k dispozícii, požiarotechnické zariadenia a vlastné mobilizovateľné zdroje.
- Návrhy na zabezpečenie potrebnej harmonizácie havarijného plánu a plánu ochrany obyvateľstva.

Hodnotenie bezpečnostnej správy

Prevádzkovateľ podniku kategórie B zašle bezpečnostnú správu príslušnému okresnému úradu na posúdenie a vydanie súhlasu. Vyjadrenia k bezpečnostnej správe poskytujú taktiež Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská inšpekcia ŽP, orgány inšpekcie práce, orgány štátnej správy na úseku ochrany pred požiarom a na úseku krízového riadenia a civilnej ochrany, orgány na ochranu zdravia a orgány štátnej banskej správy. Okresný úrad po prijatí vyjadrení a doplnení údajov rozhodne o vydaní súhlasu s bezpečnostnou správou. V prípade ne-

dostatkov ju vráti prevádzkovateľovi na prepracovanie.

Ochrana obyvateľstva – plány ochrany

Plán ochrany obyvateľstva

Vypracúvajú ho orgány štátnej správy na úseku krízového riadenia v spolupráci s ďalšími orgánmi štátnej správy a samosprávy na základe poskytnutia údajov z havarijných plánov podnikov. Pri posudzovaní plánu ochrany treba brať do úvahy, v prípade vzniku mimoriadnej udalosti - havárie, odpovede na tieto otázky:

- v akom rozsahu vzniknutá mimoriadna udalosť, havária obmedzí, prípadne ohrozí obyvateľstvo na životoch, zdraví a majetku,
- ako dlho budú na zasiahnuté územia a obyvateľstvo pôsobiť negatívne dopady havárie,
- aké budú predpokladané negatívne dôsledky na životoch, zdraví a majetku, škody a straty,
- akými opatreniami bude možné negatívne dôsledky havárie v podmienkach ohrozeného územia a daného subjektu minimalizovať?

Havarijný plán pre ochranu obyvateľstva územia, ako súčasť bezpečnostnej dokumentácie podnikov kategórie A a B, má podľa prof. Ing. Ladislava Šimáka, PhD z Žilinskej univerzity dokázať, že podnik si je vedomý rizík svojich prevádzok, že vie o nebezpečenstvách z nich vyplývajúcich a je dostatočne pripravený na riešenie závažných priemyselných havárií a ich následkov.

Vypracúvanie, precvičovanie a aktualizovanie havarijného plánu má bezprostrednú súvislosť s hodnotením rizika, vypracúvaním a aktualizáciou bezpečnostnej správy a úzko súvisí s poskytovaním príslušných podkladov na vypracovanie plánu ochrany obyvateľstva (vonkajšieho havarijného plánu, plánu ochrany obyvateľstva). Je totiž nevyhnutná maximálne možná nadväznosť oboch druhov tejto havarijnej dokumentácie.

Havarijný plán, ktorý slúži ako dôležitý dokument pre ochranu obyvateľstva zabezpečuje:

- včasnú a adekvátnu reakciu na bezprostrednú hrozbu závažnej priemyselnej havárie, alebo na vzniknutú závažnú priemyselnú haváriu a na jej zvládanie,
- vykonanie opatrení potrebných na

zaistenie bezpečnosti a ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku pred následkami závažnej priemyselnej havárie a na obmedzenie týchto následkov,

- potrebnú informovanosť zamestnancov, dotknutej verejnosti, ako aj príslušných orgánov a iných subjektov, s ktorých súčinnosťou sa uvažuje,
- umožnenie obnovy (sanácie) životného prostredia poškodeného závažnou priemyselnou haváriou.

Územné plánovanie

Orgány verejnej správy, ktoré vypracúvajú a schvaľujú rozvojové koncepcie, alebo územnoplánovacie dokumentácie, povoľujú stavby, zariadenia a iné činnosti, sú povinné zohľadniť dostatočnú vzdialenosť medzi podnikmi kategórie A a kategórie B navzájom, medzi podnikmi uvedených kategórií a inými stavbami, zariadeniami a činnosťami, najmä sídelnými útvarmi, chránenými útvarmi, dopravnými trasami ap. Taktiež určujú dodatočné technické a iné opatrenia, aby sa nezvýšilo riziko závažnej priemyselnej havárie.

Informovanie verejnosti

V prípadoch, ak sa v ohrozenej oblasti nachádza viacero podnikov kategórie B, alebo ak v dôsledku umiestnenia podniku na chránenom území, prípadne na území, na ktorom sa pravidelne zhromažďuje značný počet ľudí, môže okresný úrad s odborom životného prostredia po prerokovaní s príslušnými prevádzkovateľmi rozhodnúť, že on sám zabezpečí informovanie verejnosti.

Informovanie verejnosti iných krajín

Povinnosť informovať dotknutú verejnosť sa vzťahuje aj na verejnosť iného štátu, ktorého územie môže byť dotknuté nepriaznivými cezhraničnými vplyvmi závažnej priemyselnej havárie v podniku kategórie B. Rozsah a spôsob tohto informovania upravujú medzištátne zmluvy. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky plní funkciu orgánu pre medzinárodnú výmenu informácií, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky plní funkciu príslušného orgánu na oznamovanie závažných priemyselných havárií a na požadovanie, prípadne poskytovanie medzinárodnej pomoci.

Postup pri plnení úloh a opatrení ochrany obyvateľstva

Skúsenosti z riešenia mimoriadnych

udalostí potvrdzujú, že aj najdokonalejšie preventívne opatrenia nedokážu v niektorých situáciách zabrániť ich vzniku, preto musí po jej negatívnom prejave nasledovať okamžitá a účinná reakcia.

Organizovanie a zabezpečovanie hlásnej a informačnej služby

V prvom rade je nutné varovať obyvateľstvo v zasiahnutej oblasti a jej okolí, aby sa predišlo stratám na životoch. Túto úlohu plní varovacia a vyzrozumievacia sieť civilnej ochrany tvorená špecializovanými pracoviskami so stálou službou. Pôsobnosť varovacích a vyzrozumievacích centier sa zhoduje so správnym členením Slovenskej republiky. V nadväznosti na analýzu možného ohrozenia osôb a majetku v danom regióne môže byť vytvorených niekoľko centier.

Varovanie obyvateľstva je technicky zabezpečené:

- sieťou sirén, elektronických, všesmerových EVS-300, 600, 900, 1200, 1800,
- prostredníctvom rozhlasového a televízneho vysielania,
- miestnymi informačnými prostriedkami obce,
- systémami automatizovaného vyzrozumenia.

Veľmi dôležitou a rozhodujúcou úlohou pre zabezpečenie včasného varovania obyvateľstva a vyzrozumenia osôb bude nová technológia varovacieho a vyzrozumievacieho centra republiky a varovacích centier civilnej ochrany okresných úradov v sídle kraja. Súčasne s obmenou technológie sa zabezpečuje aj adekvátne telekomunikačné prostredie v rámci informačného systému civilnej ochrany. Postupná obmena technológie je nevyhnutnou podmienkou pre následné zabezpečenie doplnkových spôsobov varovania obyvateľstva. V budúcom období aj prostredníctvom klasických SMS správ a prostredníctvom internetových služieb a perspektívne aj pre možnosť využitia služby cell broadcasting (služba, ktorá rozposiela správy podobné SMS užívateľom, ktorí sa nachádzajú v oblasti určenej pre príjem takýchto správ). Celkom bude uvedených do prevádzky 185 akustických a rádiových projektov sirén, 389 ks vykonávacích sirén podľa počtu obyvateľstva a zrealizuje sa 32 ks projektov komunikačných jednotiek sirén. Súčasne sa tým vytvoria podmienky na budúce perspektívne využívanie služby cell broadcasting v

podmienkach civilnej ochrany.

Riadiaci a rozhodovací proces pri záchranných prácach

Organizovanie, riadenie a vykonávanie záchranných prác spočíva hlavne v záchrane osôb, poskytnutí predlekárskej a lekárskej pomoci, vyslobodzovaní osôb a v odsune ranených. Samotný priebeh záchranných prác nadväzuje na varovanie obyvateľstva. Ich cieľom je vykonať rad konkrétnych opatrení na minimalizovanie ohrozenia života a zdravia škôd a strát. Môžu byť vykonávané zložkami integrovaného záchranného systému, ale tiež vyčlenenými zložkami právnických osôb, v objekte ktorých mimoriadna udalosť – havária vznikla, ale aj inštitúciami, ktoré vykonávajú na tomto úseku podnikateľskú činnosť.

Uvedené práce pozostávajú z týchto činností:

- vyzrozumenie síl a prostriedkov integrovaného záchranného systému (iných záchranných inštitúcií), ich príprava na zásah a presun do priestoru havárie a ohrozeného územia s obyvateľstvom,
- prieskum miesta vzniku mimoriadnej udalosti – havárie a prvotné vyhodnotenie situácie, vykonávanie protiradiačných, protichemických a protibiologických opatrení,
- aktivovanie riadiaceho centra (napr. príslušného stupňa havarijnej komisie, prípadne krízového štábu či bezpečnostnej rady),
- zabezpečenie realizácie režimových opatrení a vytvorenie zvláštneho režimu v postihnutej oblasti, objekte,
- vykonanie prvotných záchranných prác,
- zabezpečenie evakuácie osôb, prípadne aj materiálnych hodnôt z postihnutej oblasti, zabezpečovanie a vykonávanie ukrytia a evakuácie aj na ďalšom území podľa rozhodnutia evakuačnej komisie okresu,
- organizovanie poriadkovej a regulačnej služby v postihnutej oblasti,
- poskytovanie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania.

Riadenie a rozhodovanie operatívne plnenie úloh a opatrení, postupné riešenie mimoriadnej udalosti – havárie s týmito prioritami:

- záchrana osôb,
- likvidácia zdrojov nebezpečných a ni-

čivých faktorov,

- zabránenie rozširovaniu mimoriadnej udalosti – havárie do ďalších priestorov,
- izolovanie ďalších rizikových zdrojov z mimoriadnej udalosti – havárie od zasiahnutého priestoru, aby nevznikol dominový efekt z mimoriadnej udalosti – havárie,
- ochrana životného prostredia,
- záchrana predmetov kultúrnej hodnoty, historických pamiatok záchrana materiálnych hodnôt a technických prostriedkov,
- materiálna a technická pomoc postihnutým (prípadne aj finančná),
- psychosociálna podpora,
- zabezpečovanie expertíznej činnosti v prípade potreby (v rôznych špecifických prípadoch, napr. poškodenie stavebných častí objektu, technologických prvkov, mostných konštrukcií),
- zabezpečovanie pomoci z nadriadeného stupňa integrovaného záchranného systému a zabezpečovanie zahraničnej pomoci,
- realizácia plánu krízovej komunikácie a jeho kontrola podľa jednotlivých úrovní priebežné informovanie obyvateľstva a verejnosti regiónu o vývoji situácie (tlač, rozhlas, televízia).

Poslednou činnosťou v procese riešenia krízových javov je obnova stavu, ktorý bol pred mimoriadnou udalosťou. O tejto oblasti sa zmienime v budúcich číslach revue Civilná ochrana.

PaedDr. Ľubomír Betuš
Ing. Miroslav Betuš

Literatúra:

- [1] Vladimír T. Míka: Bezpečnostné riziká a nové výzvy krízového manažmentu (In Krízový manažment – Crisis Management. Vedecko-odborný časopis FŠI ŽU. ISSN 1336-0019, 2004, roč. 3, č. 2, s. 85-90.)
- [2] Ivana Bartlová, Miloš Pešík Analyza nebezpečí a prevence průmyslových havárií II. str. 28 ISBN: 80-86634-30-2 . 2003
- [3] Ivana Bartlová: Prevence a připravenost na závažné havarie ISBN: 978-80-7385-049-4, 2008
- [4] Ivana Bartlová, Karol Balog: Analyza nebezpečí a prevence průmyslových havárií I. ISBN: 978-80-7385-005-0, 2007
- [5] Dana Procházková: Bezpečnost lidského systému ISBN: 978-80-86634-97-5, 2007
- [6] Šimák Ladislav: Krízový manažment, kapitola 5, skriptá FŠI Žilinskej univerzity. Riešenie krízových javov str. 153
- [7] Havarijný plán JZ Mochovce.

Zákon o civilnej ochrane obyvateľstva má dvadsať rokov

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva bol schválený 27. januára 1994. Udalosť v legislatíve vcelku bežná, no pre ceómanov v tom čase vec fantastická. Čo tomu predchádzalo?

Civilná obrana žila svojím životom. Predstavovala vojenský a nevojenský systém pripravovaný na zabezpečenie ochrany obyvateľstva pred následkami možného vojnového konfliktu. Ktosi napísal, že systém bol poplatný totalitnému režimu. V skutočnosti, tak ako predtým, civilná protivzdušná obrana (CPO), civilná obrana bola reakciou na moderné prostriedky hromadného ničenia zavádzané v armádach na obidvoch stranách. Personál civilnej obrany sa skladal z príslušníkov vojenskej časti, pracujúcich v orgánoch civilnej obrany, plukov CO a príslušníkov nevojenskej časti organizovaných v službách civilnej obrany, objektových jednotkách a jednotkách CO v obciach. V tom čase bol systém CO materiálne vybavený, personálne naplnený a odborne pripravený. Na druhej strane, veliteľsko-štábne cvičenia vykonávané na základe rôznych námetov, v ktorých riešenia a výstupy sa zdali v reálnom živote nevierohodnými, zneisťovali najmä profesionálov. Je to tak vždy, keď teória nie je podložená praxou.

A život začal písať skutočné scenáre. Na Železničnej stanici Poprad-Tatry dňa 18. novembra 1988 došlo k výbuchu plynu s následkami na živej sile – 140 zranených, z toho štyria stredne ťažko a nenávratné straty 1 osoba. Náčelník CO okresu – predseda ONV Dr. V. Čabra a ja, ako náčelník štábu CO okresu, sme sa rozhodli nasadiť služby CO okresu a prevziať riadenie záchranných, lokalizačných a likvidačných prác. Bez legislatívy, bez podpory nadriadených orgánov a vlastne aj bez skúseností s ostrou situáciou. Táto reakcia, nasadiť sily a prostriedky CO v mieri, bola v ČFSR ojedinelá, ak nie prvá. Minimálne v okrese Poprad bola

začiatkom pre hľadanie cesty, ako sa zapojiť do systému pomoci obyvateľstvu pri mimoriadnych udalostiach v mieri. Najmä po roku 1989 bola táto potreba výrazná, keď postupne, po výmene funkcionárov CO v nadriadených orgánoch, dochádzalo k takzvaným organizačným zmenám, ktoré systém civilnej obrany postupne deštruovali. Najmä v okresoch sme hľadali vlastnú cestu. Vytvorili sme KOMPLEXNÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM (Poprad, Martin, Žilina). Ako riadiaci prvok bola zriadená okresná havarijná komisia. Systém civilnej obrany zastrešoval operačné riadenie, informačný systém, systém varovania, vyzrozumenia, spojenia, zabezpečenia a riadenia záchranných prác. Uplatňovali sme skúsenosti s tvorbou a riadením síl a prostriedkov CO najmä v objektoch (firmách). Udržali sme si až dodnes vlastný finančný systém, ktorý umožňoval rýchle a kvalitné modernizovanie civilnej obrany najmä spojovacími prostriedkami, výstrojom a podobne. V tomto čase sa objavovali prvé návrhy na vlastný zákon, ktorý dovtedy civilná obrana nemala. Dokonca, čo je menej známe, pracovali sme aj na verzii CIVILNEJ OBRANY ako samostatnej inštitúcie mimo ministerstva vnútra s vlastným riadiacim orgánom, pod ktorým by pri mimoriadnej udalosti pracovali všetky záchrannárske zložky a útvary CO. V tomto čase začali čoraz viac vznikať menšie alebo väčšie mimoriadne udalosti, na riešenie ktorých sa CO podieľala.

S dobrým pocitom spomínam na pracovný elán ľudí, ktorí v pracovných skupinách v jednotlivých krajoch pripravovali návrh zákona. V Košiciach sme pod vedením plk. Ing. Andreja Salanciho pracovali na našej verzii. Kto by nás bol počúval za dverami, iste by bol povedal, že

tí sa tam pobijú a do konca života si nepovedia pekné slovo. Andrej dal dokopy najlepších z kraja so skúsenosťami, praxou, vysokou erudovanosťou, ale hlavne nadšencov pre civilnú obranu. Stretávali sme sa aj medzi krajinami, kde východniarov bolo samozrejme počtu najviac.

Už som kdesi napísal, že tento zákon je jeden z mála tých, na tvorbe ktorého sa podieľali ľudia z praxe, odborníci z krajov a okresov, čo však už neplatilo pri jeho novelách. Pretavili sme do jeho paragrafov a článkov potreby, ktoré sme dovtedy plátali rôznymi vlastnými riešeniami. Fundamentom bolo charakterizovanie civilnej ochrany. Šokom bola informácia, že zákon nepôjde do národnej rady. Spomínam to preto, aby bola jasná zložitnosť ďalších krokov. Som si vedomý, že dnes je viac verzií diania okolo prijímania zákona a zásluhy si robia aj tí, ktorí maľovali katastrofické scenáre o jeho budúcnosti a budúcnosti systému CO vôbec. Možno vyznie dramaticky, že bola pripravená skupina z východoslovenského kraja, ktorá bola odhodlaná ísť so všetkými rizikami za ministrom vnútra a bojovať. Zasiahol neprekonateľný plk. Ing. Andrej Salanci, ktorý spôsobom jemu vlastným, našiel ten správny kontakt a osobnosť, ktorá dokázala návrh zákona posunúť ďalej. O tom, ako zákon prechádzal pripomienkovaním až do Národnej rady SR a že tam nebol ani jeden hlas proti, by mohli rozprávať tí, ktorí to ďalej riešili.

Ákí sme boli šťastní, keď zákon uzrel svetlo sveta. Blahoželali nám priatelia z Česka, Poľska a ďalší. Naprázdno prehltli naši neprajníci zaoberajúci sa ďalej virtuálnymi úlohami, napr. v oblasti obrany, ktorí už videli civilnú obranu v prachu.

Nadväzne sa rozbehla práca na vy-

konávacích predpisoch. Postupne civilná ochrana v tomto novom názve získavala novú tvár. Ja dodnes tvrdím, že máme dobrú legislatívu a vykonané zmeny, už bez nás narobili skôr viac škody, ako osahu. Neskôr vraj začali vystrájať legislatívcami – častá výhovorka na negatívne zmeny.

Zákon o civilnej ochrane obyvateľstva je aj v mojej dlhoročnej praxi najpoužívanejším zákonom pri mimoriadnych udalostiach. Veď podľa čoho má pracovať napríklad sekretariát krízového štábu? Akú taktiku alebo metódu pri riadení záchranných prác má používať krízový štáb? Skúsení céomani s operačným myslením a so schopnosťou pracovať s legislatívou civilnej ochrany zvládnu všetky operačné opatrenia a riešenia.

Veľa by sa dalo písať o skúsenostiach s touto právnou normou. Dnes, po dvadsiatich rokoch, s pohľadom dozadu si uvedomujem, že by sme k tomuto zákonu mali pristupovať s úctou, vyzdvihovať jeho prednosti a nepretržite trénovať jeho aplikovanie v praxi. Zákon o civilnej ochrane by mal byť pre profesionálov svätým písmom a základným

predpokladom pre prácu v tejto profesii. Zaslúžil by si, v čase jeho výročia, minimálne celoslovenskú konferenciu o jeho existencii a aplikácii v praxi. Aj vďaka tejto právnej norme sme mohli byť úspešní pri veľkých katastrofách vo VSŽ Košice, vo Vysokých Tatrách a inde.

Jeden múdry človek o nás, Slovákoch, povedal: „Vy musíte byť patrioti. Máte úžasný potenciál.“ Aj keď to bolo v inej súvislosti, napadá mi, že sa to týka aj nás. Nedávno som si prečítal, že Valné zhromaždenie Medzinárodnej organizácie civilnej ochrany (International Civil Defence Organization, ICDO) rezolúciou schválenou 18. decembra 1990 na deviatom zasadnutí stanovilo, že 1. marec sa bude každý rok pripomínať ako Svetový deň civilnej ochrany. Nie je to príležitosť na popularizáciu civilnej ochrany, na vykonanie odborných seminárov, praktických ukážok a raz za čas zorganizovanie celoštátnej konferencie? Nie je to príležitosť stretnúť sa s našimi zahraničnými partnermi, ako o tom pred časom na porade hovoril vedúci odboru krízového riadenia z Komárna? Potrebu-

jeme sa rozprávať, počúvať, vymieňať si skúsenosti a učiť sa jeden od druhého. Najmä nových kolegov uviesť do reality. Aj mládež dnes hľadá dobrodružstvo, sebauplatnenie vo voľnom čase. Tak to robí skupina študentov v Prievidzi. Kto o nich vie? Nestačí všetku kritiku smerovať len na nadriadených. Príkladom pre mňa sú dobrovoľní hasiči, ktorí, zdá sa, vstanú z prachu. Chce to vizionárov, možno aj s využitím veteránov. To je ale na samostatný článok.

Na záver si dovoľím prejaviť úctu a poďakovanie všetkým tým, ktorí sa, viac alebo menej, podieľali na dnešnej podobe zákona o civilnej ochrane obyvateľstva. Dvadsaťročná existencia zákona v dnešnej dobe je znakom jeho kvality a spoločenskej potreby. Je potvrdením potreby systému civilnej ochrany obyvateľstva ako systému podieľajúcom sa na záchrane života, zdravia a majetku občanov postihnutých mimoriadnou udalosťou.

Ing. Marián Hoško
vedúci odboru KR
OÚ Poprad

Kde je vôľa, tam je cesta

(alebo ako propagovať civilnú ochranu prostredníctvom úcty k histórii)

Už pred časom som v tomto časopise písal o skupine mladých ľudí z Prievidze, ktorých zaujala civilná ochrana natoľko, že neváhali obetovať všetok voľný čas a nemálo peňazí na záchranu toho, čo z minulosti zostalo z civilnej ochrany.

„História tým, že podáva správu o minulosti, umožňuje ľuďom posudzovať prítomnosť.“ Thomas Jefferson

Teraz chcem čitateľom priblížiť ďalší úspech našich mladých kolegov. Bol som na návšteve v ich kráľovstve – v Múzeu civilnej ochrany. Múzeum sa nachádza v okresnom meste Prievidza na Björnsonovej ulici. Zvonku ide o obyčajný bytový dom, v ktorom kedysi sídlila detská poliklinika a v suteréne bol stály úkryt – veliteľské stanovište komunálnej služby civilnej ochrany. Tí s lepšou pamäťou si občas určite ešte spomenú na spoločné cvičenia so službami civilnej ochrany.

Vnútorne priestory sú ladené v historickom duchu a sú vybavené dobovým nábytkom. Úkryt je stále funkčný, filtračno-ventilačné zariadenie je funkčné a pravidelne udržiavané. V tomto čase prebiehajú práce na zveľadení výstavky prostriedkov individuálnej ochrany (PIO), improvizovaných a špeciálnych PIO, ako aj ostatnej techniky, napr. spojovacej, radiačného prieskumu ap.

O tom, že na území Prievidze sú títo nadšenci, informovala prednedávnom aj jedna z televíznych staníc v hlavnom spravodajstve. Zásluhou týchto mladých ľudí je v Prievidzi a okolí vynikajúcou for-

mou propagovaná civilná ochrana medzi občanmi.

Ing. Dušan Krovina
vedúci odboru KR
OÚ Prievidza

Vysokou účasťou potvrdili záujem o civilnú ochranu

V okrese Kežmarok sme aj v tomto roku zahrnuli do programu ročného plánu činnosti odboru krízového riadenia stretnutie pre starostov obcí, právnické osoby a fyzické osoby – podnikateľov, na ktorom sme hodnotili výsledky dosiahnuté v oblastiach smerujúcich k ochrane života, zdravia a majetku obyvateľstva v minulom roku.

Rozbor činnosti plnenia úloh civilnej ochrany, krízového riadenia, integrovaného záchranného systému, hospodárskej mobilizácie, obrany štátu, ochrany kritickej infraštruktúry, správy materiálu civilnej ochrany a humanitárnej pomoci za rok 2013 sa uskutočnil dňa 17. februára v Kežmarku. Na stretnutie boli v tomto roku pozvaní len primátori miest a starostovia obcí z okresu Kežmarok. Tí takmer 90 percentnou účasťou na tomto stretnutí potvrdili záujem o poznanie uvedenej problematiky.

Všetkých prítomných privítal prednosta Okresného úradu Kežmarok PhDr. Mgr. Ján Ferenčák, ktorý v úvode vyzdvihol vzájomnú spoluprácu samosprávy a štátnej správy a ubezpečil starostov obcí, že tieto stretnutia vedú k zlepšeniu pripravenosti orgánov krízového riadenia na riešenie krízových situácií. V sú-

lade s vládny programom ESO oboznámil starostov obcí aj s novovytvorenými priestormi klientskeho centra, ktoré sa nachádza v budove ÚPSVaR Kežmarok. Je určené pre poskytovanie služieb občanom a pre zjednodušené a komplexnejšie vybavovanie vecí na úradoch.

Vyhodnotenie jednotlivých cieľov za predchádzajúce obdobie bolo v réžii odboru krízového riadenia OÚ Kežmarok a podrobne ich rozobrala vedúca odboru MVDr. Mária Hužiková. Podstatná časť bola venovaná jednotlivým úlohám v oblasti civilnej ochrany (organizačná a plánovacia činnosť, vzdelávanie a odborná príprava, ochrana obyvateľstva a hospodárenie s materiálom CO). Účastníci stretnutia boli oboznámení s uskutočnenými odbornými prípravami krízových štábov obcí pri príprave na krízové situácie a zrealizovaním spoločného cvičenia

VIETOR 2013. Zorganizoval ho Okresný úrad Kežmarok a zúčastnilo sa ho 10 vybraných obcí. Vo vyhodnotení nezabudla vyzdvihnúť prácu s mládežou, ktorej odbor krízového riadenia venuje veľkú pozornosť pri organizovaní okresného kola Súťaže mladých záchranárov CO a vytvarnej súťaže Civilná ochrana očami detí, ktorá je organizovaná pre žiakov základných škôl.

Zástupcovia odboru starostlivosti o životné prostredie Kežmarok, okrem ochrany pred povodňami, oboznámili účastníkov stretnutia s prenesením výkonu štátnej správy na úseku výrubu stromov v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny, najmä v časti povoľovania ich výrubov.

Všetci zúčastnení si na rozbere prevzali mimoriadne vydanie časopisu revue Civilná ochrana pre starostov obcí, ktorý účelovo napomôže oboznámiť starostov obcí so základnými informáciami a postupmi pri ohrození obyvateľstva mimoriadnymi udalosťami.

Na záver sa všetci zúčastnení zhodli v tom, že pre naplnenie určených cieľov v tomto roku bude dôležité naďalej pokračovať v zodpovednom prístupe pri zabezpečovaní úloh civilnej ochrany obyvateľstva, ktorý v konečnom hodnotení bude viesť k účinnej prevencii pri ochrane života, zdravia a majetku pred následkami možných mimoriadnych udalostí.

Ing. Marián Trembáč
odbor KR OÚ Kežmarok

CIVILNÁ OCHRANA, revue pre civilnú ochranu obyvateľstva. Dvojmesačník pre orgány krízového riadenia a odbornú verejnosť, www.minv.sk. **Vydáva:** Sekcia krízového riadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. **Sídlo vydavateľa:** Drieňová 22, 826 04 Bratislava.

IČO vydavateľa: 15186620 **Redakcia:** Vzdelávacie a technický ústav KMCO Príboj 559, 976

13 Slovenská Ľupča. Tel.: 048/418 70 84, 418/73 71 kl. 248, fax: 048/418 70 85, e-mail: revueco@uco.sk. **Zodpovedná**

redaktorka: Nina Bertová, mobil: 0917/650580, e-mail: bertova@uco.sk. **Evidenčné číslo MK SR:** EV 895/08. **ISSN** 1335-

4094. **Cena:** 1,30 €/ks. **Ročné predplatné:** 7,80 €. **Redakčná rada:** JUDr. Lenka Hmírová – predsedníčka, Ing. Ladislav Szakállos – podpredseda, Nina Bertová – tajomníčka, členovia: Ing. Vladimír Bakoš, PaedDr. Ľubomír Betuš, CSc., Doc.

Vladimír Blažek, CSc., Radovan Bránik, Štefan Díreš, Ing. Marián Hoško, Ing. Miloslav Ivica, Ing. Zdeněk Jadrný, PhD.,

Mgr. Miroslav Jancek, Ing. Lýdia Kerulová, Ing. Miloš Kosír, Ing. Dušan Krovina, Ing. Jaroslav Lentvorský, JUDr. Milan

Rebroš, Ing. Ľubomír Šabík. **Grafika a prepress:** Vzdelávacie a technický ústav KMCO Príboj 559, 976 13 Slovenská

Ľupča. **Tlač:** Centrum polygrafických služieb MV SR, Bratislava. **Distribúcia a predplatné:** Vzdelávacie a technický ústav

KMCO Príboj 559, 976 13 Slovenská Ľupča. **Redakčná uzávierka:** 10. marca 2014. **Resumé do angličtiny preložila:**

Mgr. Alica Šmálová. Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciamy. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú úpravu textov

vrátane ich krátenia. Využitie textov revue CO je možné s podmienkou, že uvediete zdroj.

Múzeum civilnej ochrany

V Prievidzi ho zriadila skupina mladých nadšencov

Michal Patoč, predseda OZ Klub priateľov CO

[EURÓPSKY DEŇ
11.2.]

=112

Jednotné európske
číslo tiesňového volania

Kedy volať

ak je ohrozený
život, zdravie
majetok
životné prostredie

Čo povedať

1. Čo sa stalo?

[druh udalosti, aké sily, a prostriedky majú
byť vyslané]

2. Kde sa stalo

[obec – objekt – lokalita – obvod – kraj]

3. Komu sa stalo

[postihnutí, poškodenie majetku, ohrozenie ži-
votného prostredia]

4. Kedy sa stalo

[dátum a čas]

5. Poskytnúť ďalšie doplnkové
informácie

[kto volá, je nablízku dospelá osoba,
telefónne číslo pre spätné volanie...]

Bezplatné tiesňové číslo 112 si
zapamätaj, no nezneužívaj, lebo
niekto iný práve môže
potrebovať pomoc.

112
číslo tvojho života!

MINISTERSTVO VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY